

ПРОЛЕТАРСЬКА ОСВІТА

ОРГАН КИЇВСЬКОГО ГУБПРОФСОУЗА
РОБІТНИКІВ ОСВІТИ
І СОЦІАЛІСТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ТА ГУБНАРОСВІТИ КИЇВЩИНИ

Київ

№ 3-4

1921 року

Зложено в січні 1921 р. під проводом тов. Гната Наємбета
І ПРИ СПІВУЧАСТІ
тт. М. Андреева, І. Лоренца, Ф. Клінтуха і В. Бубнова.

Пролетарська Освіта.

Орган Київського Профсоюзу робітн. освіти і соціал. культури та Губнаросвіти Київщини.

Адреса контори і редакції: Київ, 2 Дім С'юзов, Хрещатик ч. 22, кім. 22.

Приєм і редактор щоденно від 1—3 год. дня.

Ч. 3—4.

Грудень 1920—Січень 1921.

1921.

ЗМІСТ: Від редакції.—I Освіта. 1) С. Шмигоський. Знущення української Рандеї.—
2) Мак-Лейн. Самостійна освіта робітників Англії.—3) І. Соколянський. Неша-
ста чи суспільне злочинство.—4) В. Ровніков. Почему на Западе так много
спорят о труде вой шеле.—5) В. Габзінський. Розвал європейського капіталу.
II. Мистецтво. Ю. Мосенко. Загравля л театруної критики в часі клясового
переформату.—Іосиф Ірві. З д'юсі — М. Бласівська. Вірші. III. Професійний
рух. IV. Офіційний відділ. V. Бібліографія.

Геть руїну, розладдя і розруху!

Хай живе комуністична відбудова економічного господарства
Федеративних республік!

Хай живе радянська влада + освіта + електрофікація!

Геть український бандитизм і анархію!

Хай живе творча праця робочого клясу!

Хай живе диктатура пролетаріату!

Від редакції.

„Страшно впасти у кайдани,
Умірати в неволі,
А ще гірше—спати, спати,
І спати на волі!
І заснути на вк'віни,
І сліду не вивуть
Ніякого.“

Або: „І вилюю кололою по світу валяйтесь“.
„К'бзарь“: Минають дні...

Тяміте звізду з перед двох тисячів літ, що після християнського пере-
реказу засіяла над світом.

Тяміте, що від неї мало іти світло визволення і волі, світло відкуп-
лення чоловіка через смерть бога.

Тяміте що це ідея відкуплення змінилася в часі кровавих, мрачних
століть в ідею обману, брехні і злочину.

Тяміте—вона ішла зі сходу і замість принести волю, кинула чоловіка
в темряву і кайдани, обмотала його нещадними путами релігійного за-
бобону.

І хоч вже дві тисячі літ як вона дійшла і „світить“ своїм давнім світлом—не змінилися людські покоління, не змінявся кровавий вояк в людському тілі, не ошедеврив своєї душі бриліантами етичної досконалості—не стався „чоловік“ з людини.

Дві тисячі літ від розвалу греко-римської культури, цілих двадцять, так довгих здається віків, труду і змагань, діл і ідей, і все це не удосконалило людини, не зробило з неї „чоловіка“.

Двадцять століть християнської цивілізації, яка, втягаючи в свої ідеї всі здобутки минулого, всі давні перекази китайських конфесій, яка брала живе слово зі святих книг Зент-Авеста і буддійських казок про Маю і її сина, не дала людині визволення, не скінчилися завершенням прав вільного чоловіка. Цивілізація білої раси, її могутній розвій в купі з християнським культом, це продовжування давнього гнету—гегемонії над світом римської імперії, це вся новітня культура, яка оперла всю свою організацію, всі основи міжлюдських порядків і етичних світоглядів на філософії римського права.

Визвольна ідея „вифлеємської звізди“, наївний символ визволення роду людського через муки бого-чоловіка, перемінилася в довгих віках в царство гнету і темряви народніх мас, сталася оруддям в руках всесильних сатрапів середньовіччя і пануючих династій новітньої доби, що сталася жаждою влади, нещадним змаганням окувати людину в послух і рабство, щоб зробити його ногою, основою, з якої тягне всю свою живу кров буржуазно-релігійний лад і на якій базує свою могутність і розвій поневолення чоловіка, що є змістом і формою диктатури капіталу і релігії.

Ми не можемо розділити ці два поняття.

Це брат і сестра, це дві сили, які віками ідуть нерозривно з собою які скріпляють одно другого, і яких етичні основи не виходять поза межі експльоатації.

Є лиш дві експльоатації—духова і матеріальна (національна обіймає елементи обох родів), їх зміст і завдання одні, ріжниця лежить лиш в предметі, яким вони оруднують. Капітал, що виріс з ідеї „homo homine lupus est“, і переводить її в життя нещадною логікою і упертістю злодія професіонала, мусів шукати своєї сестри—релігії, щоб дати народній масі відповідний гіпноз, відповідний психічний настрій—тенденцію, на основі яких його робота, його все презирство і злочин, являється чимсь льогічним, природним, вповні зрозумілою життєвою подією.

І розвиваючи свою хвижацьку ідеологію, оперту на філософії римського права, сиріплений всею силою релігійного забобону і церковної організації, довів нас до цього стану європейсько-американської цивілізації, якої послідним великим ділом-твором являється жахливв картина все-світньої війни. Він дійшов до цього вершка, з якого покотилися схвильовані потоки невинної людської крові, звалилися мов безмежний лавжита в часі великої бурі мільони і мільони трупів, зачав валється весь людський будинок дотеперішніх порядків і форм життя, вся давина люд-

ських пристрастей і ідей, що йде нестримно вперед з волею чи без волі, мануючих цілого світу.

Це „великий“ успіх цивілізаційний „вифлеємської звізди“!

Здається, дві тисячі літ „святої“ християнської містики і етики вони вели людину чим раз нижше і нижше, творили з неї раба і давали її в руки всіх найгірших пристрастей.

Це світло з „Вифлеєма“ воно знищило прямо до щенту всі здобутки і сліди греко-римської культури, воно кинуло людей в безмежну темряву забобонів і війн середніх віків, воно все йшло проти кожної свободної людської думки і кроваво нищило всі спроби визволення чоловіка з під його політичної влади.

Новітні часи подають нам також жахливу картину здобування релігією політичної влади, всякий культ ішов все одною лінією проти волі людини, проти самоозначення і визволення праці.

На світі ставало все гірше і гірше, під солодкими словами європейської цивілізації розвивалося дике поневолення чоловіка. Капітал і релігія поневолили дощенту працю—фізичний труд і душу людини. Дві тисячі літ до чимраз більшою здеправовання людської душі, дві тисячі літ до чим раз більше систематичного поневолення людини, до все більшої темряви, до повного заперечення людської гідності і честі.

В жахливих кайданах капіталу—золота, в страшній темряві релігійних культів і брехні—чоловік став рабом, став несвідомим членом поневолення слів населення, над якими знущався всесильно весь злочинний світ державних порядків, національних ненавистей, релігійних фанатизмів, цих всіх понять, які давали „правне, законне“ умотивовання—форми своєї кровавої акультури і презирської аморалі.

Весь здобуток, весь успіх європейської цивілізації, що зросла на розвалі старинного світу, і якій християнство впустило в жили струю брехні і негачії життя характеризує одно слово: „раб“!

Одно слово, яке дає нам весь зміст європейсько-американської культури нового світу.

Цей поневолений раб, це страшне заперечення гідності, честі і волі чоловіка він працював, він валадав в будову цієї презирської культури всю свою кров, бистроту нервів, геніяльність свою духа, і співав в хвилях шумання волі і визволення:

Христос родився, або Христос воскрес!

У цих словах криється вся брехня капіталістично-релігійної культури.

Капітал гнобив людину, нищив його силу в кровавих кайданах знущань і експлуатації, а релігія вмовляла в нього, що христос родився, і помер, щоб його викупити з обіймів демона-сатани.

Капітал забираючи все добро людині, всі скарби природи, весь чар духової свободи, обіщовав рабам при допомозі релігії, все добро по смерті в небі, але лиш тоді, як вона буде слухняна, покірна, чемна, лиш тоді, як дозволить лупити з себе за життя шкіру, в надії солодких мрій і щастя по смерті.

Брехня і презирство капіталу і релігії, темрява і глупота—поневолення, гіпноз людської психіки святкував свій жахливий триумф.

І раб співаючи „христос родився“ або „христос воскрес“ надіявся, що є хтось, що йому помагає, що ним журиться, хто його нагородить, хто його потішить і в нещастю укоїть.

Чейже матір божа є така ласкава, а солодке серце ісуса христа таке повне любови!

Чи не глум, чи не сміх, чи не страшна трагедія людського обману і темряви, чи не негачія життя, чи не хитра психоза, якою капітал старався зробити чоловіка „баранком божим“ і голив йому волну до самої шкіри ні-лупив прямо зі шкірою!

Це нічо—але за це світило лагідне світло „вифлиемської звізди“, яка світить вже 20 повних віків над жахливим образом неволі — збезчещення чоловіка кровавим, кошмарним видом поневоленого раба, і його експloatованої праці!

І він вже скинув всі сліди китайської містики і аскези, всі залишки божого обьявлення, віри в спасення і мудрих обіщанок нагороди по смерті. Він з цілою енергією людського генія і силою цього скритого в найглибших закутинах душі чоловіка змагання до волі, пізнав де є зло, де стромлять всі нитки злого, де зачинається весь початок неволі—рабства, збезчещення чоловіка.

Він пішов в глибоке підземелля научного досвіду і теоретичних аксіом, і шукаючи научних основ змісту своєї туги за волею, створив ідею клясової революції Карла Маркса, дав глибоку і жахливу картину капіталу, страшну статистику пролітої крові, виточених сліз, і поневоленої праці.

І цей міт про волю зродив ідею її визволення, вирвав її з могили життя—ідея клясової боротьби, збудила силу, творчість і енергію поневоленого раба.

Нешадний похід „диктатури капіталу“ з дружньою підмогою релігійної брехні і насильства викликав реакцію, викликав „диктатуру праці“, насильну владу робочих рук над хитрою головою всесвітньої біржі.

Поневолений раб почув слово „диктатура прлетаріату“, почув цю велику правду, що лиш силою, лиш революційним ударом робітничого клясу визволиться інтернаціональність праці, визволиться утомлений дух „раба“ з кайдан капіталу і релігії.

Нема другого шляху, нема повороту, нема сумніву!

В цій хвилі самоозначення робітничого клясу засіяла звізда нової культури, нової доби історії цивілізації—зродилась ідея III Інтернаціоналу.

Це не слово, не значок, не форма, не наївна містика Вифлєса.

Це основний зміст будучої культури, це сама суть замоозначення робітничого клясу, визволення збезчещеної віками праці

Понад всі кордони давнішого розділу робітничого клясу, понад всі загороди державних, національних, расових, релігійних забобон в, понад всю святість клясової висшости, поваги і авторитету, над розвалом і на

руїні всіх дотеперішних філософічних систем, етичних світоглядів, освячених богів і законів подає собі руки робітничий кляс—всесвітній пролетаріят, triumфує визволена з кайдан вікової неволі праця, могутній вільний людський труд!

І це є зміст, це є це могутнє, творче світло звізди III Інтернаціоналу, це є цей закон нового людського життя, це є значіння малої відзнаки яку носять комуністи, яку так ненавидять „пануючі цього світу“, і з якою гинуть на шляху боротьба вірні сини робітничого клясу, ці творці нової цивілізації, ці герої—воїни за права чоловіка обдерті і босі червоноармійці. За цю ідею пішли ми на шлях горожанської війни, несемо неімовірні муки і жертви, видержуємо скажемо наступи всесвітньої реакції і контрреволюції, зносимо з радістю голод, холод і руйну, розвалюємо без найменшого жалю і сумнівів всі забобони віків, всю насолоду, вигоди і роскоші брехливої, презирської капіталістично-релігійної культури.

Але цього зриву ідеї, цього могутнього підйому на шляху нового світу не хоче бачити гнилий світ капіталу, не хоче розуміти осквернена, здеправована душа біржі—буржуазія, рабська душа мещанського інтелігенства!

Я бачив триумфи злоділа і гнилі,
Я бачив всю кривду, все злого насилля,
Я бачив людину у тьмі божевілля,
Як всі свої чари зложила в могилі—
Життя!

вирвалося з груди поета!

І цих кілька тисяч літ культури. в яких лиш:

„...Дикий сон рвався,
У крові і ранах,
Як раб вив кроваво,
В неволі, в кайданах,
Як скутий зігнув він,
У тьмі і відчаю,
Як шезла вся пам'ять,
До сонця, і раю!“.

Вся дотеперішня культура, всі ці так захвалені, патентовані презирством капіталістичного злочину її здобутки, роскоші і насолоди, все так освячене життя небесне добро і ласки божі релігійного обману, це—могила життя!

Вся дотеперішня культура, з одного боку вся роскоші, насолода, упоєння і роспушта пануючого клясу, з другого—страшна, повна крові і поту, повна кривди, насилля, і жахливого божевілля всіх катівських мук: могила життя мільонів, мільонів поневолених рабів.

Кілька сот тисяч хитрих, кровожадних білошкірих бандитів зі скорострілом і літаком, з дрензлом і підводним судном лупить шкіру з двох мільярдів рабів всіх рле і всіх частин світа, і це має бути куль-

тура, це є ця висока, горда цивілізація старого світу Європи і нового Америки!

Глум, страшний, кровавий глум над поняттям чоловіка, і його волі, над цим твором природи що має свідомість етичних і матеріяльних цінностей.

„Звізда вифлеємська“, це символ негачії життя, це лагідне світло, яким всесвітній капітал старався озолотити свій злочин і бандитизм, яким осліпив його на довгі віки неволі і зробив нещасним, поневоленням рабом свого дикого, брутального насильства середніх віків і витонченої, убраної у всю красу розкішної культури, духової розпусти і етичної проституції в повітряних часів.

Але людині не писано лежати віками в неволі, не писано „на вік рабом бути“!

Міт про волю, про визволення людини, це не казка, це не мрія ідеалістів або розніжених поетів.

Міт про волю, ідея свободи родиться в найглибших закутинах людської душі, найбільше скритих дрогоаньях його душі, в могутніх екстазах творчої експансії, це людина виходить поза межі квантвського простору і часу, де ловить духом четвертий вимір і в візіях уяви бачить зміст платонських ідей добра, волі і краси.

У жахливому болю всесвітньої війни, в кривавих муках і нещадній смерті 30,000,000, мільонів трупів, соток мільонів, голодних сиріт, дітей, „гнаних і голодних“—зродилася ще раз ідея волі, відродилася знова поневолена людська гідність і честь.

Над безнадійним полем руїни європейського господарства, над кровавою бакханалією людського грабунку і злочину, над безпримірним образом людського поневолення, темряви і муки засіяла знова зізда, встало нове світло будучини, воскрес старий міт про волю.

Ми бачимо боротьбу двох світоглядів, двобій духа-волі і демона зла, змагання, відвічне стремління людини до визволення і свободи.

І над мільонами поневолених рабів, над схвильованим морем людської злоби, насильства і брехні, над кровавою боротьбою „капіталу і релігії“, (визиску і обману народніх мас) зійшла зізда III Інтернаціолу, цей символ визволення праці і волі людини.

Вона мусить побідити, вона мусить розвалити і своїм огнем спалити весь ствіт визиску і брехні, бо вона символ визволення, бо вона знамя визволеної праці, волі і прав чоловіка.

По віковій ночі, по безмежній темряві і неволі, зійшла зізда волі— вона поведе людину в новий вільний світ цивілізації, якої змістом і життям стане так зненавиджене пануючим клясом слово „Комунізм“.

І в цьому світі, шезнуть слово і поняття „раб“, а буде жити вільний, творчий чоловік: робітник—пролетар.

Згасло світло „Вифлеема“, лежить в руїні вікова брехня, цей презарський світ капіталу і релігійного забобону.

Але над жахливим морем невинної людської крові, над мільонами

людських трунів і могил, над розвалом всіх здобудків грабіжного чоловіка старого світу, встають зорі нових часів—вже світає перед могутнім, червоним сходом сонця волі.

Це зійшла зірда волі III Інтернаціоналу!.

Київ, 3 грудня 1920 р.

I. Освіта.

С. Шмиговський.

Перемога комунізму.

(Знищення Української „Вандеї“)

Події останнього року на Україні, на південному закутку її—в Криму зимою волі викликають порівняння з подіями у Франції, які відбувалися там зараз після революції 1789 р.: в ході французької революції та пролетарської в Росії і Україні 1917 р. ми бачимо багато спільних подій. Ми бачимо, що у Франції великі пани та духовенство починали гратись у революцію, що як тільки революція пішла вперед повною ходою і вони побачили, що це загрожує їхнім землям, їхньому багатству, та їхнім волювам на маси, вони почали всею силою гальмувати хід революції, почали жалкувати, що взагалі приймали участь в початку революції і вкінці почали активно працювати на допомогу монархічній партії. Але цю активну допомогу не можна було проводити ні в центрі Франції в м. Парижі, ні майже на всій території Франції, тому що свідомість мас майже скрізь була настільки велика, що вони ніде не користувались успіхом. Всю свою контрреволюційну роботу вели вони головною поза межами Франції. Лиш невеликий клаптик Франції на північному заході її з суворогою природою, диким характером та трудно проходимими лісами, де населення жило в повній дикості і темряві, де не могла поширитись промисловість і дикий та темний нарід цілком попав під вплив рожних попів та монахів, котрі вбивали в голови народів, що цар те є помазаник божий, що не слухати царя значить не слухати Бога, і за це Бог буде карати по смерті, що так само треба слухатись і наймитів царських, і наставників, треба шанувати їх та безупинно працювати на них. Це була французька Вандея і Бретань. На цьому клаптику нашли собі притулок всі сторонники скинутого короля Людовика XVI, всі поні та монахи, котрих революція в першу чергу позбавила маєтків, грошей та влади. Користуючись таким добрим ґрунтом почали, вони організовувати контрреволюцію. Їм сприяло ще й те, що революційний уряд Франції мусів вести в той час зовнішні війни а також і те, що вони могли мати морем зносини з Англією; в Англію тікали тоді всі аристократи і духовенство, і підпомагали контрреволюцію, як також старались о поміч англійського уряду. І коли Національний конвент зміг звернути свою увагу на Вандею, контрреволюція встигла там вже добре організуватись і придушити її було дуже трудно. Тоді Конвент почав формувати загони добровольців і посиляти їх у Вандею, але це не помогло. Незнайомість з місцевістю, ворожий настрої населення, котре де тільки могло чинило перешкоди революційному війську,—все це сприяло тому, що перші батальони, послані туди з Парижу, були майже цілком знищені. Це дало змогу вище піднести голову контрреволюції і справа її знищення стала ще труднішою.

Почалась кривава війна між тими молодими революціонерами, котрі йшли на смерть за світлу ідею визволення народу, і темним лядом, котрому забивали помороки согнями років і котрий до того часу через свою неосвіченість ішов захищати інтереси своїх гнобителів. І багато було пролитої крові і багато загинуло там краших синів революції.

Інквали революціонерам щастило розбивати вандейців і здавалось війна вже зліквідована; але контрреволюція жила і при першій невеликій змозі знов відживала, набирала сили і знов починалась кривава війна.

Нарешті, революційній владі надокучила ця болячка, і вона рішила її знищити. Для цього туди послано було великий відділ військ під командою Гоппа, чоловіка з залізною волею та залізним характером; і це була страшна сторінка з життя першої французької революції. Прибічники контрреволюції, почувавши, що на цей раз їм буде кінець, завзято боролись; кожний крок треба було окупувати кровю і як одна так і друга сторона не милувала своїх борців. І коли після цієї експедиції майже ні одного агента контрреволюції не лашалось в живих, Вандея була завойована.

Такою Ванделю на Україні був Крим, і особливо він став таким після розгрому денікінців в 1919 році. Тоді вся російсько-українська чорна сотня, всі поміщики, поні та генерали зібрались там, користуючись тим, що Червона Армія розпочала нову війну з поляками і не мала змоги завоювати Крим. А завоювати його з малою кількістю військ було тому тяжко, що відділявся він від України вузьким клаптиком землі, котрий дуже легко було боронити недобитками денікинського війська. Крім того всі ті грабіжники, що зібрались там, морем мали зносини з такими ж грабіжниками—реакцією Англії і Франції і ці останні постачали їм зброю, одягу та харчі. І от підчас польської війни контрреволюція в Криму криїне і починає проявляти активність. Їм удалося захопити частину південної України і вони вже загрожували радянській Україні новим наскоком та новим катуванням та зауцанням над робітництвом та селянством. Але робітничо-селянська влада зрозуміла все значіння цього наступу,—і червона армія розбила до тла цей посідлий клаптик землі, що став осередком контрреволюції, і з якого простягла свої криваві руки грабіжна душа чорної сотні і реакції. Але „Українська Вандея“ утихомиралася, червоний прапор замінив „білі знамена“ білогвардійщини на бережу Чорного моря.

Крим—українська Вандея—став червоним.

І знова покотилися струї крові робітничого клясу,—червоноармійців, але останній осередок контрреволюції на Україні звичено—українська Вандея утихомиралась—ідея пролетарської революції прожила ще одну хвилю побіди, зробила ще один урок на своєму шляху до нового життя—до комунізму.

Мак-Лейн.

Самостійна освіта робітників Англії.

Англійська робітничка кляса ще не вчинила революції, а через те всі звичайні культурно-освітні можливості знаходяться під контролем буржуазії. В неслідок цього у нас система клясової освіти.

Діти заможних батьків в молоді роки ходять до середньої школи, а потім переходять до університету, де вони продовжують свою освіту, вивчаючи дисципліни, приступні виключно пануючій клясі. Вони вивчають по-

літвичну економію, право, медицину, філософію та инш. Вони призначені панувати і через те їх освіта мусить зробити з них керівників.

Середня класа (арібно буржуазія) направляє (надсилає) своїх дітей до спеціальних (шкільних) наукових закладів, і тільки деякі з них переходять до університету. Кінчають вони як лікарі, правники або ж працюють і в інших фахах. Вони призначені бути підмогачами капіталізму, і їх освіта мусить підготувати їх до цієї ролі.

Робітнича класа одержує таку освіту, яка робить її корисною для роботодавця. Дітей робітників вчать писати, читати й в арифметиці поскільки це потрібно для того, щоб бути механиком, крамарчуком, артіельником та инш. Їх трохи навчають історії, але це є історія царів і царинь, генералів і міністрів—їх навчають трохи й географії, але їм дають, головним чином, відомости про Британську імперію і про той добродійний режим, котрий вживає (прикладє) Англія в відношенні до підвладних їй числених країн. Про їх власне положення в суспільстві нічого не кажеться (говориться).

Подібна освіта робить з англійського робітника освіченого неуча. Він знає багато де чого, але про самі найважливіші речі він не знає нічого, або майже нічого.

Для того, щоб позбутися цього лиха, англійський робітничий рух став на шлях самостійної постановки (організації) культурно-просвітньої роботи.

15 років тому декілька тред-юніонів вирішили заснувати робітничу школу відому під назвою „Рескін-Коледж“ в Оксфорді. Тут мусили викладатися економічні науки, історія праці і інші важливі для робітників дисципліни. Декілька років пізній виявилось, що правовірні університети намагалися поширити свій вплив на „Рескін-Коледж“, Вони надсилали професорів для читання лекцій і поступово підкопували самостійність колледжу. В 1912 році багато студентів одмовилося продовжувати заняття і при допомозі декількох гарних товаришів заснували (заклали) „Центральну Школу Праці“. Деякі „трэд-юніони“ ще й досі надсилають студентів до „Рескін-Колледжу“, але ця шкільна установа не вважається більше самостійною (незалежною).

Центральна Школа Праці міститься в Лондоні. В перші роки сього існування їй дуже бракувало коштів, але з того часу як вона перейшла у відання „Національної Спілки Залізничників“ та „Спілки Гірників Південного Уельса“, їй становище трохи поліпшало. Студенти протягом одного року слухають історію марксизма, історію праці, логіку, теорію еволюції, англійську мову і деякі інші дисципліни. По скінченні курсу вони повертаються до своїх майстерень або до своїх копалень і стають звичайно найбільш діяльними членами своїх союзів і своїх комітетів.

Крім шкільної праці, колледж налагодив також і позашкільні заняття для тих, хто не може одвідувати курсів у день, і паралельні заняття для тих, хто живе в занадто віддалених від школи частинах міста. Вся праця провадиться під гаслом незалежної робітничої освіти для робітничої класи. Ці розпочинання зустрічають деякі труднощі з огляду на брак гарних педагогів, а також коштів, необхідних для поширення роботи. Протягом кількох років в Глазкові і Глазковському районі Джон-Мак-Лейн, провадив заняття по економіці, в наслідок чого була заснована „Шотландська Робітнича Школа“, яка почала функціонувати в вересні минулого року. Керівниками цього колледжа є Джон-Мак-Лейн и В.-Мак-Лейн, котрі мають у своєму розпорядженні штат приблизно з 20 лекторів, які ведуть заняття один або два рази на тиждень. Робота першого року була дуже живодайна, проте, з огляду на те що установа

є ще молоді, не пошастило притягнути слухачів, тому й довелося скупи-
чити всю свою увагу на позашкільних заняттях.

В наш програм входять: теорія марксизму, історія праці (а докладним
вивченням історії робітничої класи), есперанто, англійська мова і ми-
стецтво промовля, історія професійних спілок і їх будова, кооперація, по-
літичне знання та інші. За перший шкільний період—з вересня по гру-
день—занімалося 565 слухачів в одинадцяти класах міста Глазго і 2000
слухачів в більше як тридцяти класах в різних районах Шотландії,
а за другий шкільний період—з січня по квітень 1920 року—у нас було
трохи більше слухачів і класів, але статистичні відомости не були заго-
товлені, коли я виїхав з Англії. В пайближчий шкільний період, з ве-
ресня, у нас буде деяка кількість слухачів, одвідуючих денні заняття, які
командіровані тред-юніонами.

„Шотланська Робітнич Школа“ фінансується почасти деякими
тред-юніонами, як наприклад, гірняків, кооперативними організаціями, і
зборами на соціалістичних мітингах. Важко поширити роботу з огляду на
непевність матеріальної підмоги.

Звичайно після останньої лекції лектору задають питання. Слуха-
чам пропонується писати доклади на питанням, зачислених на лекціях, і
ці доклади керовниками продивляються і повертаються в звичайному
порядкові.

Треба признати, що подібні домашні роботи часто не виконуються,
з огляду на те що багато слухачів заняті в своїх спілках, в кооперативах,
або несуть партійну працю і мають дуже мало вільного часу.

Школи в місті Глазго одвідують головним чином портові робітники,
механики і деякі другі робітники. В школах невеличких міст переважають
гірняки, металургічні робітники і техніки. Майже всі села, в яких існу-
ють наші школи, носять промисловий характер. Поки що ми не затори-
нули сільсько—господарських робітників. Крім вище зазначених коллед-
жів, мається ще ціла низка шкіл, розкиданих по всій країні. Південний
Уельс в цьому відношенні особливо відзначається, а Ланкашир і Нордсе-
берланд організували невеличкі колледжі, в котрих з'єдналися розрізнені
класи. Була зроблена спроба створити національну організацію, крім
того було скликано дві конференції для обговорення питання про шкільні
відручники, обміну думок і більш тісного співробітництва поміж всіми
„класами“ і колледжами. Ініціатива в цій справі взяла на себе „Народня
Ліга“, котра уявляє з себе організацію, що пропагандує ідею самостій-
ної освіти робітників. Вона видає щомісячний орган під назвою „Народній
Журнал“, котрий містить статті, присвячені різним положенням марк-
сизма, питанням історії праці, бібліографію і різні замітки і відчити про-
освітню роботу. „Народня Ліга“ була піонером в справі організації ро-
бітничої освіти і в великій мірі відповідальна за свою зроблену працю.

Цікавий коментарій до діяльності „робітничих класів“ був даний в
1917. Ціла низка промислових зворушень примусила уряд призначити де-
які комісії з метою з'ясувати причини їх. Комісія, яка працювала в
Південному Уельсі, доповіла, що значна кількість молодих гірняків і ро-
бітників цинкових гамарень одвідують марксистські школи і одержують
революційне виховання, котре знищило їх повагу до лідерів тред-юніонів
і спокушало їх використати всякого роду кризису для революційної мети.
Комісія радила улаштувати спеціальні робітничі відділи при університетах,
котрі мусіли дбати щоб притягти до себе молодих людей і охороняти їх
від науки марксизму. Цю точку погляду промислових діячів Південного
Уельсу можна б з таким же успіхом прикласти і в відношенню до Шот-
ландії та інших частин Англії. Скрізь, де закладалися марксистські школи,
зач тимчасово, з'являвся кадр активних робітників, котрі одмовлялися

визнавати софістичні міркування роботодавців і одмовлялися також від компромісів, яких досягали лідери тред—юніонів. Два найбільш важливі революційні промислові центри це Південний Уельс та долина річки Клейдч, навкруги Глазго, і саме в тих двох районах робітничі школи виявили найбільшу активність.

Революційні лідери професійних спілок стоять в опозиції до колледжів і намагаються перешкодити тому, щоб нам була зроблена матеріальна підмога з боку тред—юніонів, але наші одностайні лави випірають їх з нашого шляху. Навряд чи потрібно згадувати, що і роботодавці борються з нами. Не що давно „Англійська Державна Ліга“, організація, яка складається головним чином з фабрикантів і капіталістів, надрукувала в часописах і де завгодно (заклик) віллову, вимагаючи офірувати гроші для боротьби з більшовизмом, робітничими хвилюваннями і „Революційними Робітничими Школами“. Вони пропонують заснувати нові „благонадійні“ власні школи.

Рух до утворення самостійних шкіл робітничої освіти в Англії все поширюється. Слухачі це поважні товариші, які прагнуть здобути знання, необхідні, щоб зайняти відповідне місце в (союзах) спілках, кооперативах і соціалістичних партіях. Керівники віддали своїй справі і прикладають всіх зусиль до того, щоб переконати своїх учнів, що марксизм являється не предметом для педантичних економічних дисертацій, а що він уявляє з себе щось реальне життєве (живе) і дає нам методи вивчення суспільства

Ів. Соколянський.

Нещастя чи суспільне злочинство?

Коли говоримо про людину—масмо на увазі людину нормальну, вільну від ріжних оргавічних та психічних забурень.

Коли дбаємо про дитину, то так само, увага наша зосереджується виключно на дитині, тіло і душа котрої не ушкоджені.

Наша увага поминає численні категорії дітей, життя котрих по старій термінології повне трагізму, повне колізій, повне прямо злочинної, нічим не виправдані до них неухважності з боку не тільки суспільства, але й представників науки.

В обтяженні дитини ріжними видами нарікалось на зду долю, покликалось на бога, в кращому разі вбачались наслідки спадковости.

Нарікання ті повставали (та ще й досі повстають) в наслідок наших нікчемних знань про дитину, а ще в більшій мірі—незнання умов, сприятлих нормальному розвитку дитячого організму, або його гальмуючих.

Обтяжена вадами дитина стає фактом перед глибоко знесумченою родиною, перед байдужим суспільством, перед безпорадним педагогом,—фактом, що надмірно важким тягарем лягає на плечі всіх трьох.

Обтяжена вадами дитина—нешасна дитина, а нещасна вона тому, що... обтяжена вадами; ось всі наші сучасні знання про дефективну дитину.

Сліпа дитина нещасна тому, що вона сліпа, не бачить, що в неї забурений змісл зору, що в неї зачинено одно з вікон, в яке вливається ясне світло рясного фарбами життя.

Глухоніма дитина нещасна тому, що вона не чує і не балакає, що в неї забурений змісл слуху, що в неї зруйнований той дивовижно-делікатний апарат, який приймає бризки розмаїтих звукових форм і вливає цілий

людський організм в гармонію суспільного життя, який своїм забуренням тягне забурення найвищої форми координованих рухів—мови..

Морально нестала дитина нещасна тому, що... така видалася на вдачу, що злонаважена по своїй натурі, що унашаднила або засвоїла собі такі негарні звички, котрі йдуть в розбіж етичним поглядом дорослих...

Некебетна та малokeбетна дитина нещасна тому, що не має стільки розумових сил і здібности аби збагнути премудрощі шкільного програму, починаючи від „непорочного зачатія Діви Марії“ і кінчаючи щоденно десятками інших загадок...

Фізично кволі та незружї діти нещасні тому, що вони мало (чи непомірно багато) їлять, що вони унашаднили злу психо-фізичну конституцію, що з ними не ведуть по всім розпорядкам гімнастичних вправ, що їх не привчають до спорту, а коли вони вигадують собі які вулицьні ігрища, то не надівають коротеньких по колінця штанців, що ігри свої вони звуть не „футбол“ а „текало“, не „хоккей“, а „ковінька“ і т. и. і т. и.

Сліпоглухонімі діти до страшного нещасні тому, що вони не тільки нічого не бачуть, але й не чують, що вони просто уявляють собою живі шматки м'яса з нервісними рухами на звичайні подразнення середовища...

Такі дотоперішні наші знання дитини, обтяженої вадами, такі думки про дефективну дитину.

Ще коротше хіба їх зформумовати можна так:

„Нещасна тому, що... нещасна“...

Нещастя те ми бачимо, але не відчуваємо. Ми знаємо, як бідкається сердешна родина, котра має дефективну дитину, особливо коли вона (родина) належить до визискуємої класи. Дефективна дитина для убогої родини являлась тяжкою попутою і мусіла нести ту попуто, бо зарадити їй було нікому. Педагог був безпорадний, він не мав знань, як запобігти лихові, як усунути те „нещастя“, чим зарадити обтяженій вадами дитині і чим компенсувати ті вади.

Суспільство було байдужим. Споконвіку поділене на дві непримирливо ворожі класи, з котрих одна самовдоволена, захохана в свої егоїстичні, шкурницькі інтереси, в кращім разі відкороскувалась всяких „нещасть“ влаштованням склепів для дітей, які мали огидну, не людську назву притулків, або—пануючи над матеріяльними добрами, мали змогу зарадити своїм дітям бодай тими ніччєними засобами, що були в розпорядженні науки,—а друга—підтоптана першою мусіла терпляче нести тягар на своїх плечах, трагічна в своїй безпорадності.

Злука, повна сили і кращих сподіванок в своїм здоровю дитина не була радістю для пролетаря, а обтяжена вадами була подвійним прокляттям...

Так. Ми белькочемо слово „нещастя“ без найменших пошуг дати собі ясних знань про причини і суть тих „нещасть“.

Сліпа дитина тому, що вона немає очей....

Великий Данте свій геніяльний твір написав, будучи сліпим.

Огюст Тьєрі утворив собі нечувану кар'єру, будучи так само сліпим...

Геніяльний математик С. Соундерсон творив свої геометрійні фігури, будучи сліпим зроду був професором математики в славному Кембриджському університеті; він був так само сліпим...

Джон Меткальф в Манчестері сам з дивовижною ретельністю стежив за прокладкою вулиць Манчестеру по власним, уложеним ним самим плянам—він був так само сліпий.

Т. Бевлон був доктор богословія, набрав собі надзвичайної популярности в Единбурзі, яко проповідник і борець проти зла і насильства—він був так само сліпий...

Юган Кні зважився на мандрівку кругом світа один, без проводира і потім описав і видав свою мандрівку,—він був так само сліпий.

Нині близький нам, але так незнаний нам професор Московського університету Щербина і почині викладає філзоафію—він так само сліпий.

Антропальогічним відділом Петербурзької Академії Наук один час (а може і тепер) завідував Піотровський. Піотровський в дитинстві абсолютно був глухий, виріс німим, а те потім, почасти самотужки, а почасти за допомогою товаришів дістав вищої освіти, вкинувся в студії антропальогії, написав декілька наукових розвіток, що викривають у ньому талановитого вченого. А був він глухонімиий.

Ми часто читали в періодичних виданнях гарненькі вірші Петра Овцана. Овцан зроду глухонімиий, потім дістав вищої освіти і зараз знає крім рідної йому російської мови ще чотири європейських мови, зараз виносить тягар просвітної праці серед своїх товаришів—він був глухонімиий.

Многі з нас читали в кращих місящаниках оповідання Мінцлово-Мінцлова (донька російського письменника Мінцлова) дістала вищої освіти, а була з дитинства глухоніма...

На одній з сесій Катеринославського губерніяльного земства в 1916 році молодий юнак Стефанів читав доклад гласним земства про поліпшення етану Олександрівської школи глухонімих, яку він сам скінчив. До школи Стефанів був глухонімиим*).

Бувший учень тієї школи Матвій Полянов під час революції виступав з промовами на мітингах і рідко хто пізнавав по його вимові, що він до школи був глухонімиим...

Можна навести цілий ряд прикладів про життя тих, чий вади, здавалось би, позбавляли їх змоги людського існування.

Всім відома Елена Келлер (народилась глухою, але на другому році ще й осліпла, т. т. стала сліпоглухонімою) яка до 30 років закінчила вищу освіту, зналась не лише в європейських мовах, але й в клясичних. Тішилась надзвичайно творами античного мистецтва і сама написала твір напів філософського, напів белетристичного характеру під назвою "Оптимізм." А була вона сліпоглухоніма.

Лаура Бріджмен була не тільки сліпа, глуха, німа, але мала надто забурений дотик і нюх і, тим не менш, дійшла високого розумового розвитку...

Так життя спростовує наші белкотання про „нещастя“. Цілу безодню фактів ми могли би вичерпати подібних вищенаведеним. Цілу безодню фактів ми могли би навести а життя людей, котрі в дитинстві були злонаважені, морально не сталі, фізично кволі, малокебетні, або й зовсім безкебетні, але потім з них вийшли геніяльні вчені, майстри, поети, маляри і т. п.

Досить пригадати дитинство найбільшого педагога, натхненого побудника великої французької революції Ж. Ж. Руссо, який в дитинстві вважався просто за волоцюгу злочинця з котрим не знали що вдіяти.

Так повне коллізій дитинство геніяльного хеміка Деві.

Дитинство Дарвіна, Нюгона, Корнеля, Лібіха, Наполеона, Уатга, Морзе і безліч інших славних велетнів розуму було засуджене як бездарність, розумова нікчемність і т. и., і т. и.

*) Можливість навчати глухонімого балакати відома вже кілька століть, але в школах такий спосіб навчання заведено лише недавно, бо сама справа навчання глухонімих в Європі лише недавно набрала громадсько-державного характеру. а в Росії і по Україні до революції вона була справою благодійности.

Але... як життя посміялось над таким засудженням! Як поглузилась вона над наріканнями на їх некебетність, на їх моральну несталість, на їх тілесні і душевні вади!

Чи не каже нам життя: годі покладатись на великі тіні нашого минулого, годі вказувати на образи невідомих нам сучасників, годі безглуздо нарікати на різні фізичні та психічні обтяження?

Так. Життя виразно каже нам, що нещастя сліпого, глухонімого, сліпоглухонімого, морально-несталого, безкебетного полягає зовсім не в тім, що він не чує, не бачить, не розуміє, що діється навкруг нього, а в тім, що він не має до себе належної уваги, що він не має відповідних умов, аби позбутись цих вад або компенсувати їх розвитком інших сторін своєї душі... Нещастя його полягає в тих дотеперішніх суспільно-економічних умовах, в яких жило людство. Не якесь абстрактне „нещастя“, а сума конкретних умов суспільного характеру спричиняла цим вадам тіла і душі людини. Оздоровлення людства шляхом шквонитої перебудови його суспільних взаємовідносин лише може дати ті умови, котрі застерезуть його від дегенерування. В дотеперішніх умовах годі шукати яких небудь можливостей зарадити порушеній справі. Така перебудова, яку несе напів велика соціальна революція, котра стрясла суспільно-економічний організм в найглибших його основах, дає повні можливості поставити справу науково в цілому її розмірі, т. т. як проблему суспільно-педагогічну. І лише тоді, коли справа суспільної педагогіки опанує свідомістю людства, стане ясним, що „нещастя“ всякі є не що інше, як цілий ряд суспільних злочинств старого світу, збудованого на класових (з його додатками: релігійними, становими, національними і ин.) протиріччях.

Справа навчання та виховання взагалі характеризували старий світ в його системах, але становище дефективної дитини було йому ще більш виразною характеристикою, життя давало блискучі зразки, що не тільки при сприятливих умовах міг розвиватись нормальний людський організм але навпаки, при самих найтяжчих умовах та ще з обкарнаного організму могли виходити Саундерсони, Келлер, Кні і в. Старий світ плекає всілякі форми благодійності аби заховати свій злочин. Новий світ в своїй суті протинний всяким тим формам благодійності і мусить її винищити. Своєму громадяниннові новий світ виразно зазначає: гляди, фізичні і духовні вади людського організму не є якесь абстрактне „нещастя“, а цілком конкретне суспільне злочинство і оздоровлення людського організму є лише наслідок оздоровлення суспільного організму, а не навпаки...

Київ, 29 листопаду 1920 року.

В. Родников.

Почему на Западе так много спрят о трудовой школе?

В одной из прежних книжек „Пролетарської Освіти“ (19202) я отмечал то необыкновенное разнообразие, какое парит у западных педагогов в понимании трудовой школы. И не только разнообразие: идет ожесточенная борьба взглядов, полемика, доходящая до целых литературных турниров, вроде турнира Керше штейнер-Зейдель.

Но если так много говорят, то невольно возникает подозрение в том, что на деле не так много делается. И такое подозрение, как это будет видно ниже, имеет очень большие основания.

Где же причина всего этого?

Не говорить о трудовой школе в настоящее время Запад не может: весь современный экономический строй настойчиво требует реформы школ. С какой бы стороны ни подходить к этому строю—со стороны ли настоящего с его широким развитием индустрии, нуждающейся в сознательном рабочем, или со стороны будущего, со стороны неотвратимо грядущего обобществления хозяйства в мировом масштабе, предполагающего свободное сотрудничество всех трудящихся—трудовая школа есть проблема момента. Да—проблема. А на деле? На деле она глубоко *противоречит современному политико-социальному строю* Запада, опирающемуся на капиталистические начала, на владельческие, буржуазные силы общества.

В самом деле: ведь трудовая школа должна быть школою самой широкой самостоятельности ученика, выявления его творческой индивидуальности. Но истинная самостоятельность рождается изнутри: истинное индивидуальное творчество не может быть предписано извне: истинная самостоятельность вытекает из основного характера человеческой природы—из свободной воли. Дальше—Трудовая школа должна ставить своею задачей воспитание работников, которые не погнушаются никакого, хотя бы и самого черного труда, но которые в то же время и мысли не допустит о возможно для них подневольной, рабской, эксплуатируемой другими работами. Фактическая организация трудовой школы, таким образом, предполагает тесную связь с производственными организациями, с привлечением к делу самого рабочего населения. Последнее же в свою очередь требует экономического освобождения рабочего класса из под власти капитала. И пока этого нет, трудовой школы—школы коллективного сотрудничества, и быть не может. И на Западе этой школы нет, так как господствующие классы естественно стремятся не к осуществлению трудовой школы, их стремление—приспособить ее к интересам буржуазного строя. Вот почему ни одно государство Запада не ставит пред собою прямо и широко вопроса об осуществлении трудовой школы на деле.

Правда некоторые из либеральных министерств не находят возможным не считаться с мощным идеологическим движением в трудовой педагогике, но самое движение это учитывается „постольку—поскольку“... В 1911 г. в Пруссии был издан министерский указ, поощряющий внешение ручного труда в дело обучения, но с какою целью? А с тою, как гласит сам указ, чтобы „усилить этим путем наглядность обучения“. Дальше этого правительственная указка не идет.

Но если государство на Западе не становится на путь осуществления трудовой школы, то может быть, для того много сделало общество? И не ересь ли говорить о том, что на Западе нет трудовой школы, раз там есть знаменитые образцы такой школы—Аббатсгольмская и бидельская школы в Англии, школа Латца в Германии, школы Домолени во Франции, школы в Бьерже—в Бельгии? (Последние все организованы по образцу Аббатсгольмской школы).

С точки зрения техники трудовой школы эти учебные заведения, может быть поставлены действительно блестяще. Но какая цель этих школ и кого обслуживают они?

В программе английской Аббатсгольмской школы, ставшей образцом для целого ряда такого рода школ на континенте, прямо говорится, что ученики школы с успехом могут в последствии занять видные должности в многочисленных колониях Англии. (См. кн. *Н. Крупской*, народное образование и демократия).

В Германии в окрестностях Штутгарда организована подобная школа д-ром Кауффом. В своей книге *Die Erziehungsschule* д-р Кауффер

вот какие откровенные мысли излагает о задачах школы.— „Для сыновей и наследников промышленности—пишет он—совершенно не существует никакой подходящей средней школы, которая давала бы им необходимую подготовку. Для будущих представителей руководящих должностей наша трудовая школа подходит как нельзя более“.

„Укажем и на тот факт, что новейшее развитие создало за последнее время целый ряд новых профессий, также вполне подходящих для сыновей образованных сословий. На земле еще более чем достаточно места для людей, имеющих мужество строить жизнь по своему, при чем не исключаются ученые профессии врача, профессора, духовного лица, не говоря уже о профессии техника. Конечно, молодыми немецкими купцами и чиновниками все заокеанские земли переполнены выше меры. Но разве не имеется еще достаточного количества производительных профессий, при которых можно составить себе состояние? Например известно ли у нас в родительских кругах, что в необычно процветающей Аргентине в настоящее время имеются гигантские пространства, служившие до сих пор пастбищами и теперь превращаемые в обработанную землю, и что там существуют все условия для возникновения сословия фермеров. Подобные тем, какие были в прериях Северной Америки? Но и самой Европе достаточно еще мест для колонизации. Так, знатоки утверждают, что полуостров Истрия можно превратить в маленькую Калифорнию, если бы предприимчивые сельские хозяева, обладающие капиталом, завели там плодовые фермы на манер американских... Перед сыновьями высших сословий, как и в англо-саксонских странах, в особенности стоит задача быть пионерами немецкой промышленности и торговли, а также немецкой науки в чужих странах. Для таковых не было до сих пор соответствующей средней школы. Воспитательная наша школа предназначается для заполнения этого пробела“.

И так, цель новых школ—удовлетворять потребность государства в инициативном слое высших должностных, лиц, удовлетворять потребность буржуазного общества в умелых руководителях промышленных предприятий.

Помимо подготовки будущих эксплуататоров новые школы удовлетворяют еще и другой потребности буржуазного общества: они дают возможность с комфортом и не без приятности провести свои учебные годы детям буржуазии, для которых старая школа учобы кажется слишком трудна. Как великий принцип наглядности обучения был в свое время искажен и доведен до забавы, когда детей начали обучать грамоте по буквам из пряничного теста, так и принцип трудового воспитания угодливая педагогика готова приспособить для удовольствия владеющего класса.

„Новые школы представляют собою интернаты. За обучение и содержание в них берутся крупные суммы. Обстановка школ самая комфортабельная: ванны, электричество, отдельные комнаты для каждого ученика, читальни и проч. Книжки, посвященные описанию новых школ, исцещрены фотографиями, которые показывают, как богато, рационально и уютно все устроено.

На физическое воспитание обращено громадное внимание, великолепная вентиляция, утренние души, купанья, физические упражнения, спорт, игры, здоровая пища, целесообразная одежда, спокойный долгий сон—все преследует цель укрепления организма воспитанников. В число физических упражнений введен и физический труд на открытом воздухе и физический труд в мастерских. Но при этом ученики да и учителя прекрасно знают, что питомцы школы готовятся „к высшим интеллигентным профессиям“, что жить они будут не физическим трудом и потому отношение к этому труду у них не больше, как к развлечению, к спорту. На то, чтобы

дати ученикам путем ознайомлення з самими різноманітними галузями виробництва поняття об общественному виробництві в цілому, мало здебільшого звертається уваги. Політехнічне виховання не є метою таких шкіл (Крупська).

Таким чином, це зовсім не те школи, яких хоче революційна педагогіка. Ці школи більше всього нагадують старі фінансові типи, як по своїм цілям, так і по всьому своєму складу. Общественна середина в „нових“ школах подобрана дуже штучно; весь склад життя в них зовсім буржуазний.

Сучасна педагогічна думка захід переживає глибоку трагедію. Ця трагедія є результатом протиріччя між педагогічною ідеологією, що стоїть перед проблемою необхідності єдиної трудової школи і політичною дійсністю, для якої хоча б і не єдина, а просто всенародна трудова школа не потрібна і навіть небезпечна. Єстественно, що при таких умовах педагогічної думки залишається одне з двох: 1, або блукати в теоретичних побудовах, розмовах і спорах, що вона і робить з великим жорстокістю або ж 2, займатися пристосуванням трудової педагогіки до вимог пануючого класу, будуючи для нього описані вище педагогічні оранжереї і теплиці.

І так буде продовжуватися до тих пор, поки не буде усунуто вказане протиріччя, *поки робочий клас не візьме в свої руки разом з економічною свободою і школою*. Тоді йому будуть дані і ці цінні школьні зерна, які зараз так старанно вирощуються в педагогічних оранжереях.

Володимир Гадзінський.

Розвал світового капіталу.

Викликаний світовою війною розвал капіталізму поступає з своєю нещадною логікою все далі і далі. Європа є сьогодні економічно-фінансовим банкрутом. Уже майже півтора року від закінчення версальського миру—цього етичного скандалу 20 століття і капіталістично-християнської, новітньої культури,—і цей культурний захід, а в дійсності здегерерований, гнилий морально світ біржевиків, військових спекулянтів і промисловців, родових аристократів, льордів і маркізів, і вповні дряхле в своїй ідеології міщанство, не в силі запобігти зростаючій розруці і кризі: ми бачимо на заході, так в Німеччині і Австрії (побитих державах), як і в побічних краях Антанти безнастанний зріст цін, все більший і більший занепад заводської і копальничої продукції, все більше зростаючі вимоги працюючих верств населення (урядництва і робітників) о підвищенні платні, і рівночасно нічого не допомагаючи змагання урядів, щоб вирвати розбалансовані державні бюджети, які гойдаються між сотками тисяч мільярдів розходів, а десятками мільонів приходів. Ми бачимо рівночасно, що цей найбільший військовий спекулянт—сполучені Штати Америки, які „впустили“ величезні мільярди в військовий інтерес Європи“ вже не вірять своїй довжнїці: Америка на кожному кроці заявляє, що вона не буде більше давати кредитів, вона бачить, що „Європейський завод“ все гірше підприємство, яке орудує виключно пасивами, а рівночасно мусить платити, бо в другому випадку наступить крах: Європа оголосить фінансовий крах—завод стане і скаже „більше не можу і не буду платити“. Цей хвилі боїться американська буржуазія, американський капітал, він має вже примір на французькому капіталові і рантієрах, яким революційний робітничий клас

Росії и України рішуче заявив: ваших мільярдів більше платити не буду— не хочу і не можу— роблю клясову революцію“.

Перед цим моментом бунту, революційного перевороту виснажених економічно, зруйнованих морально народних мас Європи дрожить всесвітній капітал—дрожить найбільший воєнний спекулянт і „кредитор“ злочинного інтересу, окупленого 30 мільонами трупів—всесвітньої війни.

Цей момент, це страшна кара, огненне „Мане, текель-фарес“—на стінах Ньюйорської біржи.

І Америка закликає Європу до праці і відбудови, і просить і грозить, з цим скритим страхом стривоженого лихваря, який бачить, ще цей, якому він виплатив, позичив майже весь свій капітал, валиться в безодню банкруцтва нестримним походом історичних подій.

Доказом цього стану, цього безвихідного економічно-фінансового становища заходу була міжнародня конференція в Брюсселі, яка радила в кінці вересня і початках жовтня 1920 р. над безвихідним станом європейської економіки і фінансового господарства, над цим, що в революційному законі Карла Маркса, називається руїною капіталістичного ладу на світі—що ми сучасні називаємо розвалом всесвітнього капіталу, як льогічною консеквенцією всесвітньої війни, цього висліді його злочинної, аморальної ідеології. Маркс не мав досвіду „всесвітньої війни, він лиш передбачив, що експлуатація і насильство, імперіалізм і капіталізм—ця ідеологія, яку можна здефінювати: віддай мені все, що маєш, а сам сиди голий, босий, в тюрмі“, мусить скінчитися історичною трагедією, якимсь страшним катаклізмом, який кидаючи мільйони людей в безодню сліз і крові добуде зі збунтованих душ вчорашних рабів, гельотів, кріпаків нові революційні форми міжлюдського життя. Конференція в Брюсселі після звідомлень буржуазної преси, це парламентарне зібрання більшости „культурних“ народів світу і наймудрійших голов всіх майже країв; Головним завданням конференції—це дискусія над загальним становищем державних бюджетів. І слушно—міжнародня конференція заступників капіталу не буде радити над голодом і холодом мільонів населення Європи, (це неважлива справа).

О що справу не ходить!

Ходить о ратування всесвітнього капіталу з цього безнадійного становища, в якому знаходиться, щоби оминуті зреволюціонізованні нуждою народних мас—конкретно щоби здержати посунену до нечуваних розмірів інфляцію (спадок вартости) грошей, щоби піднести продуктивність праці—революційною мовою: запрягти по виході з розрухи на ново в ярмо капіталістичну хулубу—робітничий кляс.

В цьому напрямі незвичайно інтересною являється заява Сполучених Штатів виголошена чисто особисто (не вяже американського уряду) американським депутатом Бойденом. Його слова які низше подаю вказують на всю трудність проблеми.

„Конференція має обговорити і установити певні принципи фінансової політики, які знають всі фінансісти світу, хоч би лиш тому, що вони дуже старі. Найважніше завдання конференції, це влити довіря в публичну думку, її скріпити і основні, практичні рішення поалагодити. Європою ще все володіє ненависть і пристрасть, її розрізує і руйнує роздор о демаркаційній лінії і заключення миру, (грабіжники сваряться і жруть над добучею: дод. автора) поодиноких народів, які мусять шезнути і уступити місця спільній праці над господарчою відбудовою. Америка і американський „бізнесман“ (біржовик—жулик—спекулянт) буде міг Європі лиш тоді дальше помагати коли в Європі дійсно запанує мир. Побідники мусять подати побитим дружню руку“.

Цю мову американського біржовика, який відкрито заявляє „не сваритися над труном, бо буде біда“ доповнює господарче „експозе“ заступника Германії, Бергмана. Перший раз від вибуху війни допущено заступника розгромленої Германії на наради побідних союзників „Ліги націй“.

„Стан германських фінансів є майже катастрофічний. В 1913 р. мала Германія 5 мільярдів державного довгу з 31 серпня 1920 р. він виніс 240 мільярдів себ-то зріс в 4800%. До кінця 1920 р. буде він значно більший, тому, що державний кошторис Германії предбачає за виключно біжучий рік 1920 дефіцит в висоті 56 мільярдів. При оподаткованню населення до всіх мисливих границь державний дохід Германії за 1920 р. з податків і цла буде около 37½ мільярда і покриває лиш внутрішнє удержання життя держави, якого кошти після обчислень осягнуть около 39½ мільярда. З замкненням 1920 року буде дефіцит Германії: 240 мільярдів, + 56 мільярдів + 2½ мільярда кругло 300 мільярдів.

Германія потребує негайного довозу, щоби збільшити продукцію, дати населенню одіж і харчі. Доріжжя в Німеччині зросла до нечуваних розмірів, спричинена майже повним обесціненням німецької (германської) валюти. Дефіцит залізнодорожних шл-хів за 1920 виніс 18½ мільярда. Обесцінення вартости марки на заграничній біржі є нерозривно звязане зі зростом числа паперових грошових знаків у нутрі держави. Довг 240 мільярдів складають головно короткосрочні з'обовязання (іменно 149 мільярдів). Єдиним способом покриття цих з'обовязань було дисконтовання їх знаками державного банку.

Щоби ратувати Германію перед економічною катастрофою, мусить она знова взяти активну участь в світовому господарстві. Щоби усунути неімовірний дефіцит германських фінансів мусить прийти поміч з вні держави. Своїми власними господарчими силами Германія не в силі спровести в рівновагу біляне своїх розходів і доходів, своїх публичних фінансів.

Такий стан частини світового капіталу маює один з найвизначніших німецьких фінансистів, на міжнародній трибуні Бліссельської конференції. Але це ще ніщо! Це держава яка програла всесвітню війну і розрушила в основах весь свій господарчий організм. Але пригляньмося другим державам з побідного або невгратального табору. Фінансове становище Швеції, Норвегії, Швейцарії, є після звітів їх заступників на конференції дуже скрутне, повну рівновагу має лиш Іспанія і Данія. Естонія, Литва, Фінляндія, Сербія є в фінансово безвиходному стані, а Польща уявляє собою повний розвал фінансового господарства. Депутат Польщі звісний Проф. Грабський, заявив, що в Польщі: 1) Активів нема, а 2) Пасива обіймають високі державні довги, величезні видатки на індустрію і внутрішні справи, все зростаючий ввіз товарів, зріст числа грошових, паперових знаків і обесцінення польської марки,

На жаль нема звітів з тайних актів французького і англійського державних банків, нема цих інтересних чисел відсотків, які мусять ці дві „могутні сили“ світового капіталу заплатити до кас казю „Горожинської Свободи“, до кас державного банку Сполучених Штатів Америки. Ціх чисел нема, але колись в будучині, коли революційний робітничий клас відкриє скритки льондичької і американської біржі і фінансових міні терств, побачимо, які страшні суми пішли в розійницькі кирання американських мільярдєрів, облиті кровю і сльозами міліонів населення Європи, окуплені 30 мільонами трупів, ще лягли на бойових всесвітньої війни.

Ми вертаємо до конференції і питаємо: що тумє робити це високе зібрання наймудріших голов „капіталістично-християнської культури в який

спосіб хоче воно, і чи зможе уратувати перед повним розвалом капітал і стичні форми державного устрою?

Відповідь є вложена в уста Президента нідерландського банку Др Віссерінга.

Він шукав причин інфляції (спадку вартости) обезцінення вартости грошей, доріжні, і др. Ці причини є викликані штучно війною, і нема надії поліпшення становища при помочі технічно-фінансових способів. Держави привикли опіювати паперові гроші на рівні з золотом. Вони самі ідуть на зустріч розвалови, даючи через парламенти дозвіл на чим раз більші випуски паперових грошей. Банки не в силі відповідати в повні золотом за всі паперові мільярди. Вони не в силі в цьому напрямі відповідати вигогам. Примусові позички державні побільшують лиш розладдя. Довжники гадають, що ім держава винна, а вони мусять тимчасом готівку віддати. Це ще більше викликає недовіря—примусові, державні позички, це зхиблене підприємство.

Підвищення ціни праці і платні урядовцям побільшує лиш загальне обезцінення грошей. Треба звернути увагу робітників (!) щоби вони свій егоїзм редукували, як рівночасно мусить бути збільшена продукція. Ціна на товари зросла не лиш через обезцінення грошей, її спричинює також зменшення, занепад продукції. Робітники, які жадають підвищення платні, або не хотять збільшити продукції—ідуть проти інтересів загалу. Всі сили треба спрямувати на збільшення продукції—і зменшення консумції. В цьому розуміється також амортизація державних довгів, обмеження кількості паперових грошей, стабілізація (устійнення) їх вартости, і курсу. Одиноним шляхом до дефляції (зросту вартости) є розділ кредитів під контролею банків і амортизація державних і комунальних довгів. Треба вернути золоту його давнішу вартість, і це може статися при помочі міжнародного банку і міжнародних грошей—банкнотів.

Для Європи кредити Америки є необхідні. Ці кредити мусять бути довгосрочні. Долар росте безконечно в вартости, а Європа має вже 10 мільярдів доларів довгу і бере з Америки велику кількість товару.

Старий культурний світ змінився в пекло, і новий лад буде мабуть більш жертв коштувати, як всесвітня війна.

Віссерінг ставить 4 ради ратунку:

- 1) Вишукати способи які вздержать дальшу інфляцію і средства до них.
- 2) Поворот до золота як бази грошової системи.
- 3) Обсудити: чи зможуть поодинокі держави на основі загальних законів вернути до рівноваги фінансової себ то зрівняти банкову і дисконтову ренту для банків емісійних.
- 4) Чи є мислимі міжнародні способи щоби усунути величезні різниці вартости грошей через сотворення одної міжнародної грошової одиниці?

Ми бачимо величезну мобілізацію найсильніших фінансових голів для ратунку перед розвалом всесвітнього капіталу. Чи ці способи будуть мати успіх, скаже історія будучого. Ми знаємо лиш одно: навіть тоді, як би міжнародним змаганням фінансістів удалося відсунути час повної руїни капіталістичного ладу, навіть тоді розвал всесвітнього капіталу, являється безусловним, логичним наслідом своєї власної злочинної політики. Всесвітня війна здерла маску з гнилого лица всесвітньої біржі, імперіялістичних змагань,—всесвітнього капіталу. Зазиви буржуазії до робітників, являються глузом з всякого морального закону або бездонною глупотою, людей, у яких, жир здобутих кровю і потом мільонів визискуваних і гноб-

лених, отуманив до щенту мозок і вбив весь слід здорового, чесного людського розуму.

Міжнародній капітал станув через світову війну над безоднею, на її краю комуністична революція підкопує його послідні підтримки—основи. Розвал світового капіталу є неминучий.

II. Мистецтво.

Юр. Меженко.

Питання літературної критики в часі клясового перевороту.

Життя і революція, що з такою рішучою вимогою їх розуміння звернулись до всього мистецтва, дуже мало торкнулись літературної критики, яка лишилась осторонь від нашого рухливого дня і абсолютно не змінила ані своїх методів, ані прийомів і в найменшій мірі не зацікавилась тим новим світоглядом котрий з титанічним напруженням зараз виборють собі право на існування.

Можливо що це пояснюється не стільки косністю і корсерватизмом критики, скільки власно, повним її браком і тому мое завдання, говорячи на поставлену тему менше докоряти, а більше ставити нові завдання, більше звертати увагу на те, як воно мусить бути а ніж як воно було.

З самого початку я хочу відокремити літературну критику від історії літератури. Остання, шукаючи послідовности й логічного виправданя в літературних явищах, фактично абсолютно позбавлена моменту критичности завдяки тому, що має на меті розшукання об'єктивного первя в літературі.

Літературна ж критика на самій суті своїй не може бути об'єктивна вже тому що спирається на світогляд критикуючого, якій мабуть і дбає захарувати об'єктивність але звигаино не може і не мусить уникати своїх власних поглядів, власних переконань. От цей мент суб'єктивности власно і ставить різку межу поміж літературною критикою та історією літератури.

Нова психологія, нова етика, новий принцип життя-будівництва, словом новий світогляд, творючий, і руйнуючий, приймаючий, і занеречуючий так само як війшов у всякі інші галузі мистецтва мусить глибоко проникнути в літературу, яка поки що найменш відбила на собі титанічно бурхливі вимоги нової сили, пролетарської диктатури.

Літературний критик завжди в основі всякої своєї роботи має відмежуватись від того явища про яке він говорить і яскраво зясувати той погляд, під яким він розглядатиме той або інший літературний факт. Суб'єктивність ця дає широку можливість самих ріжноманітних прийомів і даже інтересних прогнозів, чого при об'єктивному методі безумовно треба уникати.

Отже і зараз говорячи про нові завдання, що поставила диктатура пролетаріату перед літературною критикою я вважаю, що найголовнішим прийняття нового світогляду, нової емоції за той суб'єктивний фундамент, на котрому будуватимуться критичні погляди, відношення до окремих літературних явищ, і до всієї літератури в цілому.

Ми прийшли творити своє життя, це наше бажання і наше право. Ми все що тільки не створив старий світ переграємо й переробимо для себе. Всі ваші розкоші, всі ваші багатства, ваші музеї, театри, погляди, переконання, звички, страви, будинки ми забираємо але не сліпо і не несвідомо, а лише вімя того як побачимо до чого це все може придатись.

Ви все любили кожен для себе ми забираємо це для всіх нас. Ваша література, вона де творилась: по кабінетах, та по закутках? Нам треба мати таку аби всі наші погугтя тисячесердні страждання і радощі знайшли собі вирук і відповідний образ.

Ми критикуємо вашу літературу і всю її переглядаємо згідно цих вимог. Ми нерозуміємо вашої критики, що культивувала обірваний від життя й маси індивідуум. Ми не розуміємо і не хочемо розуміти вашого кволого літературного я бо ми прагнемо до нашого стихійно-творчого Ми.

Така передумова нової літературної критики. Суб'єктивність лишається в новій силі, але характер її міняється.

З цього виходить те перше завдання переоцінки літератури новим світоглядом, який мусить знайти в старому нові цінності, нову красу, а те в чім він не знайде відкине і передасть до музейних рук—до рук істориків літератури.

Пролетаріатові потрібне тільки те що дасть йому користь (чи то матеріяльну, чи то інтелектуальну) решта є цілком зайве.

Ми постановим перший мент переоцінювання, але є ще інший мент, більш творчий той, що в порядку послідовності стоїть другим по черзі.

Ті літературні традиції, що грали домінуючу роль при створенні літератури минулого, мусять відпасти бо вони є плодом клясової психолозії, клясового смаку, клясової моралі. Тому то й зовсім не дивно, що зараз література перебуває велику кризу бо старе не прийнято, нового ще нема.

У тут на допомогу мусить стати літературна критика, котра шляхом аналізу нових свіжих сил і зовнішніх умов творчості, повинна розшукати ті стежки, на які вперше стане творча емоція пролетаря.

Я абсолютно упикаю ставити прогнози про те які саме будуть ті стежки, бо моє завдання намітити нові обов'язки, що зараз повстали перед літературною критикою.

Треба допомогти пролетареві кинути той намул що міцно вівся в його смак з'ясувати йому що і чому він має відкинути, а замість того, що пролетаріатом буде передано до музеїв він сам творитиме свою красу, висловлюватиме свою волю.

Те що зараз робиться: видання приступної і зрозумілої для пролетаря художньої літератури є лише половина того величного діла, що стоїть перед нами jako конечний обов'язок. І друга половина то є літературна критика котра навчить, аналізу, розуміння і дасть в руки пролетареві нову зброю, зброю мистецької свідомости, свідомої творчості його, якою оперуючи дійсно стане володарем всесвіту.

Йосиф Гріх.

З циклю „З дороги“.

На Аскольдовій Могилі.

(Остання пісня поеми „Юнак“ або „З днів лиха і крові“).

Народе робочий! Народе закутий!
Народе в колісці здоптаний ногою,
Народе страдальний, спиною зігнутий,
Народе печальний, без світла в розвою!

Народе облитий сльозами і кровю!
Душа твоя гнулась під кнутом насилля,
Лице твоє зблідло від ганьби і болю,
І кров лиш спливала—в очах божевілля!

Лани твої рідні пишуться красою,
Бандитів кормили—грабіжників диких,
Що злізли на тебе на пир, для розбою,
Ні хлібом, ні золотом ніколи не ситих.

Гей краю, мій краю! Кавказ і Карпати,
Дніпро—Славутиця, Дністра хвилі тихі,
Відчай над тобою, кайдани і крати,
Століття неволі, в терпінню сповиті.

Чи на твою долю Демон проклін кинув,
Щоб тебе звалили кроваві століття,
На віки Бог злоби, ярмо це накинув,
Щоб ти зігнів трупом з жаху і страхіття?!

Щоб згнила до щенту душа—до клітини...
Щоб воля не встала ніколи вульканом,
Щоб вбити всі нерви, всі світла і тіні,
Щоб мозок окрити безсилля туманом?!

Народе страдальний! Народе закутий!
Коли ти залишиш ридать над собою,
Коли ти геройський і в зброю окутий,
Розірвеш темряву і підеш на волю?

Скрізь кров твоя буйно полита по полю,
Курганив стрілецьких наросли громади,
Ти ще нудиш світом! Ще гниєш в просонню,
Ще мрієш про сонце і ясні левади!..

Там буря шаліє, весь світ закурився,
І чадом і кровю, у ранах і струпах,
Світ волі і сили, огнем розгорівся,
Кровавий в згарищах, воскреслий на трупах.

Він кличе до тебе: „Кинь в жертву всі сили,
Хай гинуть сотками зрабілі пігмеї,
Не їх є будучність, не їх є могили,
Не їх є перемога і волі трофеї“!

Нових ти героїв гартуй в смертнім бою,
Хай нові героїства дасть праці всесила,
Хай Ігор воскресне, хай кличе до строю,
Хай здрігне від здвигу Аскольда могила!

Народе робочий в колісці окутий,
Час йде мов лавіна! Час волі, щоб жити!
Час гордої слави, що в крові обмитий,
Дасть темним, незрячим із мраки прозріти!

Народе робочий, воскреслий в дні бою,
Ти станеш на волі титан героїчний,
Народе бездольний, що в мертвім спокою,
Мав нести без крику свій біль споконвічний!

Народе воскреслий! Вертає вже сила,
Вертає вже воля із тьми в твої хати,
Вертає так ясна, щезає могила,
Час духа скріпити, і в світ повертати!

Народе робочий! Час груди окути,
У зброю сріблисту героїства, відваги,
Час лиха, недолі прогнати, забути,
Летіти до сонця, до волі, до слави!

Глянь в світ! Мільйони воскресли, могуті,
Так горді, бо знали чар волі здобути.
А ти так численний, як Дніпрові кручі,
Ще хочеш бездольний, на вік рабом бути?!

Я знаю, ти мраку віками змагаєш,
Так много протратив, як другі збирали
Я знаю...—Но мозок і руки ще маєш,
Щоб волю здобули, тьму лиха прогнали.

Я знаю! Ти маєш велику ще силу,
І руки робочі мозолями вкриті,
І знаю, що ними розриєш могилу,
Добудеш незримі, всі скарби укриті,

Всі скарби, так довго заховані в льоху!
Шукав їх віками цар тьми і неволі,
Шукав безнастанно Великого Льоху,
Крізь сльози, руїни, кайдани і болі.

Даремні всі труди! Великий Богдане,
Твій скарб викопав люд Праці могучий,
Тоді як героїський до бою він стане,
До бою за волю мільйонами йдучий!

Тоді він добуде скарб волі укритий,
Твоею рукою закопаний в льоху,
Тоді він здобуде у крові обмитий,
Всі скарби, все злото Великого Льоху!

Вернули дні волі на ниви плодючі!
І щезнуть безслідно курні, темні хати,
Засяють у сонцю, у щастю лискучі,
Великі і горді робочих палати.

А в них вільні люди радітимуть тихо,
Всім чаром природи, у праці, культурі,
Радітимуть гордо, бо горе і лихо,
Не вернуть! Минули дні тучі і бурі...

Безслідно пропали! З їх тьми і неволі,
Воскрес вже закутий віками гельот,
В червоному світі забуде всі болі,
Український вольний робочий народ!

Київ, 14 червня 1920 р.

Прометей.

(Триптик).

I.

Я рву мою душу,
На кусні лукаві,
На знищені мрії,
Охляпані кровю,

На рани роздерті,
Роз'орані дико,
На зриті надії,
Смиюгавлені в гною.

Не я її тверду,
В болоті тошів,
Не я її ясну,
Життям оплюгавив,

Не я її творчу,
Нагаями бив,
Не я її вольну,
В кайданах скрвавив.

II.

Там людський дух рветься,
Шаліє в розвалі,
Розносить орканом,
Схвильовані муки,

Він рветься так люто,
В розстрою і шалі,
Валиться в безодні,
І вири розпуки,

І мовчки, бездольно,
Везіямний риде
В безсильному болю,
В муках Прометея,

Огонь вкрав могутній,
А долі не має,
Блукає бездомний,
Шляхами Енея.

III.

Я рву мою душу,
На кусні кроваві,
За святість людини,
За міг чоловіка,

За волю окуту,
В рабстві і темряві
За муки неволі
Від віка до віка.

Не жаль мені долі,
Байдуже! Страдання,
І болі, і муки...
Воскрес Прометей...

Змагаються світи,
За святість людини,
У творчих побідах,
Визвольних ідей.

25 грудня 1920 р.

М. Власівська.

Мрія бідняків.

Душе закута—впали пута,
Останні пута!
Ти ще спиш?
Вже ж сяє воля
    Встань скоріш!!!
Розбурхай крила—і лети
Лети на шлях широкий волі
І твори там правду у просторі.
Ось глянь як поле червоніє,
І кров з'єднала всі дороги,
    Душе закута!
Ця кров твої піврвала пута,
Ідиж під прапор перемоги,
    Чогож мовчиш?

Київ, січень 1920 р.

Чому ще очі не відкрила
Чи ти боїшся впасти в жах,
Коли побачиш, що в людини,
Блищить неволя у очах?
О-ні душе! Вже сяє воля,
Катів нема—
Іх кров червона утопила!
Ця кров—що з нас вони точили.

Прокинься душе робочого народу!
Ти з себе скинув гніт віків...
Як промінь сонця після бурі,
Сіє мрія бідняків.

Ти ніколи не скажеш...

Ти ніколи не скажеш що ти нещасливий,
Коли житимеш буйним життям,
Коли в серц шалітимуть вири,
І лунатиме голос надії.

Коли людські страждання і муки,
Ти відчуеш у серці своєму,
Понесеш свою радість до нього
І підеш на підмогу йому.

Коли вічна краса й її чари
Будуть душу твою обгортать
І носитимуть часто на хмари,
Де ти будеш від мук спосивать.

Коли зірки чарівної ночі
Дух натхненця тобі принесуть,
Зачарують в собі твої очі,
І мислення глибоке вкладуть;

Коли всіх коло себе самотніх
Будеш серцем своїм зігривать
І в їх душі байдужні й холодні
Будеш силу могутню вливать.

Коли душу цізнаєш широко
У безмежній її глибині...

Щоб зробити безсмертну її!

Коли сміло глядітимеш в очі
Своїй долі грізний, вередливій,—
Знать не буде душа твоя ночі
І ніколи не скажеш що ти нещасливий...

Київ, 1918 р.

Перлінка.

Так сумно без тебе—
На віях сльозинки тремлять,
Душа так глибоко зітхає,
І хочеться любу голівку обнять
І палко—без ліку її цілувать.

Київ, лютий 1920 р.

III. Професійний рух.

В. Яроцький.

Червоний Інтернаціонал Профсоюзів.

(З російського).

Події розвиваються з безперервно зростаючою швидкістю. Світ живе тепер не десятиліттями, не роками, а місяцями і днями.

Лиш три роки тому, як робітничий клас Росії вперше вийшов на боротьбу з капіталізмом і, використавши революційний настрій широких мас, що стався в наслідку дуже непосильної для російського господарства ваги війни, відкинув стовпи буржуазного господарювання і почав будувати нове, комуністичне життя,—всього лиш три роки тому картина світового життя була картиною не класової боротьби, а *класового співробітництва*.

Розумом навіть робітничих клас володіли прекрасні фрази про світлу будучину, яка прийде по кривавих подіях світової війни, про „справедливість в суспільних відносинах“, про урочість економічної рівності, під впливом закріпленого війною „братерства клас“... Про ці гарві перспективи писали й говорили не лиш наймані писаки і продажні промовці капіталу. Про них поворили й писали й тодішні визнаві проводирі робітничого класу—Крукси, Гендерсони, Гомперси, Жуо, Реноделі, Еплатони, Легіни...

А тепер? Як рішуче змінилась тепер вся картина! В світовому житті ніщо вже не говорить про класове співробітництво. Навпаки. Все життя складається в картину *загострених класових протирч*, на основі котрих йде жорстока боротьба, що місяцями визначено виливається в громадянську війну трудящих проти панування буржуазії. Від далекої Аргентини, де на вулицях Буенос-Айресе гинуть сотні й тисячі робітників, гинуть під кулями кінної поліції і салдат з криками: „хай живе соціяльна революція, хай живе Радянська республіка“, й до високо розвиненої в капіта-

лістичному відношенні Англії, де все більш і більш революційні маси штовхають своїх проводирів на рішучу боротьбу з імперіалістичним урядом, де ліві проводирі вже визначено висловлюються за Радянську владу—скрізь чути підземні штовхани того соціального вибуху, який готує світовому капіталізму долю Геркуланума і Помпеї.

І наступлення початку великої доби соціальних революцій покладає на революційні елементи, на всі правдиво пролетарські організації величезний обов'язок.

Вся тактика буржуазних урядів Франції, Америки, Англії, Німеччини на травлена тепер на задавлення революції. Приступ сліпого жаху перед майбутнім повстанням обездолених і пригнічених штовхають керуючі класи навіть в Англії, котра в минулому завше майже додержувалася відомого декоруму „конституційних гарантій“, на масові арешти, на розгін мітингів і зібрань, на поліцейські переслідування. А в Франції, що є зараз в угарі озлобленого й розчарованого шовінізму, ці припадки тепер вийшли вже в плоть і кров, стали вже політичною системою. Тут навіть опортуністична й хора на безсилу революційну фразеологію Загальна Конференція Праці—в суті зовсім не небезпечна для капіталізму і ведона продавцями робітничого класу організація—взята під сумнів і притягається до судової відповідальності за череззмірну поступленість страйковим настроєм робітничих мас. Америка ж визначено об'явила рішучу боротьбу своїм робітникам, відмовляючи їм в праві представительства в буржуазних парламентах і вигонюючи звідти всіх соціалістів.

Хай живе! Така тактика буржуазії не страшна. Хай в наслідок атак в бою буржуазії міцнішає й зростає рішучість робітників раз незавше покінчити з капіталістичним устроєм.

Факт є те, що весь світ тепер поділено високою барикадою на два непримиримих класові табори. І факт те, що в боротьбі, котра стає все більш жорстокою і набуває все більш визначених форм класової війни, табор капіталістичного світу орудує незрівняно більш міцним апаратом. В його розпорядженні і єдність керування—видні розходження Ліги Націй є вже свідком початку розкладу в цьому відношенні—і вся преса, з її широким впливом на настрої голів, і апарат поліцейських репресій, і військова сила сучасної держави. Робітничий клас же не має єдиного керівництва—бо його організації в зверхках все ще перебувають під впливом проводирів старого гартування, котрі як що не просто продають інтереси робітничого класу, то у всякому разі побічно сприяють світовій реакції своєю нерішучістю і невитриманістю; не має він преси і таких засобів пропаганди, які є в буржуазії; не має він й иншого, що по своєму технічному значінню було б рівне державному апаратowi. Більш того. Робітничий клас в міжнародньому масштабі є распорошений в той час, як самий факт світової диктатури буржуазії об'єднує її в єдиний організм, в єдину класову організацію.

Само по собі, в той час, коли засуджена історією буржуазія губить всі вигоди свого пануючого стану, в той час, коли органічна нездатність капіталізму справитись з світовими господарськими завданнями і з поставленим перед собою буржуазією завданням примирення інтересів праці і капіталу, вносить в лави соціальної реакції распад—робітничий клас, який історія висовує на перший плян, вже створює свої бойові революційні центри вже з'єднує в грізні лави окремі загони великої армії праці. Внутрішнє гниення, внутрішній расплад табору капіталістів іде поруч зі зміцненням пролетаріату. Але, коли така *тенденція*, коли такий природний хід подій, то не можна забувати, що ця тенденція виявляється лише в вигляді доцільної творчої праці по міжнародній *організації робітничого класу*. І ця організація є обов'язок кожного революціонера, кожного спів-

учасника світових подій, хто не хоче залишитися по той бік барикади. А в цьому відношенні робітничий рух все ще примушує бажати багато кращого.

Правда, політична організація робітничого класу в світовому розмірі вже не тільки намічена, але й розрішена—і II Конгрес III Інтернаціоналу посвідчив цей факт з безумнівною ясністю. Але в обсягу професійного руху досяги світової революції є менш чіткими, менш повними.

В цій області не було створено досі нічого, що могло б в такій мірі закріпляти і оформлювати революційні настрої робітничого класу, в який вони оформлюються і закріплюються в області політичній III Інтернаціоналом. Навпаки, хоч в кожній країні і у всіх країнах робітничі маси не заховують свого недовірря до старих проводирів проюсоюзів, хоча самі союзи скрізь перебудовуються по вимозі мас відповідно новим бойовим завданням класової боротьби,—*міжнародні об'єднання союзів були досі під безроздільним, ніким не запереченим, впливом служників капіталізму.*

Цюгляньте на всі спроби поновлення міжнародного зв'язку між профсоюзами всіх країн, що робилися за час з кінця світової війни 1914—1919 р. Хто керує ними? На чолі світового центру профсоюзів—на чолі Амстердамської федерації праці стоять... дебелий зрадник Легин, вертливий представник правого крила французьких синдикалістів Жуо, обмежний глови́ніст Еплтон, генеральний секретар англійської федерації тред-юніонів, організатор американських штрейкбрехерів Гомперс. Всі вони „найвідданіші друзі робітничого класу“ і свою відданість доводять мовчанням на протязі багатьох місяців по питанню про звірства білого уряду адмірала Хорти над угорськими робітниками, мовчанням по питанню про спроби імперіялісти Ліги Націй залавити російську революцію і черезмірною услужливою на засіданнях Бюро Праці при Лізі Націй, де вони „представляють“ робітничий клас, працюючи рука в руку з капіталістами і агентами буржуазних урядів. Ці явні прибічники „співробітництва клас“ стоять на чолі міжнародного об'єднання профспілок, говорять від імені тих десятків мільонів робітників, котрі в наш час об'єднані в профспілки. А що сказати про міжнародні об'єднання окремих спілок? Адже там видно майже ту саму картину. Там також, за рідкими винятками „руководять“ робітничим класом в міжнародному розмірі ті, хто мовчки зраджують його.

Який контраст між справжніми настроями робітничої маси і політикою і тактикою міжнародніх організацій, котрі повинні були б відбивати ці настрої? Від імені американського пролетаріату говорить Гомперс, проти котрого стоять всі робітники, за винятком невеликої порівнюючи кучки „one caters“, кліки найкраще оплачених груп праці Сполучених Штатів, що порівнюючи давно вже змовилися з тред-юніонітською бюрократією на предмет захоплення влади в союзах. Від імені англійських робітників виступає Еплтон, генеральний секретар безвольної і безсилої генеральної федерації тред-юніонів, куди йому з трудом вдалося затягти тільки коло одної п'ятої найбільш відсталих союзів. Французьких пролетарів представляє той самий Жуо, прибічник якого ці пролетарі кожен раз провалюють тепер при виборах на керівничі посади в синдикатах. А Легин? Той самий Легин, що йшов під час війни навіть далше Шейдемана в безрозмовній підтримці німецького імперіялізму? Адже він теж стоїть в „представниках“ тої маси німецьких робітників, що швидко революціонізується і яка, не дивлячись на всі виборчі хитрощі, віддала свої голоси головним чином комуністам і незалежним соціал-демократам, висловила им тим самим своє недовірря політиці Носке, Шейдемана і Еберта.

Велике історичне значіння часу, що його ми переживаємо, обов'язує професійний рух дати рішучий бій по всьому фронтові, обчистивши в першу чергу свої організації від тих, хто є ворогом соціальної революції. На

професійні спілки і інші індустріальні об'єднання пролетаріату лягає обов'язок *замінити брехливо-класові міжнародні об'єднання* такими, які міцно стояли б на сторожі революції, були б *справжніми виразниками робітничого класу і організували б його в міжнароднім розмірі для бойових виступів.*

Такий обов'язок.

І він—*виконаний.*

Прорив моральної блокади, зроблений британською робітничою делегацією, після поразок, які понесено підтриманих Антантою вітчизним контр-революціонерам, відкрив змогу вийти в живий контакт з представниками англійських тред-юніонів лівої їх частини (Персел і Роберт Вільямс); приїзд італійської делегації, що закріпив цей прорив, доповнив можливості, зв'язавши російський професійний рух з рухом італійських робітників; а потім в Радянській Росії з'явилися частинно в зв'язку з II конгресом III інтернаціоналу представники і еспанського, і французького, і болгарського, і південно словянського, і голландського, і німецького, і індійського, і американського, і австралійського, і аргентинського пролетаріату, організованого в професійні спілки, або в витворені об'єднання нового типу (фабричні комітети, ради підприємств, ради старост і т. ін.). І до 1-го серпня по всьому світові розніс радісну для справжніх революціонерів і грізну для зрадників робітничого класу істку: в Москві після наради з представниками спілок різних країн утворився *Червоний Інтернаціонал Професійних і Витворених Об'єднань*—Міжнародна Рада Профспілок.

Вже ця історична обставина, що породила цей Інтернаціонал, передгає напрямок його роботи і обсяг його діяльності. *Зв'язувати* в одно всі справжні революційні елементи, що стоять на платформі революційної класової боротьби, які прагнуть установити диктатуру пролетаріату і які бачуть кінцевий ідеал робітничого руху в комунізмі—ось перше і ґрунтовне завдання його. Він мусить бути тим природним осередком, навколо якого можуть отинні зібратися бойові загони робітничого класу. В ріжницю від III Інтернаціоналу, з котрим він повинен найтісніше зв'язатися для координації політичної і економічної боротьби, він об'єднує робітничі організації не по прикметі повного й безусловного прийняття визначеного суверенно-політичного учіння, прилучення до *партійної* платформи, а по *класовій* прикметі. Всяка організація, що не носить політичного характеру і веде на ділі революційну класову боротьбу і фактично бореться за диктатуру пролетаріату проти панування буржуазії, може і повинна бути об'єднана Червоним Інтернаціоналом Профспілок. Звідси, з цього ґрунтового завдання, виходить низка тактичних завдань по організації і керуванні економічною боротьбою в міжнародньому розмірі.

Але перед Червоним Інтернаціоналом Профспілок стоїть і друге загальне завдання, диктоване тією ж історичною обставиною. На ньому лежить повинність нещадної боротьби з тими міжнародніми організаціями робітничого класу, які захопили представництво в світовому житті інтересів робітничого класу і користуються цим своїм станом для задування революційного духу, для боротьби з ростиючою хвилею соціальної революції. Війна проти *Амстердамської Міжнародньої Федерації Праці*—от як можна формулювати це завдання.

І для того, аби ці обидва завдання були з успіхом розрішені новим Інтернаціоналом він мусить бути модною організацією. Не порадою, як досі проявляли себе майже всі міжнародні об'єднання пролетаріату, не демонстрацією на ділі неіснуючої солідарности, а актами, а діями мусить проявляти він себе.

Наскільки йому вдасться стати такою організацією—покаже перша міжнародня конференція червоних профспілок, яку скликає Рада умовно на 1-ше січня 1921 р. Але вже і тепер можна сказати, що „історія працює за нас і разом з нами“.

Відозва міжнародньої ради професійних спілок.

До професійних спілок всіх країн.

Товариші! Зріст професійного руху всіх країн, викликаний нечуванними нещастями, що звалились на міжнародній пролетарят в наслідок війни, ставить уперто перед робітниками всього світу питання про створення міжнароднього штабу професійних спілок. Щоденні факти нашої класової боротьби доказують, що поза міжнародньою боротьбою немає рятунку. Тепер, як ніколи, класа стоїть проти класи. Всі сили міжнародньої буржуазії, всі її засоби й ресурси, усе зібране в одну міжнародню класову організацію. Буржуазія має свій штаб в особі Ліги Націй, вона має в руках весь кольосальний апарат сучасних капіталістичних держав для того, щоб при першій соціальной небезпечі кинути туди всі сили й засоби. Ступінь класової свідомості й організованості міжнароднього капіталу ми бачимо на прикладі Росії та Угорщини. Радянська Угорщина задушена при односторонньому ликуванню експлуататорів всіх країн, і коли Радянська Росія до цього часу не задавлена, то це в кожному разі не провиня міжнароднього капіталу—це біда його. Але буржуазія міцна не тільки своєю класовою свідомістю, організованістю та глибоким зрозумінням *міжнародности* боротьби, яка розвивається, вона ще більше міцна своєю відсталістю, браком класового виховання широких мас і головним чином, тим, що вона *опирається на робітничі організації в своїй боротьбі проти робітників*. Це дивовижне, але це факт.

Справді. Що робили на протязі літ війни професійні спілки великих і малих держав? Як здійснили вони великі завіти міжнародньої класової солідарности й пролетарського братерства? Профспілки в величезній більшості своїй були підпорами військової політики своїх урядів, вони діяли разом з буржуазно-націоналістичною ватагою своєї країни, побуджуючи в робітниках самі найнижчі шовіністичні інстинкти. І коли війна провадилась так довго, коли ми недораховуємось у своїх лавах мільйонів наших братів, коли Європа перемінена в величезний цвинтар і народні маси доведені до розлуки, то дуже велика частина вини падає на тих керівників робітничого руху, котрі зрадили масу й замість великого гасла „пролетарі всіх країн, єднайтесь“—освятити й підтримували нове гасло: „Пролетарі всіх країн, вбивайте й душіть один другого“.

І ось, ті самі люди, котрі на протязі довгих літ були служаками своїх урядів, котрі вживали всю свою енергію на взаємне нищення народів, ті люди стали творити зруйнований їх зрадою Інтернаціонал професійних спілок. В Берні та Амстердамі зібрались досвідчені борці за інтереси буржуазії, панове Лєґіни, Удегести, Жюо, Еллітони й інші Гомперси, й після довгої націоналістичної гризні та взаємних шовіністичних обвинувачень створили Міжнародню Федерацію Професійних Спілок. Яка підстава цієї федерації? Який її програм? Як дивиться ця міжнародня організація? Який її програм? Як дивиться ця міжнародня організація на епоху загострених соціальных конфліктів, яку ми переживаємо? Як думає вона вийти з того тупика, куди загнала людство імперіалістична буржуазія?

Відповідь на всі ці питання знаходимо в тому, що інспіратори й керівники федерації професійних спілок в Амстердамі є одночасно й головними діячими прославленого Бюро Праці при хижанській Лізі Націй, котре складається з представників організованих підприємців, професійних спілок та „нейтральних буржуазних урядів. Головним завданням цього бюро, як відомо, з'являється продовження й закріплення *класового співробітництва*, яке лежало в основі цілої військової політики імперіалістичних країн, для дальшої експльоатації робітників міжнароднім капіталом.

А відсіля ясно випливає, що Амстердамська федерація з'являється простою ширмою для жовтих вожаків професійного руху, що явно перейшли на сторону імперіалістів та намагаються тепер, як і в часі війни, використувати організаційну міць робітничих спілок в інтересах капіталістичного суспільства. Природним наслідком такого противприродного з'єднання інтересів двох зовсім супротивних клас з'являється повна безплідність, цілковита нездатність обох організацій, і Амстердамської федерації і Паризького Бюро Праці при Лізі Націй, в якій небудь мірі відповідати масущим інтересам робітничої класи, бо обі ці організації відповідають насущним інтересам буржуазії.

Яскравим прикладом цієї безплідности може служити відношення Амстердамської Міжнародньої Федерації до Радянської угорщини й Радянської Росії. Першу вона дозволила задушити без найменшого протесту з свого боку, й коли тепер вона зробила слабу справу шляхом організованого бойкоту довести до опам'ятання ката Хорті, який своєю політикою білого терору надто безцеремоно компромітує ідею класового співробітництва, то тільки тому, щоб зараз же вступити на шлях компромісу з тим же самим катом. В відношенню до Радянської Росії Амстердамська федерація поступає як раз так само до цього часу навіть не потрудилась висловитись виразно й рішучо проти вмішування в російські справи, хоча добре розуміє, що така невіразність з'являється особливо важкою та бажаною для Антанти. Таке поведення Амстердамської федерації з'являється логічним висновком з політики національних частин, з яких вона складається. Об'єднання, на чолі якого стоять соціал-патріоти й зрадники інтересів робітників різних країн, нічого, крім міжнародньої спілки зради й продажности, представляти собою не може.

Але професійний рух цілого світу не може задоволитись констатуванням цього факту. Соціальна боротьба загострюється. Громадянська війна давно переступила національні рамки. В цій завзятій боротьбі двох ворожих світів, двох систем, революційні класові спілки приймають і не можуть не приймати, активну участь, рука в руку з комуністичними партіями своїх країн. Само собою очевидно, що Амстердамська федерація профспілок, яка грає помічну роллю при Лізі Націй, не може служити керуючим центром для революційно-класового професійного руху. Такий центр, такий штаб, треба було утворити в протіввагу й наперекір Амстердамському центру й його *утворено* 15 липня в Москві професійними спілками Росії, Італії, Іспанії, Південної Славії, Болгарії, Франції та Грузії, під назвою „*Міжнародня Рада професійних виробничих спілок*“. Новий генеральний штаб революційного професійного руху, що об'єднує вже коло восьми мільйонів членів, приступаючи до своєї діяльности, звертається до спілок всього світу з закликком покінчити й розірвати з тими, що ведуть злочинну політику згоди з буржуазією та стати під прапор безпощадної класової боротьби за звільнення пригніченого людства.

Не мир, а меч несе *Міжнародня Рада професійних виробничих спілок* буржуазії всі країн і цим окреслюється суть нашої діяльности. Наш програм—насилъне скинення буржуазії, встановлення диктатури пролетарі-

яту, безпощадна класова боротьба в міжнародньому й національному масштабі та тісний, нерозривний союз з Комуністичним Інтернаціоналом.

Хто вважає, що робітнича класа може вирішати соціальне питання шляхом перемов та згоди з буржуазією, хто думає, що буржуазія добровільно передасть всі знаряддя виробництва пролетаріатові, варто йому тільки добитись парламентської більшості, хто гадає, що в період велитньої ломки старих відношень, коли вирішаються судьби світу, спілки можуть залишатись „нейтральними“, хто проповідує в період завзятої громадянської війни, яку переживаємо, соціальний мир, нехай всі пани, що стоять на чолі професійних організацій, знають, що ми на них дивимось як наших класових ворогів і що ми будемо вести проти них і проти об'єднань, на чолі котрих вони стоять, *безпощадну війну*.

Міжнародня Рада професійних та виробничих спілок і Амстердамська федерація профспілок знаходяться по різних сторонах барикади. З одного боку-барикада соціальної революції, а з другого боку-барикада соціальної реакції. Вибір для пролетара, для чесного революціонера, не тяжко зробити-

Хай живе світова пролетарська революція!

Хай живе диктатура пролетаріату!

Хай живе Міжнародня Рада професійних та виробничих спілок!

Хай живе III Комуністичний Інтернаціонал!

Москва, 1 серпня 1920.

Друга сесія Всеросійської Ради Професійної Освіти і її значіння для дальнішого розвитку Проф. Освіти.

Головний Комітет проф. освіти був організований в лютому 1920 року в часи, коли після, розгрому внутрішньої контр-революції, уся політика Радянської влади була скерована в бік боротьби з господарчою розрухою.

Для перемоги на господарчому фронті необхідно мати, окрім сировини і технічного обладнання, також і кадр робітників і організаторів різного ступню кваліфікації; інакше кажучи, для перемоги на економічному фронті потрібна досить обучена і політично свідомо робітничо армія, яка складається здисциплінованих салдат і червоних командирів труда.

Такої великої робітничої армії у нас зараз немає і її треба в самому найскоршому часі утворити. Потрібен продукційний орган, новий Главк, який постачав би промисловість, сільське господарство, транспорт і взагалі все народнє господарство новою, свіжою, обученою робітничою силою.

Комісія по боротьбі з розрухою під головуванням т. Троцького утворила цей новий Главк—Головний Комітет професійної освіти й Раду професійної освіти при ньому, яка скликається по сесіям.

Главпрофосвіта існує при Наркомосвіті; але, завдяки деякій незадоволеності працею Російського Наркомпроса, який не дуже активно реагував на революційні вимоги часу, і завдяки ударности завдання по підготовці кваліфікованих робітників, Комісія т. Троцького надала Главпрофобру досить широку автономію. Так, наприклад: члени Колегії Главпрофосвіти призначаються з представників видщих господарських органів, Всер. Центр. Ради Проф. Союзів і Наркомосвіті наказами Совнаркома, і Комітет мав право внеску в Совнарком своїх проектів декретів.

27—29 квітня ц. р. відбулась перша сесія Ради профосвіти, яка утворена при Главпрофосвіті для вироблення загального напрямку профосвіти і для погодження діяльності всіх державних органів і профспілок відносно профосвіти. Перша сесія намітила план діяльності Главпрофосвіти на 1920 р. Підвалиною плану роботи положено здійснення резолюцій III з'їзду Профспілок про загальну учебну повинність пролетаріату, про утворення технікумів і робітничих факультетів і реформи вищої спеціальної школи.

Друга Сесія Ради профосвіти, яка провадилася від 20-го по 26-е жовтня, відбулася в мент, коли перемога над контр-революцією намітилася вповні і коли перед Радянськими республіками знов відчиняються більш ширше двері для господарчого будівництва.

Порівнюючи з першою Сесією, коли вища Рада Народ. Господарства й Всер. Центр. Ради Проф. Спілок були представлені слабо, друга Сесія була виключно повною по своєму складу, приймали участь в праці сесії члени президіумів В. Р. Н. Г. і В. Ц. Р. П. С., представники Політичного управління Червоної армії, Наркомпуті, Наркомзема, Наркомпрода, Наркомосвіти Росії і України, представники майже усіх губерній Великої Росії, України, Сибіру, Уралу, Дону в загальній кількості до 300 душ з рішачим голосом.

Сесія мала строго витриманий діловий характер. Після перших засідань, на котрих були обговорені доклади основних відділів Главпрофосвіти, Сесія розділилась на такі секції: 1) заводського вчеництва, 2) робітничих факультетів, 3) педагогічну, 4) організаційно-адміністративну, 5) о типах проф. шкіл, 6) о робітничих факультетах.

Відчити і доклади усіх відділів Главпрофосвіти виявили, що взагалі і в цілому Главпрофосвіта є вповні життєва і активна організація, яка опанувала всім об'ємом своїх завдань і яка планомірно організує відповідно вимогам революційного часу одну галузь проф. освіти за другою. Главпрофосвіта є фактично продукційним Главком, який працює в самому тісному органічному зв'язку з В. Р. Н. Г. і В. Ц. Р. П. С., і Наркомпляхів з Наркомземом. Найвідповідальніші представники цих установ фактично керують Профосвітою, являючись членами колегії Комітету.

В пленумі сесії були заслухані і обговорені такі доклади принципового характеру:

- 1) Схема проф. техніч. освіти О. Ю. Шмидт.
- 2) Технікуми і проф. техніч. школи Ф. Б. Лонгник.
- 3) Проф. Техн. освіта робітників і учебна повинність Б. Г. Козлов.
- 4) Про заводське вчеництво т. Зейдель.
- 5) Загальна і проф. освіта. Докладчик—предст. відд. єдиної школи і содокладчик т. Шмидт.

6) Доклад Наркома т. Луначарського про загальну і проф. освіту.

Крім того, обговорені відчити слідуючих відділів: 1) Організаційного, 2) В. Т. У. З., 3) Робітничих факультетів, 4) Від Техн. Уч. Закл., 5) Проф. Освіта робітників, 6) Сільсько-господарська освіта, 7) Худож.-промислова, 8) Промислово-економічна, 9) Видавничого і розподілу технічної літератур и 10) Постачання.

По організаційному питанню виявилось, що одною з серйозних перешкод в розвитку діяльності місцевих органів Главпрофосвіти являється неясність взаємовідносин з Губнаросвітами. Сесія прийняла постанову, в котрій зазначаються, що місцевими органами Главпрофосвіти являються Губпрофосвіти, які керуються в своїй роботі виключно вказівками і директивами Главпрофосвіти. Завідуючий Губпрофосвітою призначається Виконкомом по представленню Губ. Ради Проф. Спілок, має самостійний доклад в Виконкомі, сам призначає і звільняє співробітників. Губ. Ком.

Проф. Освіти має свою печатку, складає сама кошторис і всі асигновання по Профосвіті знаходяться в його розпорядженню і всі асигновки провадяться за підписом завідуючого Профосвітою. Вся учебна частина і постачання також знаходяться в повному віданні Губпрофосвіт. Губпрофосвіта, об'єднуючи всю освітню працю в губернії, лише слідкує за тим, щоб робота Профосвіти, провадилась в певній згоді з вказівками й політикою Главпрофобра і Наркомпроса.

По докладу т. Шмідта і т. Александрова прийнята схема профосвіти і типи шкіл. Профосвіта, маючи своєю головною метою поліпшення продукції і піднесення його на вищу ступінь, збудована так, щоб була повна можливість переходу з шкіл низчих ступенів до вищих.

В основу Профосвіти покладено мінімум загальної освіти в об'ємі 5 років трудової школи, а для осіб, які не задовольняють цьому мінімуму утворюються підготовчі групи.

Для робітників які вже працюють в продукції утворюються короткотермінові курси від 4 місяців до 1-го року в залежності від ступеню кваліфікації і складності спеціальності з метою підвищити їх кваліфікації.

Для підлітків-робітників утворюються школи заводського вчєництва при фабриках та заводах, використовуючи для практичних робіт обладнання фабрики шляхом організації з учнів-робітників бригад.

Незалежно від цього організуються проф. школи для підлітків з 4—5 річним курсом, при чому перші два роки дають загальну освіту з відповідним технічним уклоном, а в слідуючі 2—3 роки даються знання і вміння по спеціальності для підготовки кваліфікованих робітників і майстрів-техніків.

Для підготовки відповідальних і безпосередніх керівників певних галузей продукції організуються технікуми.

Технікуми денні мають 4 роки навчання при чому 1 рік загальноосвітній. Спеціальні класи технікуму можуть бути поділені на 2 концентри: 1-й концентр для підготовки техніків, 2-й концентр для підготовки інженерів вузького фаху.

Для осіб, зайятих в продукції, організуються робітничі технікуми, котрі поділяються на 4 концентри, які всі провадяться при вечірніх заняттях в 6 років.

Для підготовки інженерів з більшою теоретичною підготовкою організуються вищі технічні школи з 3-х річним курсом. Шлях до вищої школи йде або по скінченню 2-го ступеню трудової школи (котра ще істнує в Великоросії), або по скінченню професійної школи, або через робітничі факультети і доповнюючі курси для дорослих.

Особи, які скінчили технікуми, можуть одержати кваліфікацію інженіра з вищою освітою по скінченню однорічних курсів при вищій технічній школі.

Поширення знань в науково-досвідному напрямку здійснюється в Вищих науково-досвідних курсах при вищих технічних школах з прийомом осіб які скінчили вищу школу, або мають відповідні знання і практичний стаж. Кваліфікація осіб, які скінчили проф-техн. школи і технікуми установлюється в особливих іспитних комісіях після певного практикуму.

По обговоренню дуже цінного докладу т. Козелева і т. Зайделя про проф. освіту серед робітників дорослих і підлітків, Сесія прийшла до висновку, 1) що вся ця справа повинна перейти до відання Главпрофобра й його місцевих органів, включаючи й роботу серед червоноармійців, транспортних і будівельних робітників. 2) обрати на сесії особливу комісію для вироблення загальних питань заводського вчєництва—правових, економічних, педагогічних, організаційних, і нарештєслєння учебних планів 3) організувати досвідну школу-завод і школу-ферму. Відділи

технич. шкільних закладів і профосвіти робітників виявили найбільш творчості і дали дуже багато цінного матеріалу. Відділ технич. шкіл розробив до 55 учебних плянів, техникумів і профшкіл різних фахів, розроблений статут проф.-технич. шкіл і техникумів, статут про соціальне забезпечення слухачів і інші.

Відділ проф. освіти робітників виробив декрет про учебну повинність і інструкцію до нього, інструкцію про вечірні курси і статут про управління ними, ряд учебних плянів вечірніх курсів і т. и. Завдяки невиясненню взаємовідносин на місцях—між Профосвітами та Земвідділами, в найбільш скрутному стані опинилась і господарська освіта. Велику працю виявив Профсоюз робітників землі в Москві, виробивши пляни господарської освіти, розробивши де які учебні пляни і енергійно проводять в життя учебну повинність серед сільсько-господар. робітників. Промислово-економічні школи, завдяки тертю з відділом єдиної трудової школи теж не вповні розгорнули свою роботу.

Сесія дуже багата уділила уваги педагогічним питанням, підготовці педагогічного персоналу і утворенню технічної літератури Постановлено 1) скликати в Москві в лютому 1921 р. педагогічний З'їзд, поручивши Главпрофобру задалегіть розробити плян і програму робіт секцій З'їзду і розіслати цей плян на місця не пізнійш 1-го грудня 1920 року, щоб на місцях—були проведені конференції, утворені окремі комісії по методі окремих дисциплін і загальній дідактиці і т. и.

- 2) Утворити вищу технічно-педагогічну школу.
- 3) При вищих школах утворити педагогічні відділи.
- 4) Організувати курси для бувших вчителів профес. шкіл.
- 5) Організувати курси інструкторів по профосвіті.
- 6) Утворити при заводах сітку курсів для підготовки учителів для короткотермінових курсів.

7) Вважаючи систему підручників, не відповідною вимогам сучасної підготовки, признати необхідним колективне утворення слухачами і викладачами конспектів, які передають хід учебної роботи.

Вручити Главпрофобру видавничу диктатуру під керівництвом Державного видавництва по виданню технічної літератури, до якого вже Главпрофобр приступив.

Організувати за кордоном російське видавництво.

Особливу увагу сесії викликала питання про загальну і професійну освіту. Докладчиком про єдину трудову школу 2-го ступеню висунута була ідея фуркації, це б то поділ двох старших класів 2-го ступені трудової школи на групи, освіту котрих малиб професійні школи. т. ГРИНЬКО доложив на Сесії українську схему, згідно котрій вся шкільна освіта, починаючи з 13 років має спеціальний характер, в той час поглинаючи загальну освіту, Особливий інтерес викликала промова т. Луначарського на тему про ролю профосвіти і єдиної трудової школи 3-го ступеню в політиці Російського Наркомпроса. Т. Луначарський заявив що одним з головних засобів підвищення продукції підготовка інтелектуально і соціалістично розвинених робітників різного ступеню кваліфікації. А тому школа повинна одночасно рішати два завдання: перше-виробити вповні розвинених людей, які володіють науковими методами і засобами є гідними до соціалістичного будівництва і друге, підготувати молодь до практичної роботи в цьому будівництві. Виходячи з цього принципу, треба будувати спеціальну (професійну школу), яка на основі вивчення одної радгалузі продукції в її звязку з усім народним господарством в цілому, дасть загальний розвиток інтелекта і волі і в той же час підготує молодь до практичної діяльності.

Т. Луначарський заявив, що професійна школа, в вищезазначеному розумінню, є „теперь любимое детище Наркомпроса“.

Що ж до 2-го ступеня єдиної трудової школи, то вона залишається в Великоросії, але з умовою, що негайно буде приступлено до переведення фуркації в двох останніх роках школи, це б то буде переведений розподіл учнів на групи, і кожна група повинна мати той чи інший фаховий напрямок. Взагалі, заявив т. Луначарський, залишаючи 2-ю ступінь є неможливістю одразу відкрити потрібну кількість проф. шкіл, Російський Наркомпрос висуває як ударне завдання, як передового розвідчика, висуває вперед професійну школу, яка є дійсно трудова, бо базується на виробництві, і яка повинна дати в процесі творчості зразки і організаційні і педагогічні, по яких будуть перетворені з часом усі школи 2-го ступеню в Росії.

2-я Сесія Ради профосвіти проробила велику принципову і практичну роботу. Вона установила напрямки і плян роботи і конкретні засоби на переведенню цього пляну в життя. Нам на місцях—Губпрофобрам, Профспілкам, государчим органам, Радам профшкіл і педагогам належить лише проявити повну ініціативу і творчість в будованню нової пролетарської дійсно трудової професійної школи.

Завід. Київською Губпрофосвітою К. Калиненко.

Резолюція другої Сесії Ради Професійної Освіти.

РЕЗОЛЮЦІЯ ПРО ТИПИ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА НАСТУПНИЙ ЗВ'ЯЗОК МІЖ НИМИ.

прийнята на засіданні 25-го жовтня 1920 року (у вечері).

1. Професійно-технічна освіта, маючи головною метою поліпшення виробництва та підняття його на вищий ступінь, повинна бути збудована таким чином, щоб існувала змога переходу від шкіл нижчих ступенів до висших.

2. В оснєву професійно-технічної освіти повинен бути покладений мінімум загальної освіти, обов'язковий для всіх громадян Російської Республіки в об'ємі 1-го ступеня Єдиної Трудової Школи.

Примітка. Для осіб, що не відповідають цьому мінімуму, при професійно-технічних навчальних закладах можуть бути утворені підготовчі групи.

3. Позаяк промисловість і трудове життя виділяють значний контингент осіб, які шукають освічення або удосконалення раніш одержаних навчків і знань по різноманітним фахам то знання ці повинні бути їм уділені шляхом навчання на професійно-технічних курсах відповідно фаху, влаштуваннях з короткотерміновими концендрами від 4 місяців до 1 року, в залежності від складності фаху й ступня кваліфікації.

4. Тим же завданням повинні відповідати курси й школи при фабриках і заводах, як для підлітків, так і для дорослих, що організуються для систематичного вивчення певного фаху виробництва, використовуючи для практичних

робіт обладнання фабрики шляхом організації учнівських комплексів та бригад.

5. Незалежно від цього організуються професійно-технічні школи для підлітків, з 4—5 річним курсом, при чому в перші два роки уділяється об'єм знань, зближений до перших двох років Єдиної Трудової Школи, з відповідним технічним відхилом, а в останні три роки (в залежності від складності обраного фаху) уділяються знання та умінності в галузі виробництва, для підготовки до майбутньої діяльності майстрів, майстрів-техніків, завідувачів невеличкими майстернями, рисувальників, машиністів нескладних машинних влаштувань, дорожних майстрів, будівельних десятників, наглядачів будинків, наглядачів телеграфу, телеграфних механіків і інших, після відповідної практики.

Курс професійно-технічних шкіл може бути шідрозділений на два концентри: 1) біля 3-х років—для підготовки кваліфікованих робітників; 2) біля одного—двох років, для підготовки майстрів-техніків і т. д.

6. Для підготовки відповідальних та безпосередніх керівників певних галузей виробництва організуються технікуми.

Технікуми (денні) мають 4 роки навчання, при чому перший рік являється продовженням загальної освіти, а при наступаючі—спеціальні. До технікумів приймаються особи, які одержали освіту в об'ємі двох перших років другого ступеня Єдиної Трудової Школи,—на перший рік технікуму, а в розмірі повного курсу другого ступеня—на другий рік, і ті, що сфа-

завжди повиний курс професійно-технічної школи — на другий рік технікуму. Не виключається можливість одержання освіти в технікумах особам, що скінчили в школах для підлітків при фабриках і заводах, шляхом відповідного доповнення освіти.

Курс технікуму може бути поділений на 2 концентри: перший, біля одного року, для підготовки техніків; другий, біля півроку, для підготовки інженерів в функціональній вузькою спеціалізацією.

Денні технікуми можуть бути організовані й для дорослих робітників з відповідними знаннями та практичним стажем по обраному фаху.

7. Для осіб, зайнятих в виробничій, організується Робітничий Технікум, який підрозділяється на 4 концентри з загальним протягом навчання, при вечірніх заняттях, біля 6-ти років.

Перший концентр (біля одного року) з прийомом осіб з промисловості або трудовою звиття, з розвитком, приближенням до першого ступня Єдиної Трудової Школи та знаннями, не меншими ніж 4 дії арифметики й дробів (прості та десяткові) для підготовки технічно-грамсвоих робітників.

Другий концентр (біля 1 року) з прийомом осіб, що мають знання в об'ємі 1-го концентру, для підготовки кваліфікованих робітників, десятників, монтажників, механіків і инш.

Третій концентр (біля 2-х років) з прийомом осіб, що мають знання в об'ємі 2-го концентру, для підготовки техніків. Особи, які скінчили професійно-технічну школу, приймаються між 2-м й 3-м концентром робітничого технікуму, на 4-ий рік навчання.

Четвертий концентр служить для підготовки інженерів функціональної вузької спеціальності.

Примітка 1. На слухачів робітничих технікумів зараховуються особи, які працюють в виробничій чи відповідному фаху. Також, що не працюють по фаху, мусять перейти на нього на пролязі першого року навчання.

Примітка 2. Зайняття в робітничому технікумі організуються у вечері але можуть бути й в день, з відповідним поширенням практичних робіт по фаху.

8. Кваліфікація осіб, які скінчили технікум, як також і професійно-технічної школи, визначається в окремих іспитових комісіях, після певної практики.

9. Для підготовки інженерів з більшим теоретичним підготовленням організуються висші технічні школи з 3-літнім курсом навчання. Шлях до висшої технічної школи йде або безпосередньо по скінченню професійно-технічних шкіл або через робітничі факультети й доповнюючі курси для дорослих. Кваліфікація інженерів з висшою освітою дається особам, які скінчили високу технічну школу, після певної практики.

10. Особам, що скінчили технікум, дається змога поширити й удосконалити свої знання по фаху на висших технічних курсах при висшій технічній школі з протягом навчання бі-

ля одного року та аріяяти, таким чином, свою кваліфікацію з особами, котрі скінчили високу технічну школу.

11. Поширення та поширення знань в науково-дослідничому напрямку може здійснюватись на окремих науково-викладаючих курсах при висших технічних школах, з прийомом до них осіб, котрі скінчили високу школу, або з промисловості з відповідними знаннями.

Згідно: Завід. Секретаріатом Секції (підпис).

РЕЗОЛЮЦІЯ ПО ПИТАННЮ ПРО СКЛИКАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО З'ІЗДУ ПО ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНІЙ ОСВІТІ,

прийнята на засіданні 25-го жовтня 1920 року (у вечері).

1) 2-й Особі Радпрофосву визнає зовсім необхідним скликання Головопрофосвом у Москві, в лютому 1921 року, педагогічного з'їзду по всім питанням, що торкаються поставлення освіти й навчання в професійно-технічних закладах.

2) Розробили на з'їзді питання як методики всіх окремих груп дисципліни, так і загальної дидактики професійно-технічної освіти по групам віку й типам навчальних закладів.

3) Збудувати роботу з'їзду на секційному принципі, доручаючи Головопрофосву часом розробити план і програму праці усіх секцій.

4) Головопрофосв мусять розробити й не пізніше 1-го грудня ц. р. розклати на місяць потрібний спроектований з'їзду. На місцях негайно мусять розпочатись підготовки до з'їзду в формі проведення низки конференцій, утворення комісії для розроблення конкретних питань, збирання матеріалів і т. д.

5) Скликали з'їзд в наступному складі:

1) представники Профосвів, 2) викладачі, практики й методисти, та керівники практичних робіт в навчальних закладах й курсах всіх типів, фахівці по технічним дисциплінам, математик, фізиці, хімії, механіці та сільськогосподарним предметам, 3) заводські інженери й техніки, що провадять заняття з робітниками, 4) окремі певні діячі в галузі педагогіки, 5) інші установи та організації по запрошенню Головопрофосва.

6) Залишити кожному Губпрофосву для розподілу по першим трьом групам від трьох до шість місяць, заховаючи за Головопрофосвом право запрошення осіб по Москві, Петрограду й по 4-ий групі.

Згідно: Завід. Секретаріатом Сесії (підпис).

РЕЗОЛЮЦІЯ ПРО ЛОВІТОВІ ТА МІСЦЕВІ НАРОСВІТИ Й ПІДВІДДІЛИ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ПРИ НИХ,

прийнята на засіданні 25-го жовтня 1920 року (у вечері).

1) Всі професійно-технічні навчальні заклади губернські знаходяться у віданні Губпрофосва, котрий у разі необхідності може заснову-

велич на місцях в повітах і великих центрах сел. допомоги органи, якими являються Підвідділи Бюро або районні інструктори по професійно-технічній освіті при Повітнаросвітах.

2) Повітові Профосві, як і районні інструктори професійно-технічної освіти керуються в своїй діяльності виключно вказівками Губпрофосва.

3) В випадках відсутності в повіті органу Губпрофосва — Повітнаросвіта здійснює контроль та догляд за діяльністю в його районі.

Взаємовідносини між Наросвітою та повітовими Підвідділами Професійно-Технічної Освіти будуються на тих самих принципах, на яких ґрунтуються взаємовідносини між Губнаросвітами та Губпрофосвами.

Згідно: Завід. Секретаріатом Сесії (підпис).

РЕЗОЛЮЦІЯ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ПРАЦОВНИКІВ ПРОФ. ТЕХН. ОСВІТИ

Прийнята на засіданні 25 жовтня 1920 р.
(у вечері).

2-а Сесія та З'їзд Радпрофосву щільно працюють до резолюції 2 З'їзду працівників освіти й соціалістичної культури про організацію працівників професійно-технічної освіти.

Заворокою успіху всіх починів Робітничо-Селянської Держави являється не тільки свідоме відношення всіх працюючих, але й організаційна допомога державним органам з боку цієї маси безпосередніх провідників духу починів.

Тому, з своєї боку, З'їзд звертається до всіх працівників професійно-технічної освіти з закличком, в найближчий час організуватись в містах Спільна працівників освіти й соціалістичної культури, в праці котрої професійно-технічній освіті повинно бути уделене відповідне його значінню в теперішній момент місне.

Згідно: Засідуючий Секретаріатом З'їзду
(підпис). (М. П.)

РЕЗОЛЮЦІЯ ПРО ПИТАННЮ ПРО МІЛІТАРИЗАЦІЮ ТЕХНІКІВ.

Прийнята на засіданні 25 жовтня 1920 р.
(у вечері).

Визнали необхідним поширити на ударні технікуми прав мілітаризаційних В. Т. Н. З.

Згідно: Завідуючий Секретаріатом Сесії
(підпис). (М. П.)

РЕЗОЛЮЦІЯ ПО ПИТАННЮ ПРО НОВІ ТИПИ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.

Прийнята на засіданні 25 жовтня 1920 р.
(у вечері).

З'їзд рекомендує Головопрофосву організувати, в випаді досвіду, нові типи навчальних закладів, а саме: школу-саюд і школу-Радгосп (або школу-ферму). Тут виробнича діяльність учнів являється основою, а не ілюстрацією. При цьому система контролю з безперервним

навігачам повинна бути замінена системою ступнів в виробничих переривах на протязі дня року.

Згідно: Завідуючий Секретаріатом Сесії
(підпис).

РЕЗОЛЮЦІЯ ПО ОРГАНІЗАЦІЙНИМ ПИТАННЯМ.

Прийнята на засіданні 25-го жовтня 1920 року
(у вечері).

З'їзд одокрив загальний напрямок політики Головопрофосву в галузі організаційній, на основі централізації управління при децентралізації виконання, яка не обмежувала ініціативу окремих відомств і організацій та доручила Головопрофосву продовжувати цю працю, маючи на увазі наступні чергові завдання:

1. Встановити широкую автономію місцевих органів Головопрофосву в їх взаємовідносинах з Губнаросвітою.

2. Об'єднати управління й керування всією справою професійно-технічної освіти в руках Головопрофосву та його місцевих органів, зриваючи в своє відання роботу по підготовленню спеціалістів в галузі харчування.

3. Розробити основи об'єднання в руках Губпрофосвів всієї роботи в галузі професійно-технічної освіти губернії, включаючи й роботу по підготовленню фахівців до залізничному та водному транспорту й будівельному виробництву.

4. Взяти в нечайному порядку всіх необхідних заходів до з'ясування взаємовідносин органів Головопрофосву й Наркомзему на місцях, на основі зосередження керування справою сільсько-господарчої освіти в Губпрофосвах.

5. Взяти необхідних заходів до того, щоб праця Губпрофосвів пролилась до кожного племі, який розробляється Губпрофосвами на підставі завдань Губерніяльних органів Господарчих Комісаріятів Республіки й затверджується, після його перевірки, Головопрофосвом і зобов'язати Губпрофосви представити розроблені плани їх праці та ориєнірну дієву навчальних закладів по губернії до 1-січня 1921 р.

Розробити список ударної праці в професійно-технічних навчальних закладах, на наступних основах:

1. Список ударних професійно-технічних навчальних закладів складається Головопрофосвом на підставі представлень Губпрофосвів, причому кожний губерній повинна бути дана змога вибрати по одному ударному навчальному закладу кожного фаху як: технічного, сільсько-господарчого, промислово-економічного та професійної освіти робітників.

2. При виділенню навчального закладу до групи ударних керуванись призначаються: відповідністю кваліфікації фахівців, котрі випускаються, основним завданням Господарчих органів Республіки, існуючим відповідного обслудування необхідного кадру викладачів.

підготовленого складу учнів та великою про-
дуктивною здатністю.

Згідно:

Завідуючий Секретаріатом Сесії (підпис).

РЕЗОЛЮЦІЯ ПО ПИТАННЮ ПРО ПІДГОТОВ- ЛЕННЯ ВИКЛАДАЧІВ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ І КУРСІВ.

Прийнята на засіданні 25 жовтня 1920 р.
(у вечері).

Визнаючи необхідним широко розвинути
працю по підготовленню викладачів для профе-
сійно-технічних навчальних закладів і курсів,
в'їзд постановляється:

1. Утворили спеціальні висщі техніко-педа-
гогічні навчальні заклади.

2. При В. Т. Н. З. і Технікумах утворити пе-
дагогічні відділи для частини слухачів, що
кінчать курс; остянні повинні потім пройти
правильний технічний стаж.

3. Організувати повторні курси для уділен-
ня бувшим викладачам методичних прийомів
та відомостей і для перевиховання викладачів
загальних предметів в розумінню зв'язання з
технікою.

4. Організувати курси Інструкторів по про-
фесійно-технічній освіті, головним чином для
О. П. О. Р. У. Склад викладачів на курсах на-
бирали з поміж проквітчих діячів, техніків та
майстрів.

5. Утворили при заводах сітку шкіл-курсів
по підготовленню викладачів для курсів О. П.
О. Р. У.

6. Організувати короткоперіодні роз'їзні
курси для обслуговування місцевих потреб
жорайонів, з метою агітації та пропаганди ідей
та методів професійно-технічної освіти.

7. Визнали насущно необхідним видання
педагогічного журналу, котрий провадив би, в
систематично розроблених статтях і мемуарах
одні висщезначені ідеї.

**Згідно: Засідуючий Секретаріатом Сесії
(підпис).**

РЕЗОЛЮЦІЯ ПО ПИТАННЮ ПРО НАВЧАЛЬ- НО-ТЕХНІЧНУ ЛІТЕРАТУРУ.

Прийнята на засіданні 25 жовтня 1920 р.
(у вечері).

1. Одобряючи шляхомірність, з якою Голо-
впрофосва підходить до відобування навчально-
технічної літератури, 2-а Сесія Радпрофосва
визнає державною необхідністю застосувати
в цій справі принципи ударності й вручити
Головпрофосву видавничу, диктатуру, ставлю-
чи його видання поза чергою, та зосередити в
його руках усе технічне видавництво Респуб-
ліки під керівництвом Державного Видав-
ництва.

2. Рахуючи, що система підручників не від-
повідає вимогам сучасної педагогіки, визнати
необхідним утворення комітетів, які переда-

ють рід навчальних зайняттів, інформаційних
книжок та рукописів загального характеру.

Рекомендувати друшове складення конспек-
тів спільним трудом учнів і вчителів.

Запропонувати - Головпрофосву оголосити
конкурс на складення конспектів та руко-
писів.

3. Визнати необхідним влаштування цент-
ральних шкільних бібліотек-читалень для ви-
кладачів і учнів.

4. Вжити дійових заходів до обліку всієї
готової технічної літератури, енергійно добу-
вати потрібні книжки за приватного посідання
шляхом платних реквізицій по встановлених
Головпрофосвом цінах, а також шляхом віль-
ної купівлі по ринкових цінах.

Всю готову технічну літературу необхідно
розподілити по загально-державному плану.

5. Організувати за кордоном російське ви-
давництво, переважно в галузі наукової тех-
нічної літератури.

ЗАГАЛЬНА РЕЗОЛЮЦІЯ.

Прийнята на засіданні 25 жовтня 1920 р.
(у вечері).

2-а Сесія Ради Професійно-Технічної Осві-
ти та З'їзд Губпрофосвів, вислухавши справо-
здавання і доповіді всіх відділів Головпрофосву
й обмірковуючи основні найближчі завдання,
що стоять перед Головпрофосвом і його орга-
нами, констатує швидкий зріст Головпрофосву,
котрий заволодіє усім об'ємом завдання та
планомірно реформує, відповідно вимогам ре-
волюційного моменту, одну галузь професій-
ної освіти за другою, — висловлюючи задо-
волення роботою Голвпрофосву, постановляє:

1. Осягнута в центрі близькість та постійний
зв'язок з В. С. Н. Г. й вищими господарчими
органами Республіки повинні служити взірцем
для місцевих органів, які обов'язали добитись
такою же співвідношення в Губерніальним Ра-
дпрофосвами, Земвідділами і т. д.

2. Чутливо відбиваючи в своїй праці госпа-
дарчий план Республіки, органи Головпроф-
осву повинні, в передбаченню найближчих
форм соціалістичного будівництва, зосередити
зусилля особливо на підготовленню праців-
ників для майбутніх грандіозних завдань елек-
трифікації Росії в т. и.

3. Головпрофосв і його органи повинні пре-
дсказати й зміцнити кампанію за розповсюд-
ження ідей професійної освіти й правильного
розуміння його значіння та місця серед
інших галузей господарчого й культурного будів-
ництва соціалістичної Росії.

4. Необхідний безперервний вплив орга-
нів Головпрофосву на Відділи Народної Ос-
віти, котрі треба примусити до перетворення
своєї праці відповідно до директив централь-
них Радпрофосвів органів, що зв'язали вислів в
засвоєнні Головпрофосву. Найкращим мето-
дом для цього являється дружна сумісна пра-
ця, приклад й товариська критика.

IV. Офіційний відділ.

Відозва Заступника Завідуючого Губнаросвітою Київщини до Комітетів незаможного селянства.

Товариші Комнезаможі!

В половині грудня 1920 року відбувся при численній участі біднішого селянства Київщини 1-й Губз'їзд Комнезамів. В осени 1920 р. мав бути скликаний перший з'їзд Комнезамів, але з причини петлюрівсько-польського наступу відбулася лиш нарада, бо в часі білогвардейщини годі було численно збиратися.

Грудневий з'їзд Комнезамів відновив розбиту білогвардейським наступом роботу, це був перший підсумок політично-освітньої праці, яку органи Радянської влади перевели в самій гушавині незаможного селянства Київщини. З'їзд цей був доказом затвердження партія і її орган: Радянська влада на Україні, іменно: *пролетарська революція—це визволення робітничого класу з ярма капіталу і буржуазії, мусять опертися на могутню громаду, мозолісті рамена незаможного селянства сільської бідноти—пролетаріату*, ця думка мусіла найти на Україні цій батьківщині селянства і чисто хліборобському краю, своє повне і успішне примінення.

Лиш незаможне селянство і нечислений міський пролетаріят є революційним чинником в цій нещасній країні насильства польської шляхти і поміщиків і нещадного гнету і неволі буржуазного, царського ладу. *„Вся влада робітничому класу, вся влада мозолістим рукам робочих землі і заводів, цим важко працюючим мільонам народньої маси, яку так нещадно, століттями неволив і гнобив всесвітний капітал і його наймит-царат“.*

Це бойове гасло комуністичної революції, це ідеал, до якого стремить всіма силами революційного підйому комуністична партія, цей авангард боротьби за права гнаних і голодних. Селянська біднота України довго не розуміла цих закликів комуністичної революції. Вона сміялася і ненавиділа слово „комуна“ (комунія як на селі називають) і гадала, що це якась „дика, кацапська видумка“.

Губернський з'їзд Комнезамів Київщини показав, що у нас селянство вже прозріло і починає розуміти, що лиш пролетарський переворот, лиш революційна програма комуністичної партії зможе віддати землю і заводи в руки робітничого класу, в руки догеперішних „гнаних і голодних“.

Ніяка друга влада, лиш ця нещадна Радянська влада: диктатура пролетаріату, перевела це в діло. Буржуй, цар, капіталіст, фабрикант, поміщик по доброму ніколи не віддали би землі, заводів, цілого добра природи в руки робітничого класу. Це могла зробити лиш озброєна маса робочих і селян, лиш ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів.

І це сталося в Росії і Україні на заклик і під проводом комуністичної партії, *сталося на команду цих, яких так ненавидить всесвітний капітал і буржуй,—комуністів-більшовиків.*

Причиною нерозуміння і ворожого відношення селянських мас до комуністичної партії була величезна політична несвідомість і занепад, пов-

ний застій освіти, які піддержував царат, бо темрява і політична невідомість народніх мас були конечні до життя:

- 1) Царславія.
- 2) Самодержавія.
- 3) Православія.

Царат—буржуазний лад залишив робітничий клас України в глибокій темряві, в повній невідомості своїх політичних завдань і державних прав. Тому в хвилі вибуху революції широкі круги селянства зачали свідомо поирати національної змаганія української інтелігенції, цієї дрібної буржуазії і гнилого міщанства. Воно гадало, що „свій“—українець певно має волю і права поневоленім слоєм народніх мас. І воно вірило Центральній Раді, воно вірило Петлюрі, Винниченкові, Макаренкові і цій шлій банді політичних спекулянтів, які по розвалі царату хотіли захопити владу в свої руки і даліше буржуазною звичкою дупити за царським прикладом шкіру з робітничого класу під охороною Української Народньої Республіки і її жовтоблакитного прапору з „охоронною маркою тризубу“.

Селянський пролетаріят України не розумів, що український буржуй, чи міщанський гнилий інтелігент, це такі самі вороги робітничого класу, як пани, царські генерали і міністри.

Але кровавий досвід революції побідив.

Незаможне селянство побачило куди вела їх „патріотична українська політика“ батька Петлюри—воно бачило нездібність до державної праці українських есерів, соціал-демократів, меншовиків і др. др. буржуазних і мілкоміщанських партій. Воно бачило всю гниль і продажність цієї інтелігенцини і міщанства, що шукала лиш наживи і розкрадала державне майно У. Н. Р., щоб як мога скорше вийхати за кордон і там жити за вкрадені гроші злочинним способом буржуя-злодія.

Незаможне селянство бачило розвал Центральної Ради і Директорії, розгром в Винниці і Рівному урядів Остапенка, і останню руїну в Кам'янці на Поділлі.

І невідоме ще селянство гадало: валиться Україна, знова іде на нас проклятий цапап, якась „Чортівська комуна“.

А це, товариші, валилася не Україна, але українська буржуазія, ця гнила українська буржуазія, яка хотіла на розвалі царату забрати в свої руки все безмірне багатство української землі, а даліше держати вже не в царських кайданах, але в своїх рідних, українських руках буржуазних бандитів робітничий клас України.

І народнім масам, цьому невідомому міському і сільському пролетаріату України, зачали відкриватися очі.

Робітничий клас України, ця схвильована класовою боротьбою, змінами влад, грабунками, „карательнимим отрядами“ невідоме селянська маса нізнала „куди веде стежка в горох“.

Вона пізнала, що її національні провідники, ці ославлені українські патріоти в роді Голубовича, Винниченка, Мазепи, Остапенка, Батька Петлюри, Павленка, це одна родина, одна компанія Керенських, Гучкових, Корнілових, Денкіна, Юденіча, Врангеля. Робітничий клас України—широкі круги селянських мас зрозуміли, що буржуй, чи він русский, чи український, чи єврейський, чи германський або американський це одного роду жулик, бандит і грабіжник робочого класу.

В цьому менті кинула комуністична партія більшовиків України в широкі круги сільського пролетаріату, незаможного селянства гасло організації в комнезами, в цю могутню організацію робочого класу України, на якому мається оперти, базувати нові форми революційного творчого

життя, нові державні порядки робітничо-селянської влади—комуністичного ладу.

І Губз'їд комнезамів доказав, що це гасло пішло в саму гущавину народню, в найбільше глухі закутини українського села, що воно зрушило найбільше темні, несвідомі політично сліи робітничого класу України.

Товариші!

Підсумки праці з'їзду, ці бурливі промови найбільшніх, недавно ще „темних і незрячих“ зтворів Шевченка, ці горячі слова і дискусії при державі про всі питання нового життя, радянських порядків, пролетарської освіти, це лиш один доказ, що встает з вікового сну і неволи, з вікового рабства і темряви поневолений раб, цей робітничий клас України і Росії, цей творець федеративних республік, цей робітник, який будуватиме новий світ комунізму, новий лад життя пролетарської культури. Це встали ці „гнані і голодні“, про яких співається в бойовій пісні III інтернаціоналу.

Товариші комнезаможі!

Вперед, далше ідіть по цьому шляху визволення і волі робітничого класу, на який повела Вас комуністична революція і пролетарський переворот Сходу Європи.

Перед Вами два напрями, два основні шляхи вторчої державної роботи.

1) Придивлятися точно і ділово всім проявам життя, брати живу участь в державному будівництві, при всій праці радянського законодавства. Ви мусите стояти при кермі всієї державної роботи.

Так як давніше цар і його всі урядники, генерали і міністри, доглядали державної роботи і не допускали до неї робітників і селян, так сьогодні Ви, в часі робітничо-селянської влади, в часі диктатури пролетаріату, мусите стояти на сторожі кожного державного закону, кожної установи і інституції. Не буржуї, не „білоручки“, не царі, генерали, пани, поміщики, фабриканти і попи мають писати закони для робітничого класу, а пише їх сьогоднія робочий, пише комнезамож, аж доки вони, ця буржуазна наволоч, не пезнуть з нашої землі і не настане час світового об'єднання праці, де не буде клас, не буде „панів“ і „жебраків“, буржуїв і робочих а один клас робочого люду, один комуністичний пролетаріат.

Це ваше перше завдання Товариші Комнезаможі: стояти на сторожі радянських законів і уважати щоб „диктатура пролетаріату“ не була цєю формою державних порядків, під якою все ще скриваються буржуї і ведуть свою злочинну роботу.

2) Піднести пролетарську освіту, с атися оборонцем єдиної трудової школи, контрольором праці „учителя“ інтелігента, який дуже часто має буржуазну душу і удаючи „прихильника радянської влади“ залишився скритим буржуєм, „малоросом з під жовтоблакитного прапора“ або „чорносотенцем в часів царської реакції“. Ви памятайте, що єдина трудова школа, це не давніша парохіяльна, в якій піп і учитель туманили дітей робітничого класу, щоб буржуї, царат і капітал мали послушних, покірних рабів. Це не лиш школа грамоти. Трудова школа має учити політичної грамоти, має творити з дітей робочих і селян творчих, мудрих, освічених, висококваліфікованих робочих пролетарської диктатури.

Вона має його учити знання природи, знання життя і його тайн, і політичної свідомости, як громадянина, як члена пролетарської громади робітничого класу, як творця нового ладу федеративних республік, цього могутнього об'єднання для комуністичної праці.

Не допустити в школу попа, визволити селянство з його чорносотенного впливу і релігійного забобону, це найважніше завдання комнезамів на місцях, в самій гущавині українського села. Комнезами мусять

стояти на сторожі освіти, вони на кожному кроці мусять тямити, що народня освіта це перше услівя нового життя, це початок і основа піднесення робітничого класу і успіху комуністичної революції.—

Товариші Комнезаможі!

Революція передала долю, будучність і життя робітничого класу в його власні, мозолисті руки. Вона вигнала з Вашої землі капіталістів—визискувачів і вона поставила Вас перед великим завданням будови власного життя, цієї нової пролетарської культури робітничого класу, вільної його праці, що стогнала в віковій неволі капіталу.—

Ставайте в ряди, єднайтеся в свідомі лави пролетаріату, організуйте комнезами, організуйте робітничий клас, стійте на сторожі революційних, радянських, пролетарських законів.

Хай живе об'єднання робочих землі через комнезами!

Хай дальше розвивається Ваша класова і політична свідомість вільних робочих мас!

Хай живе нове життя робітничого класу!

Хай живе комуністична партія під проводом III Інтернаціоналу!—

Заступник Завідуючого Губерніяльним Відділом Народньої Освіти
Володимир Гадзінський.

Діяльність Київського п/відділу професійної освіти за липень—грудень 1920 р.

П/відділ почав працювати в липні організацією свого робочого апарату. Було скликано де кількох нарад з представниками Совпрофу, Земвідділу і Совнархозу.

В результаті була організована колегія з 3-х осіб—представника Совпрофу т. Калиценка, завідуючого підвідділом і голови колегії, представника від Земвідділу т. Черного і Совнархозу тов. Килтмана.

Колегія виробила план своєї діяльності, який в основі полягає в наступному:

В зв'язку з загальною системою народньої освіти У. С. Р. Р. і економічними умовами сучасного періоду пролетарської революції на першу чергу поставлено: 1) виробка конкретної змісту проф.-технич. шкіл, які стоять на самірній трудовою школою. 2) вироблення конкретних засобів для ліквідації технічної неграмотності пролетаріату і для підвищення його кваліфікації.

3) Підготовка нових кадрів педагогів-техніків.

4) Організація в містах П/відділу проф.-технич. освіти.

5) Агітація усна й друкована за ідею проф.-технич. школи.

6) Організація в Києві і в губернії шкіл, технікумів і курсів в такій кількості, аби задовольнити вимоги господарчих органів на кваліфіковану робітничу силу на найближчі 2 роки відповідно місцевому народньому господарству.

До своєї праці по означеному плану підвідділ приступив з дуже малими силами. Добрих

фахівців до підвідділу на постійну роботу залучити не можна. Всі вони працюють в військових установах, продовольчих органах, совнархозах, земвідділах—там де одержують пайку і своєчасно утримання. Губнаросвіта не могла дати своєчасно утримання, не давала пайки і не давала такої платні за виконані праці, яку давали військові установи.

Довелося задовольняти працю «по совмествительству». До цього часу в підвідділі нема ні одного завідуючого секцією, ні одного інструктора, який би постійно працював в підвідділі. Всі з'являються на 2-3 години по черзі.

Профспілки в Києві були дуже кволі і реальної допомоги не могли дати. Земвідділ і Раднархоз, не були втягнуті до активної роботи по профосвіті, до котрої вони відносились з початку як до справи «чужої» і другорядної.

Але завдяки особистому зацікавленню де яких інженерів і агрономів—практиків ідею піднесення продукції на вищу ступінь шляхом підготовки нової кваліфікованої робітничої сили і шляхом підвищення кваліфікації існуючої удалося організувати ряд комісій по виробленню учебных планів професійних шкіл, технікумів і курсів по різним фахам техніки і агрономії.

Під ідейним керівництвом підвідділу комісії, в яких брали участь представники де яких профсоюзів (металістів, робітників цукрової промисловости) приступили до праці.

В основу праці комісіям були дані такі директиви:

1) Навчальні плани мусять бути такі, аби

дати практичне ознайомлення з фахом в безпосередньому зв'язку з відповідним фахом виробництвом.

2) Кількість дисциплін по кожному фаху повинна бути скорочена до можливого мінімуму.

3) Практичні роботи, демонстративні курси, праці в лабораторіях, в майстернях, на формах, і т. п. повинні складати основу навчання.

4) Навчальні плани по усім фахам базуються на математично-природничих науках, котрі викладаються з відповідним певному фаху уклоном.

5) Навчальні плани мусять бути такими, аби дати слухачам політичне знання, знання господарчих форм і організації продукції в пролетарській державі в цілому і знання організації виробництва певної галузі.

Наслідком праці комісії з'явилось 20 навчальних планів різного фаху шкіл і технікумів. Всі плани розглядалися остаточно, затверджувалися колегією і розповсюджувалися по губернії. Пояснюючі записки і навчальні плани будуть надруковані в «Матеріалях Київської Губнаросвіти», які вже друкується.

Комісії, доповнені представниками Профспілок, виробили також навчальні плани 3-х місячних курсів для робітників різного роду підприємств, найбільш для металооброблючої промисловості. Одночасно і інша організація новітніх підвідділів профосвіти. Були розіслані по всіх повітах інструкції організаційного характеру, а також розповсюджувалася через шляхом надсилки брошур, статей у «Вістях» принципівий погляд на профосвіту, як основну базу освітньої системи. Брошура Гринька була перекладена на Українську мову, і розповсюджена по Правобережжю. Статі т. Капніенка друкувалися в «Вістях», «Комуністці», «Професіональному движенні». Друкувалися статті в «Вільшовнику», а хронікерські замітки про роботу появлялись що тяжля.

Зробивши таким чином підготовку роботу, вкладаючи в основу схему «Професійна школа», технікума 2-х концентрів різні короткострочні курси—повний зміст, П/відділа Профосвіти заходився до вироблення констатувати самих шкільних закладів, порядку керування ними, справ і обов'язків шкільних рад і учнів та порядку провадження навчальної частини.

Наслідком цієї роботи явилася «Інструкція» відповідним підвідділам, технікумам і проф.техничним школам, котрі надруковані в 1-м числі «Пролетарської Освіти». Основні принципи, покладено в основу інструкції такі: Професійні школи і технікуми заснуються в відповідних промислових районах і їх фахи определяються дійсними потребами місцевих господарчих органів. Найближче керування школами належить до шкільної ради і президіуму ради, при чому в ради обов'язково входять представники місцевої Радянської влади, відповідних профсоюзів, представників від учнів і союзу комуністичної молоді. Таким чином забезпечується в школі вплив пролетаріату і його партії.

Тому що Київська губернія являється головним чином українною сільськогосподарчою ви-

робництва і зв'язаною з цим виробництвом кукурузної промисловості, лише Київ, Бердичів являються індустріальними центрами, то для обслуговування цього виробництва кваліфікованою робітничою силою, необхідні відповідні професійні шкільні заклади і курси. Цеб то для Київської, Бердичівської середньої індустрії головним чином металооброблючої, необхідно утворити курси, школи і технікуми металової й електротехнічної промисловості. Для губернії необхідно організувати головним чином сільськогосподарчі школи, школи сільськогосподарських машин і машин по цукроваренству, при цукрових заводах.

Виходячи з зазначеного виробничого принципу і маючи конкретні зв'язки від Губнарвідділу і Губнаросту, підвідділ Просвіти накреслив сітку проф.техничних шкільних закладів.

Тому що при складанню плану треба виходити з існуючого, по перш за все в сітку звійшли вже існуючі школи, які мусять бути переорганізовані по новим навчальним планам, а потім в сітку увійшли школи, які мають відкритися в першу чергу.

Переходячи тепер від схем і планів, до їх здійснення необхідно зазначити, що Підвідділу довелося працювати в незвичайно тяжких умовах. Постійні військові дії, бандитизм, відсутність авіаку з повітряними відсутність Радянської влади на селі, шапка і початок евакуації в зв'язку з наступом поляків,—все це дуже але відбулось на культурно-освітній роботі. Коли до цього додати безпорадне харчове становище робітників підвідділу і профшкіл, відсутність машери, друкарських машин і апарата до них, відсутність прошивних знаків і несвочасність оплати членам комісії, працівникам профшкіл і лекторам курсів для робітників, то треба сконстатувати, що великих успіхів в реалізації планів на ділі не могло бути.

Все ж таки з жовтня 1920 року підвідділ приступив до енергійної роботи по переведенню заміченого плану в життя.

В Києві було організовано 6 технікумів з професійними школами при них, 3 соц.-економічних школи і організовано 12 курсів на заводах. На повітах було організовано 10 технікумів, 68 професійних шкіл і 10 курсів. В осені навчальна робота пішла повним ходом. Особливо охотно вступали робітники до вечірнього робітничого технікуму. Але катастрофічне харчове становище і масовий ухор викладачів на араці з боку матеріального досади, повна відсутність у шкіл малава—все це довело до того, що навчальна робота в Києві майже завершила.

Нема техніків, агрономів, математиків, нема обладнання, нема струменту, нема матеріалів, нема технічних книг, нема лабораторій—цей крик несеться з Тараці, Сквири, Радомилла і Чорнобилля.

Нема доповнюючі обладнання деяких шкіл вести доповнюючі ободування де яких шкіл

особливо на повітах, забезпечити паливом і придбувати відповідний персонал.

Вулиця робітничої діяльності докладає в Земвідділі в Раднарості і в Радпрофі. Де яке обладнання для Київського, Канієвського і Чернігівського повітів було одержано. Але становить величезні труднощі і важкими загрожує.

Для підготовки нових вчителів є виготовлений проект педагогічних семінарів при різних технічних школах у Києві і проект короткострокових курсів. Але за відсутністю коштів ці проекти ще тільки залишаються проектами.

З початку навчального року при урочистих відкриттях технікумів і курсів в присутності великої кількості робітників і селян (наприклад, при відкритті Мирозького технікуму в Київському повіті) заступав бальорій являвся, то тепер завдяки об'єктивним перешкодам, які не можна подолати підвільно, енергія в роботі починає відупадати, особливо на повітах.

В зв'язку з переходом Радніських республік до наступу на господарчому фронті діло профтехніч. освіти тяжко переживає наперед. Професійні союзи починають проявляти більшу активність, що до профосвіти не було в станні часи жадної конференції союзу, де не було б докладу на тему про профосвіту. Союзи починають виділяти профтехнічні секції по кудиіндедлах, ведуть апітацію на заводах і ведуть всю підготовчу роботу на місяцях.

Важкий зв'язок існує дуже живий і тісний зв'язок з профсоюзами і господарчими органами в Києві. Що до повітів, то там справа становиться не досить добре. Губвідділ профосвіти за браком інструкторського апарату не міг поінструктувати повіти. За ці 5 місяців лише в двох повітах (Київському і Бердичівському) були інструктори підвідділу, при чому інструктор в Київському повіті був взятий в прозон бандитами і не врятував, не виконавши завдань своєї командіропки.

Патровий зв'язок теж слабкий. Лише випадкові приїзди в Київ і два з'їзди завідуючих повітовими відділами дали деякий матеріал про роботу на місяцях. Таким чином весь титар роботи на місяцях виявляється на повіти і перевірки цю роботу на місці було неможливо, де Брак людей, коштів, обладнання, кабінетів і технічної освіти на повітах відчувається дуже сильно, як у Києві. Крім того, в деяких повітах, особливо в Бердичівському повіті, майже всі будинки профтехніч. заняті військовими установками, або зруйновані.

Деякі повіти, як Сквирський, наприклад повіт ще досі не зрозумів завдань професійної освіти і досі ведуть справу зовсім відірвано від профшкол і повітових господарчих органів. А тому там технічна школа замірла, а так ашапа «соціально-економічна» має 700 учнів—а дітей шкільн; курсовий і дрібної шкільної буржуазії.

Ця ватага набиває єди, бо ця школа є

фактично стара словесна школа і нічого спільного з виробничим і підготовкою до певного фаху не має.

Деякі повіти і досі не розуміють, що підвідділ профосвіти є місцевий виробничий центр, який організує і регулює виробництво кваліфікованої робітничої сили по замовленню Раднаросту. Земвідділу, Профшкол і Трудовій і що профтехнічна школа відзначається не тому, що в ній треба знати роботу старим педагогам гімназій і реальних комерційних шкіл, а тому, що відкриття школи вимагає великий споживач праці—виробництво.

Треба також підкреслити, що партія в досі мало звертала уваги на профшколи. Політична економія, історія господарчого побуту закладається спецами, дуже далекими від марксизму, або зовсім не закладається. Основ комунізму «навіть в Києві в більшості не викладається за відсутністю партійних лекторів. Якщо, що коли партія не зверне належну увагу на профшколи і курси, то не досягнута буде основна мета, спеціальність, що гідного до позитивного комуністичного будівництва.

Таким чином, головні причини малої успішності роботи профосвіти полягають в наступому:

- 1) Брак технічних педагогів, особливо на повітах.
- 2) Недостаточне обладнання машинами, інструментами, матеріалами, кабінетами, технічними кніжками, папером і приладами для навчання.
- 3) Брак палива, особливо у Києві, і відсутність освітлення (деякі робітничі курси зачінаються, бо вони всі працюють ввечері).
- 4) Брак комуністичного впливу на школу і курси.
- 5) Не досить явне уявлення на повітах мети профосвіти і засобів її організації.
- 6) Слабкий зв'язок з місцями і неможливість центра перевірити роботу на місяцях.
- 7) Брак коштів на утримання технічно-педагогічного персоналу. В Київському повіті навчателі існують на платню, яку беруть з учнів, і таким чином повинні залежати від місцевої куркульні. Київські вчителі профшколи ще не одержали від Радніської влади а ні щедра.

Коди підготовка кваліфікованої робітничої армії в даний мент нашого наступу на господарчому фронті так само необхідна як і підготовка військової армії, то з цього треба зрозуміти і партії і господарчим харчовим органам і в центрі і на місцях відповідний висновок—треба порівняти умови матеріальні і по достаточному партійними товаришами обитва фронті—трудовий і військовий.

Це значить—треба мілітаризувати всю профтехнічну освіту знизу до верху, від вищої школи до курсів, які дають нам кваліфікованого токаря, ковача, слюсаря і червоного інженіра.

Зав. Підвідділом Профосвіти К. Калининю.

Праця бібліотечної секції Губнаросвіти Київщини з 1 січня по 1 листопада 1920 р.

I.

Загальні відомости.

На 1 листопаду 1920 року в сітку бібліотек бібліотечної секції київського губерніяльного відділу Народної Освіти входило дев'ять бібліотек-читалень, три книжкових комори й підсекція пересувних бібліотек.

а) Постійні бібліотеки знаходяться в різних частинах м. Києва й обслуговують населення самого Києва.

б) Книжні комори існують переважно для відпуску книжок на повіті Київщини (для шкіл, різних культурно-освітніх установ і т. п.), а також для постачання книжками різних установ та організацій м. Києва.

в) Підсекція пересувних бібліотек на 1 листопада 1920 р. виходувала до 23 бібліотек і обслуговувала головним робом фабрики, заводи та різні підприємства, що знаходяться переважно на околицях Києва, а також різні громадські та військові установи.

Постійні бібліотеки на 1 листопада 1920 р. знаходились у м. Києві по такій адресі:

1. Бібліотека ім. Драгоманова—Воскресенський пр. ч. 3.
2. Бібліотека ім. Т. Г. Шевченка—Кузнечна вул. ч. 107.
3. Бібліотека ім. Коцюбинського—В.-Васильківська (буд. Троцького Народного Дому).
4. Бібліотека ім. Котляревського—Тургенівська ч. 1.
5. Бібліотека ім. Михайличенка—Провантська 4, пом. 8.
6. Бібліотека ім. Франка—Олександрівська (б. Публична бібліотека).
7. Бібліотека ім. М. В. Гоголя—Предслав'янська ч. 30.
8. Бібліотека ім. Прінченко—Львівська ч. 42.
9. Бібліотека ім. Ушинського—В.-Володимирська (буд. Педагогічного музею).

Кількість книжок, що знаходяться в цих бібліотеках поділяється так:

бібліотека ім. Драгоманова . . .	19 834 назв
» ім. Т. Г. Шевченка . . .	8 218 »
» ім. Коцюбинського . . .	9 344 »
» ім. Котляревського . . .	7 981 »
» ім. Михайличенка . . .	4 317 »
» ім. Франка . . .	154 000 »
» ім. М. В. Гоголя . . .	7 525 »
» ім. Прінченко . . .	16 189 »
» ім. Ушинського . . .	12 900 »

разом 204.308 »

Праця губерніяльної бібліотечної секції поділяється на чотири галузі:

1. Підсекція загально-освітніх бібліотек.
2. Підсекція дитячих бібліотек.

3. Підсекція пересувних бібліотек.
4. Підсекція постачання (книжні комори) *).

Загальна кількість співробітників у бібліотеках губерніяльно-бібліотечної секції на листопад 1920 року була до 109 чоловік.

Співробітники майже всі з середньою освітою й з педагогічним стажом; решта—відсотків приблизно 18 — люди з вищою освітою та кваліфіковані робітники фаховці бібліотечної справи.

II.

Зовнішня праця бібліотек та комор.

На протязі десяти місяців велась в бібліотеках-читальнях звичайна видача книжок, при чому найбільший попит був на красне шкільне читиво (90 відсотків), а решта—на науковій та інші книжки.

Загальна кількість одвідувачів у дев'яти бібліотеках-читальнях за десять місяців була—237.524 чол.

Склад читачів поділявся таким робом:

учні	73 відсотків
родявські робітники . . .	8 »
червоноармійці	2 »
вчителі, то що	3 »
різні	14 »

Книжки видаються під заставу, розмір котрої від 10 до 150 карб., а також під поруку.

Книжки, що знаходяться в бібліотеках, не задовольняють цілком читача, котрий вимагає нової (сучасної) літератури, а також і української, котрої майже нема в бібліотеках.

На це звернено серйозну увагу й бібліотеки, починаючи з серпня б. р., поповнюються, правда, по trochu, націоналізованими та реєстрованими книжками.

В цей час, коли пишеться ця стаття, київська філія Всеукраїнської передавали губ. бібліотечної секції 8 відсотків цієї нової літератури, що належить Київщині по розвертці з центру (Харьковська).

Всі реєстровані книжки головним чином розподілялись між повітями Київщини, куди було надіслано до 95 відсотків всієї кількості книжок, чим і пояснюється мале поповнення бібліотек м. Києва книжками.

Кожна бібліотека, крім того, поділяється на дві частини: бібліотека для дорослих та бібліотека для дітей.

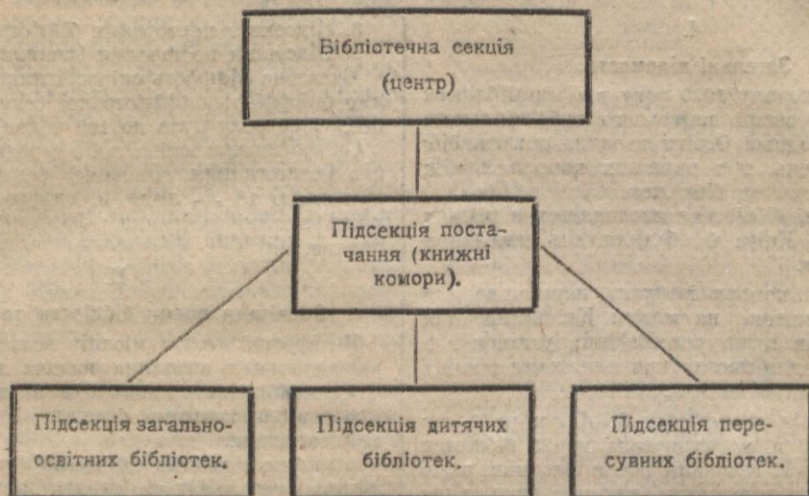
В останні часи звернено особливу увагу на бібліотеки для дітей: підбирається склад бібліотечарів до шкіл—переважно люди з педагогічною освітою, влаштовуються виставки для дітей, лекції то-що.

Переведення реформ у дитячих бібліотеках, що переводиться зараз дуже інтенсивно центром бібліотечної секції згідно вимогам сучас-

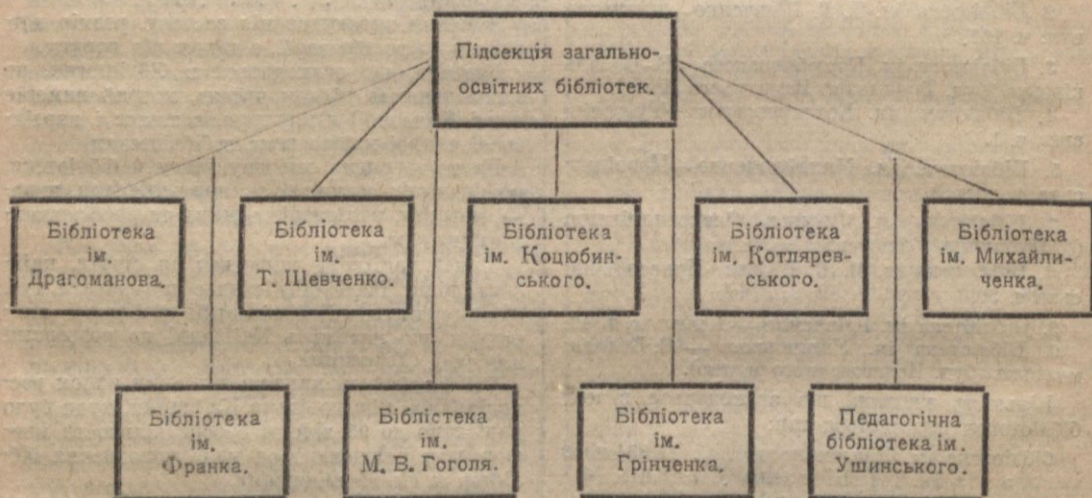
* Дивись табл. стор. 48.

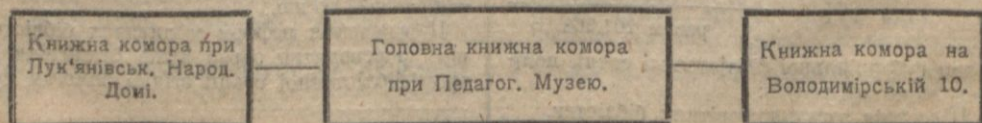
Загальна схема поділу:

Схема підсекції загально-освітніх бібліотек.

Схема підсекції книжних комор.

ного менту—є головним завданням сучасної праці секції й остільки цікаве та важливе, що над ним варто було б зупинитись, але за браком місця нема можливості дати детальні відомості та пояснення, чому я мушу відкласти це до наступного разу.

Загальна кількість книжок у бібліотеках—приблизно 240.308 назв, котрі, як було зазначено вище, поповнюються сучасною (революційною та українською літературою.

Продуктивність праці за останній час страшенно похитла відсутність засобів за для опалення помешкань бібліотек, а також відсутність освітлення.

б) Книжні комори, як було зазначено спочатку, через центр бібліотечної секції відпускали книжки переважно на повіти Київщини з тим розрахунком, аби на кожному волості попало до 500 книжок пересічно.

З книжної комори на Володимирський 10 було відпущено на Київщину (повіти) 70.935 кн., при чому кожний повіт дістав:

Київський	15.954 кн.
Черкаський	мвгт рарарр
Черкаський	6.689 кн.
Чигиринський	1.033 кн.
Черніобільський	3.023 кн.
Вардигівський	753 кн.
Кіровоградський	2.841 кн.
Смілянський	6.174 кн.
Липовецький	8.803 кн.
Білоцерківський	4.163 кн.
Таращанський	6.318 кн.
Уманський	6.478 кн.

На інші губернії книжки не видавались за винятком трьох повітів:

Золотоношському	453 кн.
Лубенському	989 кн.
Ніжинському	95 кн.

На установи та інституції м. Києва було видано до 39.000 кн. в такій кількості:

Відним школам	8.911 кн.
Різним іншим школам	832 кн.
Військовим та приватним установам м. Києва	18.647 кн.
Приватним особам	177 кн.
Центру Губнаросвіти	1.819 кн.
Дитчим установам	536 кн.
Різним іншим	9.208 кн.

Все це були переважно підручники; решта, відсотків приблизно 7,—дитяча та науково-популярна література.

З головної базисної комори при Педагогічному Музею з 1 січня б. р. по 1 листопада було відпущено 75.314 книжок, при чому Всенародній Національній Бібліотечі дісталось 44.100 кн., а решта—іншим культурним організаціям, як громадським так і військовим.

О кількості книжок, відпущених з книжної комори при Лук'янівському Народному Домі певних відомостей поки що нема, але приблизно відомо, що з нього було відпущено док книжок переважно.

а) Підсекція пересувних бібліотек, яка міс-

тяться в помешканню Губнаросвіти (Бульвар ім. Т. Г. Шевченка ч. 14, 3-й поверх) з філіяльним відділом на Провінційській 4—обслуговувала 5 районів: 1) Шулявський, 2) Бульварний, 3) Новослободський, 4) Печерський та 5) Косарні в Грушках.

Кількість підприємств у вищезазначених районах рівна 30.

Штат робітників у підсекції пересувних бібліотек складався з завідувачої підсекцією, старшої інструкторші (вона ж бібліотекарка), секретаря-бібліотекаря й восьми бібліотекарів.

Завідуюча пересувними бібліотеками їздила в Москву в трьохтижневу командировку з метою ознайомлення зі справою пересувних бібліотек у Росії.

На 1 листопада 1920 року в розпорядженню підсекції пересувних бібліотек малось до 12.000 книжок, котрі поділялись таким чином:

українських	76
польських	200
дитячих	311
російськ. мішаних	11.013

Читачі поділяються на дві частини: робітники, котрих 96 відсотків всієї кількості, та співробітники канцелярії—до 4 відсотків.

Найбільший попит на красне письменство—75 відсотків; решта—наукові та інші.

Бібліотеки ведуться по десятичній системі.

Зараз перевадиться внесень до каталюгу 8.600 книжок, що привезені до підсекції пересувних бібліотек з головної базисної комори Губнаросвіти бібліотечної секції.

Книжки майже всі без оправи, в останніх—книжок відсотків 3, не більш.

III.

Внутрішня праця.

центру Губ. Бібліот. Секції та її бібліотек.

1) В центрі Губ. Бібліотечної Секції працювало під проводом завідувачою останньої—три старших інструктора та один молодший.

Старшим інструктором була доручена справа керування та догляду за загально-освітніми, дитячими та пересувними бібліотеками; молодший інструктор фактично виконував різні технічні та господарчі справи Губ. Бібліотечної секції.

Всі інструктори працювали під безпосереднім доглядом та вказівками завідувачою Губ. Бібліотечною Секцією.

2) В бібліотеках, підлеглих Губ. Бібліотечній Секції, провадилась праця по переведенню систематичних каталюгів на десятичну систему, введення двокарткової системи видачі книжок, переведення книжкових каталюгів на карткові; також докомплюювались бібліотеки та вводилась однамітна статистика.

Не можливо обійти мовчанням браку шаперу, канцелярського та взагалі необхідного приладдя, відсутність котрого дуже гальмувала та гальмує нормальний хід внутрішньої праці в бібліотеках Губ. Бібліотечної Секції Губнаросвіти Київщини.

IV.

Стан бібліотечної справи на повітах Київщини.

На превеликий жаль дати більш менш певні відомости про бібліотечну справу на повітах Київщини неможливо, бо заяк по багатьом причинам сталою зв'язку з повітами не було майже до кінця 1920 року, чому невідомий хід праці на повітах у цьому напрямі, а також і його наслідки.

Е тільки певні відомости, що наступ поляків був справлено шкідливий цій справі, бо зяк дуже багато бібліотек було знищено, спалено то-що.

Бібліотечна справа на повітах цілком зрозуміло, велась по вказівкам з центру, тільки, звичайно, в далеко меншому масштабі та менш уміло хоч-би вже за браком фахівців цієї справи.

На повітах відчувається дуже гостро відсутність книжок, чому до Києва найякше дуже багато делегатів із сел.

Всі вони, як один, констатують факт повної

відсутности книжок на селах; свідчать факти безладного руйнування польським наступом хат-читальень, просвіт та взаємі бібліотек на повітах.

Починаючи з листопаду 6. р. в Губернській Бібліотечній Секції Губернськості Київщини звернуто, як було означено вище, особливу увагу на дитячі бібліотеки, в котрих проведені реформи: підібран відповідний склад бібліотечарів-педагогів; влаштовані спеціальні дитячі бібліотеки; діти звачься малювати, ліпяти то-що; влаштовуються загальні читання, ішли котрих даються промовлення й т. п.

Взагалі, на дитяч звернуто головна увага й ведеться енергійна праця в справі допомоги шкільній згідно вимогам сучасного менту.

Про більш докладний розгляд та фіксування праці в дитячих бібліотеках буде розмова в наступній статті.

Київ, 20 грудня 1920 року.

П. Заволока.

Матеріали Політосвіти.

РЕЗОЛЮЦІЯ ПО ДОКЛАДУ: «ПОЛІТИЧНО-ОСВІТНЯ РОБОТА, ЇЇ СУЩІСТЬ ТА ЗАВДАННЯ».

Довгий і тяжкий період збройної боротьби між буржуазією і пролетаріатом в межах Української Радянської Соціалістичної Республіки закінчується повною перемогою прагнучих на асовішньому фронті. Перемога дає можливість відверт підійти до збудування на руїнах старого ладу нового комуністичного життя з новою соціалістичною культурою та новою системою народнього господарства. Нерозривним процесом цього будівництва є створення психологічного ґрунту до переведення практичних заходів комуністичної влади та втягнення до свідомої і активної участі широких робітничо-селянських мас в боротьбі на фронтах політичному та господарчому. Постійне систематичне переведення в життя цього процесу є головним завданням політично-освітньої роботи.

В освітву політ-освітньої роботи повинен лягти надзвичайно богатий революційний досвід партії та всіх радянських організацій, а саме: а) методи та ідеї об'єднання органів Наркомосвіти, б) лінійкових політуправлінь, необхідність їх освітньої роботи від політичних завдань компарції; ударність в роботі і темп її; в) Профспілок—їх організацій зв'язок з масами, широкое переведення в життя самодіяльності та чутливості до вимог робітничих мас.

Загальний зміст Політосвіти сучасного менту є тиснеба і всебічна політична пропаганда ідей комуністичного будівництва, котра проводиться на тлі загально-освітньої праці, причому го-

ловним елементом її є боротьба в напрямочістю—техничною, інтелігентною та професійною.

Політична освіта повинна відбивати на собі всі прояви революційного життя і творчості повстанного пролетаріату, даючи йому силу і запал на дальнішу боротьбу за закріплення здобутків та збудування пролет-державного ладу життя. Політосвітній повинні вкласти найбільш зміст, обсяжність і всебічність в свою працю, повинні бути ширше всього політичними діячами, а не вчителями в старому розумінні цього слова. Раз на завжди треба по-вінчати з старим совітським будівництвом та з його вітчизняним культурним життям.

Форми політ-освіти надзвичайно різноманітні по засобам і суті, що до впливу на всі сторони реумовного та психологічного відчуження, вони зводяться: до друкованої пропаганди (газета, листівка, брошура, тези то-що), словесної пропаганди (лекції, вішодиччя і цюлові, короткочерочні курси і інше) і художньої пропаганди (театр, кіно, плакати, музика то-що). Вони повинні проводитись методами масової чи куратової пропаганди і агітації, направленої на розвиток масового робітничо-селянського духу. Поруч з зазначеними методами, як найширше необхідно вести пропаганду ідей су-ботничію.

Політична освіта повинна обслуговувати головним чином, доросле робітничество і переважно селянство, а також молоді міста й села, головним чином, не організовані у школи, і часті діти (в галузі естетичного виховання). Праця політ-освіти повинна переважно вестись серед організованого робітничества та селянства. В сучасний мент особливі дані звачьня на-

бірає робота політробітників на селі, де на ґрунті політичної свідомості шириться балдинізм і інші неапативні боки життя українського села. Своєю роботою серед селянських мас, направленою на розселення села, політробітники повинні сприяти організації Комнезамів в переведення через них на селі комуністичної революції. Необхідно показати неграмотному селянству правильний шлях радянського будівництва, показати йому його класові інтереси й тих, хто їх порушує, — тоді почнемо лише на селі пролетарська революція, котра дасть нам змогу приступити до нормальної праці по відбудованню народного господарства, котра можлива тільки при об'єднанні міста й села на ґрунті спільності.

РЕЗОЛЮЦІЯ ПО ПРОДУКЦІЙНІЙ ПРОПАГАНДІ.

Заслухавши доповідь по продукційній пропаганді і діяльність Губбюро при Совпрофі, об'єднаний з'їзд робітників Політосвіти визнає, що сучасний етап революції вимагає успішного розв'язування чергових завдань господарчого будівництва, яке можливе лише при свідомому відношенню до нього мас, працюючих на підставі активної участі та само діяльності в організації продукції. Без цього розуміння завдань менту, навіть чисто економічні заходи до боротьби з розривом, не досягають мети.

Тому з'їзд ставить, як одно з основних завдань політично-освітньої роботи, — продукційну пропаганду, при чому вважає безумовно необхідним свою активнішу участь в роботі Губбюро та Повітбюро продукційної пропаганди і зосередження всієї чисто пропагандистської роботи при органах Політосвіти, всі засоби яких (шкільні, олімпійські та художньої пропаганди) повинні бути використані для продукційної пропаганди.

З'їзд, крім того, звертає увагу на чисто агітський характер роботи Губбюро і настоє на переведенні її в губерніяльному масштабі, при чому особливу увагу на повітах віддати сільсько-господарській продукційній пропаганді і в окремих організаціях як найширшої участі в засіданні кампанії, при чому орган Совпрофа «Київський Пролетарій» повинен, змінивши назву на більш охоплюючу роботу губерній, повинен стати також органом сільсько-господарського продукційного виробництва, відповідно збільшивши свій тираж.

РЕЗОЛЮЦІЯ ПО ВІДЧИТНИМ ДОПОВІДАМ ПРО РОБОТУ ПОЛІТОСВІТІВ.

Заслухавши доповіді Губполітосвіти і Повітполітосвітів з міст, з'їзд констатує, що курс роботи, вказаний київською Губполітосвітою при відділі Губпаросвіти, являється правильним і що політична освіта Київщини, по зв'язанні на об'єктивні труднощі, стала на правильний шлях дійсно комуністичної освіти по шляху на червоний її об'єднання ґрунті і співробітництва з компартиєю та радянськими організаціями.

З другого боку з'їзд констатує слабкість орга-

нізації Політосвіти, як губерніяльних, так і повітових, чому вказав наступні причини:

- 1) відсутність засобів, 2) відірваність від центру, 3) головна відсутність живих комуністичних сил, 4) ненав'язливість нуклеарних Совпрофа та організації Комсомолу, 5) ті об'єктивні умови, в яких проходить робота на Київщині.

Тому з'їзд постановляє:

Необхідно 1) зберегти увагу центра на повіті, для чого винести максимум культурних сил керуючих лекторським персоналом, інструкторів, то-що за счот роботи в місті.

2) Стати в доповіді Комсомолу, відпускаючи необхідні засоби на організаційні видатки, скликаючи конференції то-що.

Висилити опією з Совпрофами до життя культурної Совпрофів.

4) Для помовлення організ Політосвіти відповідними робітниками улантувати на протязі одного тижня з дня приїзду на міста, об'єднане засідання представників Наркома, Політосвіти, Совпрофа, Комсомолу та військового Посилвідділу дивізії, для відкомандірування робітників в органи Політосвіти.

РЕЗОЛЮЦІЯ ПО ЗАГАЛЬНІЙ РОБОТІ ПОЛІТОСВІТИ.

«Заслухавши доповідь по галузям Політосвіти роботи, з'їзд вважає черговим завданням органів Політосвіти на місцях будувати планомірної сітки пролетарських осередків, від початкових до найбільш розвинених форм, як хати-читальні, «Просвіти» чи клуби, бібліотеки, курси праоті — технічні і партійно-радянські, освітні музеї то-що, через які повинні бути проведені всі галузі політичної освіти, на наступних принципах:

Вважаючи центральною роботою Політосвіти агітаційно-лекційну, — надати їй як найширший розвиток, всебічний і агітський комуністичний зміст, яка повинна охоплювати всі форми роботи, як вистави, кіно, бібліотеки то-що.

Ударним завданням агіт-лекційної діяльності в сучасний момент є строго планомірна організація шкіл партійно-радянського будівництва, з одного боку — для партійних товаришів і з другого — також для безпартійних кращих елементів робітництва і селянства. Другим завданням — є організація пересувних та стаціонарних агіт-пунктів в адміністративних центрах — Селянських Будинках, підприємствах, діяльність яких особливо збільшувати в місцях розвитку бандитизму.

Методи роботи:

- а) Необхідно мати на увазі рівень свідомості колективної групи насесення.
- б) Особливі повинні обслуговуватись постійно.
- в) Працю необхідно вести, згідно потребам, маючи на увазі мету і окремі завдання.
- г) Агітаційно-лекційна робота мусить скрізь базуватись на само діяльності колективів.
- е) Праця повинна вестись в формі лекцій

та бесід, причому лекції ведуться також в формі бесід, запитань та відповідей.

Агітаційно-лекційна справа повинна вестись на підставі конкретних місцевих умов і потреб місцевого життя та Радянської влади.

Музеї-виставки.

Одним з сильніших засобів агітації є начебто приладдя, — експонати, збірки ілюстративних підібраних річей, які збираються в музеях; основна увага повинна бути звернута на організацію, поруч з освітнім музеєм, — ударним виставкам, революційного музею, екскурсії то-що.

РЕЗОЛЮЦІЯ ПО ОРГАНІЗАЦІЙНОМУ ПИТАННЮ.

1. Доцільне та найбільш продуктивне введення в життя завдань політично-освітньої роботи вимагає правдивої організації всієї отрасли політичної освіти, яка полягає в повному об'єднанні всіх сил та технічних ресурсів і засобів. Такою організацією є створення могутнього «єдиного державного апарату» органу комуністичної партії, який лише зможе практично здійснювати всю вимоги, що ставить йому комуністична революція та маси робітництва і неземного селянства.

2. Таким апаратом повинна стати Головополітосвіта Наркомоса з її органами Політосвітів, Повітполітосвітів та Волполітосвітів.

3. Апарати Політосвітів повинні бути особливо чулими і гнучкими самі по собі, що крім того, досягається організацією різних комісій по певним завданням тимчасового чи більш постійного внутрішнього характеру як комісія учоту і розподілу культ-робітників, комісія учот-розподілу музичного та театрального майна, комісія учоту та розподілу книжок то-що, а також міжвідомних з метою контакту чи урегулювання тої чи іншої справи.

4. Для шляхетного поширення роботи Політосвітів повинна бути заснована сітка пролетарських осередків — баз пропаганди і агітації, взаємно доповнюючих по своєму змісту та завданням одна другу. Таким осередком слід рахувати хати-читальні, «Просвіти», чи клуби, бібліотеки, короткострочні курси, агіт-пункти, музеї, виставки і інші. Між дусима установами мусять бути також розподілені функції і встановлений безперервний зв'язок і контроль фінансування то-що, цебто проведеной принцип додержанні централізації.

5. Принцип централізації рішуче виключає такий паралелізм в роботі, який веде до розпорошення сил і засобів до нікчемного кустарництва, тому об'єднаний з'їзд представників Політосвітів, Совпрофу і Комсомолів встановлює, що організації Профсоюзів та Комсомолів, що ведуть політ-освітню роботу, повинні зосереджувати свою увагу на організації відповідних груп робітничих та селянських мас на ґрунті виявлення та задоволення їх політ-освітніх вимог. Названі організації відносять і координують ініціативу мас,

викликаючи активну допомогу в справі Політосвітів.

6. Для здійснення фактичного об'єднання Політосвітів роботи з Профсоюзками, з'їзд визнає необхідним організацію Профсекції при Політосвіті з 3-х душ — 2 від Совпрофу і 1 — Політосвіті, при чому головою Профсекції висувається Профспілковою і затверджується Повітнаросвітою, при чому бажано, аби головою Профсекції був зав. Культ. Совпра.

Всі члени Профсекції ведуть органічну роботу в Політосвіті.

Органічний зв'язок з Комсомолом здійснюється шляхом представництва в колегії, інституті практиканства, при чому Політосвіті з Комсомолом ведуть всю роботу під безпосереднім керівництвом та контролем органів Політосвітів.

7. По відношенню до інших організацій, робота яких фактично ще організаційно не об'єднана в Органах Політосвітів, необхідно теж додержуватись надалі певної лінії організаційного об'єднання, шляхом утворення колегії при Політосвіті, і введення в колегію відповідальних представників цих відомств.

З'їзд вітає постанову Губерніяльної Міжвідомственої Комісії згоди про зосередження всієї роботи на повітах в одній особі — завідувачого Політосвітою Наросвіти і військовою Політосвітою з підлеглою Відділові Наросвіти.

8. Надаючи величезну вагу справі відчутності безрегулярної постановки якої не можна йти правильно і нормально робота, з'їзд постановляє встановити періодичну відчутність в порядкух пролетарської партійної та професійної дисципліни між установами і органами Політосвітів з одного боку і з другого органів Політосвітів між собою не менше одного разу на місяць.

9. Надаючи величезне значіння для темпу роботи правдиво постановлений зв'язок з'їзд, вважає необхідним здійснювати шляхом використання зв'язків інших організацій Наркомосу, Продкомів, Військових частин то-що, а також шляхом налагодження живого та щирого зв'язку, регулярно і надсилаючи інструкторів по одному разу на місяць, та шляхом скликання періодичних конференцій волосних, повітових та губерніяльних.

ІНСТРУКЦІЯ ХАТМ-ЧИТАЛЬНЯМ.

I.

1) Хата-читальня є початковий осередок політично-освітньої роботи на селі і підлягає організації Політосвітів при волосному відділові «Наросвіти», а коли такого ще не маєється, — то Райполітосвіті чи Повітполітосвіті.

II. ЗАВДАННЯ ХАТИ-ЧИТАЛЬНІ.

2) Встановлення постійного ідейного зв'язку між самими гнучкими кутками повіту з більшими культурними та політично-адміністративними центрами радянської влади.

3) Поширення в гущу робітничо-селянського населення комуністичних ідей, наукових

знань, головним чином до сільсько-господарчої продукції та всіх галузів народного мистецтва.

4) Поширення інформації про всі практичні заходи радянського будівництва та правдиве освітлення їх.

5) Підготовлення друнту в своєму районі для організації «Просвіти», себ то форм політосвітної роботи: наукових гуртків, курсів по сільському господарству, курсів прамоти, політпрамоти, бібліотек, драматично-літературних та музичних гуртків, музеїв, виставок, екскурсій, то що.

III. РОБОТА ХАТИ-ЧИТАЛЬНІ.

6) Веде регулярні зписки в Волнаросвітою, де інструктується і відчитується.

7) Організує постачання могутнього засобу до озброєння селянства й робітництва розумінням всіх наукових та політичних явищ — книжок, газет, плакатів та инш., а також обслуговування всіма речами, необхідними для ведення роботи, як світло, паливо, то що.

8) Улаштовує читанки та бесіди, привтаючи населення користуватись книжкою та газетою.

9) Організує різні агітаційні компанії по сільсько-господарчому виробництву та иншому мистецтва, свята, «дні», «тижні», то що.

10) Пуртує коло себе гуртки самодіяльності, підготавляючи організацію «Просвіти».

IV. ОРГАНІЗАЦІЯ ХАТИ-ЧИТАЛЬНІ.

11) Хата-читальня організується органами Політосвіти при Волнаросвіті в кожному найменшому заселеному місці: селі, хуторі, то що, в центрі його промадського життя.

12) На чолі хати-читальні стоїть Завідуючий, що затверджується Політосвітою при Волнаросвіті.

Примітка: Як що є в селі ініціативний гурток, то Завідуючий призначається Політосвітою из членів гуртка.

13) Завідуючий організує при хати-читальні Комісію з трьох активних відвідачів хати-читальні затверджених Комнезамом і притягує до участі в роботі Комісії радянські організації, які мають в селі: Комсомол, Жіночі Комісії, Комгурток тощо.

14) Хата-читальня утримується на кошті Волнаросвіти і постачається місцевими господарчими та продовольчими органами.

Примітка: В разі така допомога не може бути організована, то хата-читальня утримується і постачається з самообкладення при участі Комнезамів та відповідних органів.

15) Коли хатою-читальнею буде остільки підготовлений друнт до утворення коло неї гуртків самодіяльності, то вона, після порозуміння з Волнаросвітою, перетворюється в «Просвіту».

16) Завідуючі хатою-читальнею скликаються один раз на два тижні волосною Політосвітою.

17) Штати хати-читальні:

1) Завідуючий.

2) Староста гуртків.

Губполітосвіта Київщини.

ІНСТРУКЦІЯ ПО ОРГАНІЗАЦІЇ «ПРОСВІТИ».

I.

1) «Просвіта» є центр селянства і робітництва, в якому повинні задовольнятися всі розумово-психологічні вимоги пролетарської класи, що дискутуються її величезною роллю господаря, будуючого новий комуністичний лад.

II.

ЗАВДАННЯ «ПРОСВІТИ».

2) «Просвіта» повинна замінити селянськй школу, себ-то: а) бути опорною базою для широкої пропаганди комуністичних ідей, наукових знань та всіх галузів мистецтва; б) в суцасний мент стать місцем пропаганди, головним чином, наукових і технічних знань всіх галузів сільсько-господарського і взагалі місцевого виробництва, на нових методах колективного господарювання, а також адміністративного керівництва ними; в) бути майстернею для створення пролетарської і селянської культури.

3) Підготовлять психологічний ґрунт серед населення до переведення в життя практичних заходів радянського та економічно-виробничого будівництва, себ-то: а) поширювати інформації, для чого: бути чулим відбитком всіх подій в життю свого села, волости, повіту, губернії, держави і т. д.; б) бути центральним місцем обмірковування всіх явищ і подій та виховування здорового трудового світогляду, загальної свідомости та промадської думки.

4) Здобувать нові кадри борців та робітників на фронті трудовому і політичному, а для того: а) шляхом самодіяльності створюють навички до організації, промадянськості, колективної роботи і творчості при участі в всіх сторонах «Просвітянської» діяльності; в) бути місцем всебічного виявлення на практиці здібностей селянина і робітника, що при раціональній зміні роботи повинно давати відпочинок та задоволення розумове, естетичне, то що.

III.

ДІЯЛЬНІСТЬ «ПРОСВІТИ».

5) Діяльність «Просвіти» повинна переведатись у формі: лекцій, студій, гурткової саосоєвіти, школи, бібліотеки, театру, виставки, то що.

Примітка: Робота повинна бути обору-дованаю всіма необхідними матеріалами для злого раціонального розвитку: науковими приладдями, кіно-апаратом чи чарівним ліхтарем, діаграмами, а також господарчими приладдями, як світло, тепло, то що.

6) Діяльність «Просвіти» повинна вестись двома шляхами: а) постійної органічної роботи, і в) по ударним завданням.

7) Для переведення постійної органічної праці—при «Просвіті» утворюються секції, які організують студії, гуртки, майстерні, курси, тощо.

8) Секція Агітаційно-лекційна являється центральною і ударною секцією. Вона улаш-

товує: а) разові та цілові лекції і суди по різним питанням — політичним, науковим і, головним чином, по питанням сільсько-господарського виробництва та інші; б) веде різні диспути, запитань та відповідей, докладів, при цьому притягує до участі всіх активних членів «Просвіти» — слухачів (курсів, шкіл, членів студій, тощо); в) організує студії професійної освіти, соціально-політичних знань, літературні, загально-наукові і інші; г) організує школи прамоти, курси постпрамоти, професійні, тощо.

9) Секція бібліотечна: а) турбується про регулярне постачання «Просвіти» її членів книжками, газетками, привчаючи їх користуватись ними; б) організує бібліотеку-читальню.

Примітка № 1: Читальня повинна бути заглибленою; суди необхідно давати краю мовби, світ, розвішати плакати, картини, календарі, розкласти журнали, газети, брошури.

10) Бібліотека повинна бути, як можливо, ширшою, — мати книжки як по красному письменству, так і по науковим питанням та мистецтву, а також літературу по науково-практичній техніці сільсько-господарського виробництва, а місцевою взагалі; в) Секція слідкує за правильним веденням бібліотечної справи, організує пересувні бібліотеки в своїм районі та підприємства, розповсюджує газети, науково-технічні брошури та революційну літературу через читачів.

11) Секція Художньої Пропаганди: а) організує турткиві студії по різним галузям мистецтва: музичні, хорів та оркестрові, літературно-драматичні, масованні та скульптурні і інші.

Примітка: Загальна інструкція по організації турткиві-студій і програм роботи їх додається.

б) Слідкує за роботою турткиві, яка повинна бути просвітлена революційним змістом, боротьбою з повторенням зразків міщанської творчості, а для цього необхідно несе вибирати небагато, але такі, щоб всам дійсно відповідали вихованій та ідеально робітничо-селянської класи, чи були твором самих членів літературно-драматичного турткиві; в) історичні повинні ставитись неодмінно після вступного «слова про її зміст, епоху, тип, в революційними висновками; хорів турткиві повинні мати репертуар революційних пісень, народних, українських та єврейських, історичні пісні повинні теж пояснюватись; г) слідкувати уважно за здібністю членів турткиві, при чому виділяти тих, які бажають вийти з рядів турткиві, як голів пісень, пісень, картини необхідно демонструвати перед широкою аудиторією селянства, чи робітництва безплатно, (бажано не більш, як двічі на тиждень по одному туртку); д) Всі здобутки творчої роботи турткиві, як голів пісень, пісень, картини необхідно демонструвати перед широкою аудиторією селянства, чи робітництва безплатно, (бажано не більш, як двічі на тиждень по одному туртку).

12) Секція Музейно-Виславно-Експериментальна: а) Організує турткиві, які турбуються

про збирання матеріалів та заготовку експонатів, улаштування пересувних виставок по питанням виробничих галузей сільського господарства і інші; б) організує соціальний музей, збирання матеріалів по історії революційних бойових районів, волостей села тощо; в) улаштувати експозиції.

Примітка: Працю необхідно вести, інструктуючись у місцевого органу Політосвіти та згідно призначеним до цього інструкціям.

13) Секція Фізичної Культури: а) Турбується про пропаганду необхідних знань про вичинні розповсюдження здоров'я, гігієни, санітатії тощо; б) Організує дитячі студії спорту, плястики, гулянок, гармонічних вправ на інші.

14) Праці Секції повинна бути координувана і повинна обслуговувати одна друга, щоб загально уявляти з себе щось єдине ціле.

15) Діяльність по ударним завданням полягає в переведенні різних агітаційних кампаній — виробничих і інших, організації революційних свят, «днів» і «вечерів», тощо. До участі в роботі ударній притягаються обов'язково всі Секції, члені турткиві-студій, шкіл і «Просвіти» взагалі.

IV.

ОРГАНІЗАЦІЯ «ПРОСВІТИ».

16) «Просвіта» організується з ініціативи пролетарського селянства і Профсоюзів, а також місцевого органом Політосвіти (волосним, районним, чи повітовим), відзначається з дозволу Політосвіти і підлягає йому.

17) «Просвіта» організується в волостях і в тих селах, де мається підготовлений ґрунт для її життєздатності, — це-то ініціативні групи різних елементів діяльності, що бажають організуватись у турткиві-студії, школи, тощо.

Примітка: Волосні «Просвіти» відзначаються від сільських лише більш розвиненою діяльністю, вишкеред в справі бібліотечної (згідно бібліотечної сітки, при волосній «Просвіти» існує Центральна Бібліотека, що надає пересувні по селах в хаті-читальні).

18) При відкритті «Просвіти» необхідно керуватись строгою системою і планом, щоб в одному районі не вийшла одна коло другої — дві «Просвіти».

19) «Просвіта» веде реєстрацію активних членів її.

20) Членам «Просвіти» можуть бути всі повзодські селяне, а також члени місцевої «Профспілки» та червоноармійці.

Примітка: а) Селяне можуть вступати за дозволу 2-х членів Комнезаму, робітники — після рекомендації Профспілки, червоноармійці — за згодою Політвідділу чи Комтурки, молодь до 20-ти років — за рекомендацією 2-х членів Комсомолу.

б) Бажано при «Просвіти» організувати клуб, чи Профліту місці.

21) Для переведення всієї роботи «Просвіти» на чолі всіх Секцій організується «Рада» з 5-9 душ.

РАДА «ПРОСВІТИ».

21) Рада складається з представників: Комнезам—3, Політосвіти—2, Комгуртка—1, Профспілок, асоціації вони мають ся, — по 1, Комсомолу—1, Живоч. Комісії—1.

Примітка: Представники обираються на загальних зборах відповідних організацій.

22) Рада вирішує справи своєю більшістю.

23) Всі члени Ради розподіляють між собою окремі галузі діяльності «Просвіти» — Секції та керування господарськими справами.

24) Рада приймає та виключає членів «Просвіти»; збирається не менш одного разу на тиждень.

25) Рада відчитується 1-2 рази на місяць перед Політосвітою, для чого веде щоденник своєї діяльності.

26) Ради «Просвіт» разом з Завідуючими хатами-читальнями скликаються один раз на 2 тижні при Волосній Політосвіті, та раз на місяць при Повітовій.

27) Рада пригальовує до участі в роботі всіх членів залубу, для чого організує загальні збори всіх членів Секції (студій, шкіл, то що), які можуть: а) обмірковувати діяльність «Просвіти», б) висловлювати довіру і недовіру Раді, в) вимагати ревізії.

28) Загальні Збори правомочні, коли членів не менш 1/5 всіх членів «Просвіти».

29) Загальні Збори скликаються Радою «Просвіти» і Політосвітою та по вимогам 20 членів.

30) Секції організуються з одного члена Правління та представників Рад Шкільних, Студійних, Гуртків то що, а також представника від інструкторів та навічителів Секції.

31) Для контролю діяльності «Просвіти» організується Ревізійна Комісія, з 3-х душ, з представників організацій (Комнезам, Профспілки, Комгуртка і т. п.).

32) Контроль здійснюється з ініціативи членів «Просвіти», чи місцевої Політосвіти.

V.

КОШТИ «ПРОСВІТИ».

33) «Просвіта» утримується на кошти місцевої Політосвіти і постачається місцевими Продкомам, Совхозом то що.

Примітка: В разі як утримання «Просвіти» не вважано за кошти Радянських організацій, то всі кошти і матеріали здобуваються шляхом обложення населення, яке організує Комнезам, чи Виконком з Політосвітою.

VI.

Штати «Просвіти» складаються з 3-4 душ, запроханих Правлінням для обслуговування щоденної роботи «Просвіти».

1) Завідуючого «Просвітою».

2) Завідуючого читальнею.

В разі при «Просвіті» мається велика бібліотека, то вона вноситься в сітку і штат її складається згідно штатом волостної центральної бібліотеки.

3) Буфетчика.

4) Сторожа-уборника.

Примітка: Штатні посади, а також керовники Гуртками-студіями утримуються за кошті Політосвіти, при чому навчателєм та керовником вважаються спеціалісти.

РЕЗОЛЮЦІЯ ПО ХУДОЖНІЙ ПРОПАГАНДІ.

1) Визначаючи курс, взятий Губнаросвітою в справі використання засобів і ресурсів старого мистецтва майже цілком академічного характеру, наддання йому визначально агітаційно-пропагандистського підлеглого значіння, — цілком правильним, — З'їзд вважає необхідним, рішуче і без жадних хитань, перевести і надалі одержавленою справі мистецтва в губерніальному масштабі.

2) Всяка приватна ініціатива тут має бути остаточно обговорена. Виступи окремих осіб і цілих колективів повинні бути рішучи зборонені. Вся справа мистецтва повинна сконцентруватися в руках відповідних апаратів Наросвіти.

3) Контакт з організаціями професійними і військовими має бути полегоджений по лінії накресленій попередніми постановами З'їзду.

4) Остаточно фіксуюче повне башкороцтво старого професійного мистецтва і його непридатність в справі будування нового укладу життя, — З'їзд визнає, що взята реорганізація і технічне перенесення професійних театрів із центра на провінцію і село а захід лише кваліфікований і тимчасовий в справі утворення робітничо-селянського театру, і вважало особливо важливим звернути всю найсерьознішу увагу на утворення сприятливих обставин для широкого розвитку самодіяльності мас в напрямку безпосередньої народньої творчості.

5) Для цієї мети треба використувати працелення широких мас до мистецтва, поставивши цю ініціативу мас в відповідні рамки, надавши їй певного, відносноюого зазначенням завданням, характеру. Всі аматорські театральні гуртки мають безумовно набрати характеру гуртків сценічної самодіяльності з студійним підходом до роботи. В зв'язку з цим, категорично мають бути заборонені всякі платні вистави цих гуртків.

6) Рівночасно з цим має бути переведена найшарша лібораторна робота по знавкам шляхів нового пролетарського мистецтва в окремих майстерних, які од себе, як од центру по периферії, повинні розповсюджувати певні конкретизовані методи роботи.

РЕЗОЛЮЦІЯ ПО БІБЛІОТЕЧНІЙ СЕКЦІЇ.

З огляду на цілковиту невизначеність центру з периферією і на велику недостачу книжки, етиа, завдяки неправильному використанню та розподілу, не трапляє до тих рук, які найбільш потребують книги, — визначається необхідність.

1) В першу чергу налягодити справу розподілу і постачання книжками місць, взявши на увагу по можливості точні відомості про потребу даної місцевості в книзі, за для чого мусять бути негайно переведена анкета і підсумована в Губ. Віб. Центрі.

2) Приступити до переведення бібліотечної

сітки на систему рухомої форми, за для чого негайно приступити до складання центрального каталогу, згідно догаду тов. Завлуббісекцією.

3) Визначити, що ці заходи можуть дати наслідки лише через скільки місяців, за для задоволення сучасної мекучої потреби, — приступити в повітах до організування, поки що, самостійних пересувних баз по плану та інструкції, виробленим Губбісекцією.

4) Для правильної організації культурно-освітньої роботи—визнається необхідним, аби до найближчої учасли Бібліотечних Рад були призначені одвідувачі бібліотек, Профради і Комсомолу.

РЕЗОЛЮЦІЯ ПО ЛІКВІДАЦІ НЕГРАМОТНОСТІ.

Вважаючи справу ліквідації неграмотності першостепенним бойовим завданням політосвітніх органів і рахуючи, що таке може бути виконане лише спільними зусиллями всіх організацій городського пролетаріату та сільської бідноти, З'їзд ухвалив:

1) Комісіям по ліквідації неграмотності як в центрі, так і на місці повинні бути надані найлуччі уповноваження для притягнення всіх культур-сил до навчання неграмотних, мобілізації учительського персоналу, а також можливість позачергового одержання із усіх державних органів постачання учобних підручників, канцелярського приладдя, палива, газу та шкільного інвентару.

2) Комісія по ліквідації неграмотності притягає до роботи — організаційної, інструкторської, педагогічної та агітаційної всі органи городського і сільського пролетаріату: Профспілки, Комнезами, Комсомолу, Провіти, а також і партійні та військові організації, пристосовуючись до місцевих умов, використовуючи всі органи для агітаційної роботи.

3) Комісії по ліквідації неграмотності обслуговують в першу чергу пролетаріат міста і бідноту села відкривають школи грамоти при фабриках, заводах, «Просвітах», хатах-читальнях, клубах, звертаючись з допомогою до відповідних провісних організацій і осередків,

притягуючи до шкільного самоврядування самих учнів і слідкуючи за доцільним проведенням учобного плану, забезпечуючого в найкоротчий час ліквідацію неграмотності.

4) Вся робота комісії повинна вестись в широкім масштабі, для чого обов'язкове проведення обліку неграмотного населення.

5) З'їзд звертає увагу комісії по ліквідації неграмотності, аби були строчно вжиті заходи до видруккування стінних азбук та букварів в відповідній кількості, переважно на українській мові.

Тим повітам, які мають засоби для надрукування, повинно бути переведено необхідний паперовий запас.

ІНСТРУКЦІЯ ПО ПЕРЕВЕДЕННЮ В ЖИТТЯ ЛІКВІДАЦІ НЕГРАМОТНОСТІ.

Для ліквідації найтяжчої ганебної спадщини буржуазного ладу — неграмотності, що являється одною з більших перешкод до переможі класи пролетаріату над його ворогами і тормосом до комуністичного будівництва, — Радянська влада повела широку кампанію боротьби з неписьменством серед робітничих та селянських мас, організуючи спеціальні Комісії при органах Подітосвіти, притягуючи всі організації та грамотне населення, що повинні як найкраще піклувати справу. Для цього потреба:

1) Повести широку агітацію серед населення, для чого: а) ознайомити населення з декретом про ліквідацію неграмотності, б) освітлювати справу пляхом друкованої пропаганди: газет, листівок, плакатів, то що.

Примітка: Зразки видавництва повинно надилати в Губкомісію Ліквідації неграмотності.

2) Провести облік неграмотних в містах та селах. Для переведення обліку як і для всієї організаційної роботи обов'язково притягують організоване населення: Паркоми, Комнезами, Комгуртки, Профсоюзи а через них Фабзавкоми, Комгурт, Побочком, Совхозів, партії, Домкомбідноти то що. Облік ґрукується на таким обліковим відомостям:

ВІДОМІСТЬ НЕГРАМОТНОГО

Губернія . . . . . Повіт . . . . .
 Волость . . . . . Місто . . . . .
 Село чи хутор . . . . . Район . . . . .

Ч.ч. по черзі.	Прізвище, імя та по батькові.	П о л.		Роки.	Де працює.	На якій мові бажає вчитись
		Чол.	Жін.			

СВОДКА-ВІДОМІСТЬ

Неграмотности.

Губернія . . . . . Повіт . . . . .
 Волость . . . . . Місто . . . . .

Назва оселі (району в листі).	17 р.		18 р.		19 р.		До 50 р	Всього неграм.		На якій мові бажають вчитися.		
	Чол.	Жін.	Чол.	Жін.	Чол.	Жін.		Чол.	Жін.	Укр.	Рос.	Евр.

СВОДКА-ВІДОМІСТЬ

(Для повіту).

Губернія . . . . . Повіт . . . . .

Ч.ч. по черзі.	НАЗВА ВОЛОСТИ.	Число неграмотних.		Мова навчання.			Скільки треба відкрити шкіл на всю кількість неграм.	З 1921 р.	На якій час розрахована ліквідація неграмотности.
		Чол.	Жін.	Укр.	Рос.	Евр.			

3) Виробити на підставі відомостей обліку кількості ліквідації неграмотности, причому вказати необхідне число комплектів для уміщення неграмотних (рахуючи комплекти в 25 душ), вказати в скільки і в які терміди можна відкрити школи в біжучому 1921 році, де саме і для яких груп населення (шкільна сім'я). В зв'язку з цим провести облік сил які можуть бути використаними, як навчителі грамоти, а також надіслати в Губкомісію мотиви про необхідність відкриття курсів для підготовки ліквідаторів неграмотности.

4) негайно розпочати відкриття Шкіл Грамоти, керуючись наступними положеннями:

а) Школа ліквідації неграмотности відчиняється при Фабричній, Робічній, Комсомольській, Просвітах, Хатах-читальних, Волгаросвітах то що—для обслуговування в першу чергу організованих міських та сільських пролетаріят. Коли школи по зазначеному принципу відчинити не можна, то відчиняється районна школа.

б) Школа відчиняється в місті на три місяці, в селах—на 4 місяці, з єдиною яською метою—ліквідації неграмотности даної групи дорослого населення, через те органам, керуючим школою, наважеться обов'язок слідкувати за точним виконанням навчального плану, при-

стосованого до вищезазначеної мети і включаючого навчання, читання та письменности на рідній мові, усне та писане рахівництво і основи поліграмоти.

Примітка: Зразкові програми та навчальний план, прийнятий Губкомісією Лівв. Непр., прикладаються.

в) Школа відчиняється там, де мається не менш 15-ти душ неграмотних. Підприємства чи населені місця з меншою кількістю неграмотних об'єднуються для відкриття спільної школи. В кожній групі не повинно бути більше 25 душ учнів.

г) В цілях прилягання населення, яке треба навчати грамоті, до праці в період організації та переведення циклу навчання ушорядється Шкільна Рада в складі 2-х представників від кожного куртка учнів та навчителів цих куртків і одного представника від місцевого культ.освітнього куртка (культ-відділу Совпрофу, органу освіти, «Просвіта» дльобу, тощо). Рада обов'язана стежити за виконанням постанов про звільнення від праці всіх учнів—членів групи, за дисципліною відвідувань учнями школи, за своєчасне постачання школи всіма необхідними засобами.

д) В селах бажано, щоб Комісія лікв. неграм. при Волгодітосвіті для прилягання населення

до активної роботи організувала при «Просвітах», Комнезамах «Ради літв. неграмотн.» які б спеціально за шкільною роботою та організували допомогу органам об'єднання неграм.

е) По можливості організувати при школі всі форми політосвітньої роботи, як пересувні бібліотеки, читальні екскурсії, лекції.

ж) Іспити знань по об'єднанню курсу в школах переводити обов'язково в присутності представників органів Політосвіти—Комісій літв. негр., Профсоюзів, Фабризовців, Комнезавців і інших організацій, надаючи іспитам агітаційний характер.

з) Завідуючі школами та Шкільні Ради обов'язані щомісячно відчитуватись перед місцевими півітовими органами Політосвіти—Комісіям по літв. неграмотн.

Політосвіта Київщини.

ІНСТРУКЦІЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІ СІЛЬСЬКОЇ ПЕРЕСУВНОЇ БІБЛІОТЕКИ.

Пересувна бібліотека має до завдання. Перше—поширити знанн читачів, друге—зберегти книжку для найбільшої кількості читачів.

ІНСТРУКЦІЯ.

1. Відчиняються: бібліотека база при волості та хатно-читальні по селам, що належать до даної волості.

2. Хатно-читальні відзначаються як малі (схеми) під порядковими числами.

3. База надсилає до хатно-читальень пересувні бібліотеки терміном на 3 місяці.

4. Всі пересувні бібліотеки мають різні патальони, але по всім відділам.

5. Пересувні бібліотеки пересуваються рівночасно від одної хатно-читальні до другої (з'являється, коли волость знаходиться в середку, то по взаємній поданнях).

6. Праця бази: тримати зв'язок з центром, окомплектувати бібліотеку, вести загальну статистику праці пересувних бібліотек і контролювати.

7. Книжки посилаються терміном на 3 місяці, після чого бібліотека надсилає справоздання в праці до бази.

8. Книжки надсилаються по всім відділам в наступуючим відсотковим відношенням:

Педагогіка	4%
Природознавство	10%
Прикладні знання	10%
Історія і географія	7%
Філософія, історія релігії	
Мовознавство, мистецтво,	
Критика й історія літератури.	

9. Книжки в базі заличуються, шифруються, заносяться в інвентар по міжнародній десятичній системі.

10. Книжки на місяць записуються за читачем з визначеною ліку читача, його освіти та професії. Залишок після 3-х місяців праці відчитується до бази.

11. В хатно-читальні під час відкриття пересувної бібліотеки читається лекція про при-

значення пересувної бібліотеки, про книжки в минулому та в сучасності.

12. Хатно-читальні перекарнуються приретами шкільних учителів, фабриків за свободу, громадянських діячів. Випускаються відозви що до обов'язкового поводження в книжкою. Виключаються типи пропаганди, картини з життя житовитих і рослин, відчити З'їздів Рад, то що.

13. Обслуговується хатно-читальня одним бібліотекарем-фаховцем й організаціїшими групами з колективну читачів.

ПІДРУЧНИКИ ПО БІБЛІОГРАФІІ.

1. Іванів-Меженко. — Міжнародна десятична система.

2. Каттер. — Авторские таблицы в переработке для русских библиотек Хвятина.

3. Рубанин. — Среди книг М.—Наука т.т. I. 1911 г. 2 т. 1913 г.

4. Хавкин. — Руководство для небольших библиотек.

5. Лебедев. — Что читать крестьянам и рабочим.

Політосвіта Київщини.

ІНСТРУКЦІЯ ПО ОРГАНІЗАЦІ ХУДОЖНІХ ГУРТКІВ-СТУДІЙ ПРИ КЛУБАХ.

1. При клубках—серед робочих центрів та при «Просвітах» серед селянства організуються художні гуртки-студії по всім галузям мистецтва.

2) Художні гуртки мають завдання дати всім базалочним членам гуртка початкове знайомство з основами художньої освіти та виховання, а також викликати пролетарській масі до виявлення своїх здібностей на практичній роботі, та до творчості нового революційного мистецтва.

3) Праця гуртків-студій відбувається в установлені години під керівництвом інструктора-фаховця.

Примітка: За нормальну кількість робочих годин гуртка приймається 6—8 на тиждень, в залежності від умов життя та вільного часу.

4) Праця членів гуртка не оплачується, а праця інструкторів оплачується згідно ставкам.

5) Навчання повинно бути комплексним.

6) Гуртки різняться по фахам мистецтва, при чому бувають гуртки-студії літературно-драматичні, б) музичні та хоріві, в) маювання та скульптурні і е) прикладних мистецтв (художніх ремесел).

7) Організуються гуртки-студії інструкторами Політосвіти спільно з Художньою Секцією Клубу чи «Просвіти».

8) Члени гуртка, яких повинно бути не менш 20-ти, обирають Тройку—Раду гуртка.

9) Рада гуртка повинна: а) допомогать худозній Секції Клубу в справі організації успішного ходу роботи гуртка, б) слідкувать за дисципліною серед членів в справі відвідування навчання та виконанням завдань, поставлених інструкторами, в) піднімать та роз'язу-

вати спільно з Художньою Освітньою Клубу всі питання внутрішнього життя та потреб гуртка.

10) Інструктор-фахівець надається для керування турською Відділом Народівити, або запрошується Клубом, при чому в останнім випадкові він повинен бути затвердженим місцевим Відділом Народівити.

11) Праця турська проводиться по певним програмам, які до цього додаються.

Політосвіта Київщини.

ІНСТРУКЦІЯ

для губерніяльної сітки загально-освітніх бібліотек-читалень.

§ 1.

Всі Радянські бібліотеки на території Київської губернії відлеги Київській Губнаросвіті, при чим ті, що знаходяться у місті Києві, — безпосередньо, а решта через відповідальні Повітнаросвіти.

§ 2.

Всі Радянські бібліотеки, стремлячись до одної спільної мети, об'єднуються в одну загальну бібліотечну сітку, з одним книжним фондом, в межах котрого жадна не повинна бути закріплено за одною бібліотекою, а в частинною єдиною бібліотечною базою, межах котрої окреслюється Повітнаросвітою.

§ 3.

Бібліотечні бази єуть повітові і тому в кожному повіті (в повітовому центрі) повинні бути складені центральний каталог, в який вносяться каталоги всіх радянських бібліотек цього повіту.

§ 4.

Крім того, з метою більш глибокої пропаганди в гуцянину народної маси, закладається ще спеціальний фонд передових бібліотек дрібного шельгу зразку (про що в інструкції дивись далі).

§ 5.

Всі бібліотеки, що входять в сітку, повинні мати техніку, поставлену на одному спільному зразку: інвентар (див. зразок), дефімальний каталог, двокартова система, картка міжнародного формату.

§ 6.

Бібліотеки, по територіяльній ознаці, поділяються на волосні, міські, повітові.

§ 7.

Волосні бібліотеки, по 1-й на кожну волость, бажано не менш 1.000 томів в кожній; міські в кожному місті та містечку бажано по 1-й не більш ніж на 1.500 душ населення; повітові, по 1-й на повіт, які відрізняються від інших бібліотек більш науковим характером і комплектуються серйозною науковою книжкою.

§ 8.

З метою більшого поширення знань і підняття культурної свідомости та розумової самодіяльності читача — при бібліотеках всіх категорій повинні бути організовані гуртки само-

освіти, оповідання, читання лекцій, екскурсії та інші.

§ 9.

За для правильного переведення одналітного плану бібліотечної праці і так само за для тіснішого зв'язку всіх бібліотек з всіма Народівитами, Повітнаросвітами та Губнаросвітами, які призначені керувати бібліотечною сіткою, утворюють при повітових Губнаросвітах колегії із бібліотекарів і регулярно кожні три місяці має одбуватися З'їзд бібліотекарів по районах. Крім того, вводиться одналітний систематична відчитність, бланки якої повинні кожною бібліотекою заготовлятися в трьох примірниках і розпреділяються: 1 залишається в самій бібліотеці, а 2 надсилаються до відповідного повітового бібліотечного центру, котрий один примірник пересилає далі до губерніяльної бібліотечної секції.

§ 10.

Всі служачі Радянських бібліотек (завідуючі, бібліотекарі, служачки) складають в кожній бібліотеці бібліотечний колектив, який повинен вирішувати питання принципіального характеру і передає на затвердження до повітової секції.

§ 11.

Завідуючий бібліотекою має обов'язком доглядати за правильним виконанням всіма служачими бібліотек своєї обов'язків (адміністративна частина), відповідає за цілість бібліотечною майна (кооператорська частина).

§ 12.

Крім бібліотечного колективу, при кожній бібліотеці має бути утворений читальський колектив, який обирається на загальних зборах всіх читачів даної бібліотеки по принципу — 1 представник від кожних 20-ти осіб, алеж не менш, крім із 3-х членів.

§ 13.

Завданням читальського колективу — керувати освітньою роботою бібліотеки, вести працю по вибору книжок при комплектуванні, дбати про ширше зацікавлення населення книжкою.

§ 14.

Культурно-освітня робота бібліотеки повинна не лише видачі книжок, а головним чином, в лекціях, бесідах, в сеансах чарішого ліхтаря з поясненням, в праці по читальні, де користуючись газетою і далочі до неї потрібні пояснення, можна поширити серед одвідувачів не тільки більш свідомо відношення до подій, алеж збільшувати інтерес до книжок, до науки.

§ 15.

Лекції, бесіди, сеанси можуть улаштуватися бібліотекою як найчастіше і регулярно. Лекторів та інших працівників освітньо-культурної роботи повинні постачати Агітаційно-Лекційна Секція, в повному контакті з якою бібліотека повинна проводити свою культурну працю.

ГУБПОЛІТОСВІТА КИВЩИНИ.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВОЛОСНОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ФІЛІАЛЬНОЇ ДИТЯЧОЇ БІБЛІОТЕКИ - ЧИТАЛЬНІ.

§ 1. Відділи які має Центральна Бібліотека:

1) Книжну комору, 2) Бібліотеку-читальню, 3) Бібліотечний Клуб, 4) Пересувні бібліотеки, 5) Бібліотечний Музей.

§ 2. Помешкання Центральної Бібліотеки, згідно відділам, які вона має в своєму складі повинно мати не менш, як 4 кімнати і помешкання для Завідуючого читальнею або сторожка. **Призначення кімнат:** 1) велика кімната-читальня, зала і разом бібліотечний музей; 2) книгозбірня; 3) кімната для бібліотечного клубу; 4) Книжна комора і базисний склад пересувних бібліотек.

§ 3. **Оборудовання меблями.** В читальню-залю: столи і стільці, аболави пристосовані до дитячого зросту, відривна, полиці; для **Клубу:** великий стіл, стільці, піаніно або фісгарм'яня, полиці; для **Книгозбірні:** полиці або шафи, стойка; у **Книжну комору:** полиці, стільці, скриньки для пересувних бібліотек, вдовіщені шергородками.

§ 4. В помешканні потрібні: чистота, тепло, зашпук. Стіни прикрасити пропретами письменників, малюнками-картинками, мапами; на вікна поставити квітки. Все це необхідно для естетичного виховання читачів і все це треба утворити спільно з дітьми.

§ 5. **Технична праця в Центральній Бібліотечній-читальні:**

Всі книжки поступають до Книжної Комори, де заносяться до інвентарного карткового каталогу. Книжки, які поступають до Бібліотек — центральної, філії або пересувних, мають свої інвентарні-каталоги, а книжна комора інвентаризує цілім 'оформлює в 'изягніюм пробою відкладає картки, передані в бібліотеки, в книжки. Таким чином при коморі складається загальний каталог для всієї волосної сітки. Техніка і статистика вводяться однакові для всіх бібліотек: каталогі-інвентарі і систематичні абоніменти карткові — двокарткова система (картка книжки і картка читача). Класифікація книжок проводиться міжнародна десятизначна. Книжки систематизуються по відділам і, відповідно дитячому віку, мають такий розподіл: книжки для дошкільного віку, молодшого, середнього, старшого. Статистика вводиться точна, з поділенням підрахунками, а що місяць складається відчит. По цим місячним відчитам складаються відчити за півріччя, або за рік.

§ 5. **Необхідне приладдя до технічної бібліотечної праці:** Картки для систематичного каталога і для інвентарного до комори, абоніментні картки для читача і книжки кольоровий папір, з якого робляться помітки на книжках, по яких відразу бачити, до якого дитячого віку книжка стосується.

Примітка до 6-го: Подрібні відважини, що до технічної бібліотечної справи можливо одержати, звернувшись в Інформаційне Бюро «Інститут по бібліографії дитячої книжки», Київ, Бібліо-

течна Секція Губнаросвіти, або з відпочивників: «Міжнародна десятизначна система» Ю. О. Меженка, «Руководство для невеликих бібліотек» Л. В. Хавкина.

§ 7. **Бібліотечні штати Центральної Дитячої Бібліотеки** залежать від того, скільки маєтся книжок в коморі. Бібліотека, яка кількість відвідувачів, стільки філій, пересувних бібліотек обслуговує Центральна Бібліотека і, взагалі, від роботи, котру виконує бібліотечна-читальня. Найменший штат — 4 людей, по одному на кожний відділ, і один служник.

§ 8. Всі бібліотекарі складають бібліотечний колектив входять виборні від читачів бібліотеки і відповідно за бібліотечне майно. В цей колектив входять виборні від читачів бібліотеки, котрі беруть участь у всій бібліотечній праці.

§ 9. Бібліотечний колектив має тісний зв'язок зі школами своєї волості і вживає заходів, щоб організувати при своїй бібліотеці турок, котрий складається з педагогів-фаховців та майстрів, які аодяються ш провадити культурно-освітню працю, се-б то: бібліотечний клуб подняти оповідань, наукової екскурсії, виставки книжок, овята, малювання, і т. ин., а також дають допомогу в комплектуванні бібліотеки та перегляду книжок.

§ 10. Зорганізований колективом турок виконує турки в читачів по різним галузям знання. Наприклад: географічний, оповідач, природознавства, та інші і керує ними.

§ 11. **Культурно-освітня бібліотечна праця.**

1) **Комплектування бібліотеки книжками.** При комплектуванні бібліотеки книжками треба бути дуже обережним, щоб не допустити в бібліотеку книжкового мотюху. Користувались показниками дитячої літератури. Утримувались від літератури, котра бє на низькій інстинкти людини (засильність, «уголовщина, еротизм). Книжкам, які розпалюють націоналізму та релігійну ворожнечу, теж не місце в дитячій бібліотеці. Книжка повинна бути доступною дитині по розвитку і віку, художньо правдива, написана простою, зрозумілою мовою. Видання — по можливості, гарне, папір і любки художні. По осмвлу тяжбра цілядохе Видання — по можливості, гарне, папір і друк з гігієнічного боку не шкідливий, ма любки художні. По змісту своєюм книжка красною письменства повинна виховувати в дітях активну любов до людей і природи, вести їх до зливої творчої праці. Книжки наукового змісту вибирають ті, які складені цікаво популярно, видані з гарними малюнками і взагалі ті книжки, котрі дають відомости строго перевірені з наукового і політичного боку. При виборі книжок мати на увазі не кількість книжок, а їх якість.

Примітка до 5 П-го: В Київї при Бібліотечній Секції заснувався «Інститут по бібліографії дитячої книжки». Інститут має в своєму складі такі відділи: бібліографічний, показательну дитячу бібліотеку, Інформаційне Бюро і Семінарії. В Інформаційне Бюро цієї установи Відсекція Губнаросвіти прохає

центральні бібліотеки звертається по всім питанням, що до організації бібліотек, а по бібліографічним питанням дитячої книжки Інститутом, по вимогам повітових та центральних бібліотек, будуть надістатися списки рекомендованих книжок, приємні списки для філій, пересуваних бібліотек, списки книжок, які безумовно де допущали в бібліотеки.

§ 12. Культурно-освітня праця в бібліотеках-читальнях і бібліотечних клубах настільки різноманітна, що можна скласти цілу книжку про неї. В Інструкції ми зазначимо тільки головні принципи цієї праці і робимо деякі вказівки для бібліотекаря, котрий не має можливості ознайомитися з літературою по цим питанням і не має практики робити в дитячих установах. Головні завдання — по-перше: вести дитину поступово, непомітно для неї, шляхом самовиховання, допомагаючи в тих чи інших запитаннях з приводу читання, направляючи ці питання, відповідно віку дитини і педагогічним вимогам, на правдиву стежку, а по-друге — це виховувати дитину політичною освітою до проматського життя (заснування колективів, гуртків, самостійна праця в бібліотеках дітей). Ці завдання проводяться в житті в читальні і в бібліотечний клубі з книжкою і читачем. Робота в книжкою — це правильно комплектування відповідними книжками бібліотеки, її студювання, улаштування постійних та пересуваних книжкових виставок по різним темам і галузям знання. Такі виставки мають величезне значення; до виставки додаються плакати, закликаючи дітей до книжки. Виставки книжок пристосовуються до свята — революційного, чи яке торкається того чи іншого письменника. Перед такою виставкою проводиться бесіда-лекція про зміст цього свята, чи про письменника та його діяльність, а на вітринах виставляються відповідні твори. Виставка наукових книжок теж проводиться з попередніми лекціями, або ще краще — з науковими лекціями-екскурсіями.

Робота з читачем проводиться як в читальні, так і головним чином в бібліотечному клубі. В читальні бібліотекар відповідає на запитання дитини з приводу читання, дає йому вказівки, як користуватися енциклопедіями, навчачими, каталогами, як робить вмітки з наукових книжок, складає рецензії на книжки, котрими можна обмінятися з своїми товаришами. Малих дітей треба вчити, як читати книжку, розглядати малюнки, щоб не пошкодити книжки. Клубна праця (години оповідань, драматизація, інсценіровки, музика, групове читання, читання з чарівним ліхтарем) — це вся праця проводиться для того, щоб поглибити враження від читання, з'ясувати його. Ручна праця (малювання, ліпка, вироблення примітивного наочного приладдя і янше) проводиться в клубі з метою привчати дитину до читання і свої аналізи від його переводити в творчу працю, користуючись знанням, яке дає книжка. А з річів, вироблених дітьми (аероплани, малюнки, різні моделі), та моделей, по

котрим проводиться робота, складається бібліотечний музей, який розміщується на полицях в читальній залі, та на стінах.

Примітка до § 12-го: Години оповідань, які мають художнє значення, треба проводити з увагою. Оповідань повинен добре знати те, про що він оповідає дітям; оповідаючи треба тільки те, що по душі самому оповідачу, і невеликому гуртку дітей.

§ 13. Бібліотечний клуб відокремлюється від звичайного дитячого клубу і по своїй роботі і по завданням. Розвага дитини в такому клубі проводиться між іншими, бо така розвага та явність для дитячої душі і тіла необхідна як повітря, але не це головне в бібліотечнім клубі — творча праця і поглиблена вражіння від книжок — це головне завдання клубу. Бібліотечна клубна праця настільки цікава, що нею захоплюються як діти, так і керівники, а тому приходиться попередити молодих бібліотекарів від такого захоплення, щоб не нашкодити головній бібліотечній роботі. На наш погляд краще проводити клубну працю два рази на тиждень, а чисто бібліотечну — чотири.

§ 14. В неділі і свята бібліотека обов'язково відчинена, а бібліотекарі мають вільний день на тиждень замість неділі. Во ввечір суботи і неділі — це дні, коли робочі ріли вільні і мають можливість більше бути в бібліотеці. В які години відчиняється бібліотека — це залежить від місцевих умов. Як загальне, можна тільки підкреслити, що краще відчиняти бібліотеку в другі, половині дня, коли діти вільні від школи.

§ 15. При Центральній Бібліотеці добре б і необхідно улаштувати амбулантно.

§ 16. Організація філій. Що до бібліотек філійних при Центральній Бібліотеці, то вони мають таку саму мету і організацію, як і центральна бібліотека, тільки праця в них проводиться в меншому масштабі, та нема при них книжкових комор.

§ 17. Помешкання — 3 кімнати: читальня-зала, клуб, книгозбірна, але можна і в одній розміститися, як що неможливо знайти відповідного помешкання.

§ 18. Штати: 2 бібліотекаря: один працює в книгозбірні і веде технічну роботу, другий керує культурно-освітньою.

§ 19. Організація пересуваних бібліотек. В волості намічаються пункти, в які потрібно надіслати пересувати бібліотеки. В обраних місцях відшукуються помешкання і обирається бібліотекар з місцевих діячів; бібліотекар затверджується Волревкомом і йому доручається організація бібліотеки. На центральному базисному складі заготовляються комплекти пересуваних бібліотек (від 30—100 книжок) і надсилаються в скриньках в намічені пункти. Праця технічна і культурно-освітня ведеться в помешканні напразку, як і в Центральній Бібліот.

§ 20. Чим менша бібліотека, тим більше треба звернути увагу на її комплектування, тим суворше треба ставитися до підбору книжок в таку бібліотеку. Ми радимо брати тільки праці книжки до пересувної бібліотеки, бо ці книжки повинні обслуговувати найбільш тем

лого і байдужного до цинизму хуторянина, а треба його зацікавити, треба зробити так, щоб він склав дружною командою книжок пестрашляче, щоб могле і сам дійшов до книжки до центральної бібліотеки і, побачивши там бібліотеку освіту, забажав би і на своїм хуторі мати таку.

Інструктор О. Меньщикова.

ІНСТРУКЦІЯ ПОВІТІВСЕКЦІЯМ.

Перед бібліотекою зараз стоять остільки широкі завдання, що пляни праці в Бібліотечній Секції сягають по за межі Бібліотечної роботи в вузькому розумінні цього слова і фактично більш ґрунтовнішим Будівничим Секцією було б вважати Книжковому Секцією, бо в ній зосереджується справа не лише бібліотечної, а й шкільної книжки, не лише асигнування бібліотеками, як такими, а взагалі всім книжковим фондом певної території.

Отже, в зв'язку з так широко поставленими завданнями, треба точно зазначити ті принципи, якими ми мусимо керуватись в книжній політиці. Та невелика кількість книжок, якою ми можемо розпоряджатись, вимагає не лише обережного поводження з книжкою, аби її надорне зберегти, а також і надзвичайно уважною розподілення книжкових запасів по такому плану, аби книжка була, по можливості всяка, приступною до громадського користування і була б відлучена із рук приватних власників, як що тільки вона останньому не потрібна для якоїсь певної наукової, або ще якої фахової роботи.

Бібліотечна Секція, таким чином, має своїм першим завданням взяття на облік книжкових запасів певної території і почне встановлення подробности книжок у кожного із приватних власників збірків більш ніж в 500 томів, з тим, аби вилучити всі ті книжки, які не являються необхідним приладдям в роботі певної кваліфікації.

Взяті на облік книжки мусять бути об'єднані всі в один центральний для повіту каталог один примірник якого на карточках міжнародного формату надсилається до Губерніального Центру, який складає центральний каталог для всієї губернії.

Пересування книжок в межах Повіту провадиться по вказівках Повітсекції, а обмін повітів поміж себе матеріялами проходить під контролем Губітсекції, яка кожного разу в таких випадках робить відповідні зміни в своїому центральному каталозі.

Заклучання бібліотек книжками проводиться спеціальною Комісією, яка мусить в своїйому розпорядженні мати каталоги всіх бібліотек, що знаходяться в повіті.

Визначкам, контролю та керуванню Бібліотечної Секції підлягають всі бібліотеки, крім приватних, потрібних для особистого вжитку, як то вказане вище. Всі кооперативні, громадські і в першу чергу комерційні бібліотеки мають бути об'єднані в одну доцільну сітку, котра, згідно плану, яри створенні якого в освітову має бути покладений границі території

та населення, розробленому Повітсекцією, має провадити планово і рівномірно одну освітню політику.

Завдання освітніх бібліотек мають бути не лише технічним апаратом по видачі книжок одержувачам, а також вести ініціативну культурно-освітню роботу. В бібліотеках треба організувати турки читачів з метою самоосвіти, така загальна мета при більшій кількості читачів турки може дає диференціювання на турки по фахам (історичній, соціологічній, природничій, або ще якийсь певний інший). Завдання — ширити максимум уваги читача до книги, причому бібліотека сама мусить бути ініціатором, робить бібліотеку живим апаратом, іншукуючим і зацікавлюючим на всякий спосіб. Так, наприклад, рекомендується улаштувати лекції, диспути, бесіди, вистави, в яких найближачу участь мають брати одержувачі бібліотек.

ПЛАНІ БУДОВИ БІБЛІОТЕЧНОЇ СІТКИ.

1) Кожен село мусить мати бібліотеку, найменше село, — пересувну, більше — ще й стаду. Тут має треба мати на увазі, що майже по всіх селах в бібліотеки будуть «Провіт» і ці бібліотеки треба лишити, як сталі бібліотеки, обмежити тільки їх зрост певною кількістю книжок. Зараз ми визнаємо, що 1.000 томів для сільської сталої бібліотеки є той максимум, якого вона не повинна перебільшувати. Про те великі розміри села можуть випливати потреби і в більшій бібліотечі і тому збільшення книжкового інвентаря зв'язується прив'язуванням або кожному разу з відносно дозволом Повітсекції, до якої зацікавлене село мусить представляти мотивовані заявки.

2) Пересувна бібліотека мусить бути в кожному селі, незалежно від того, чи є вже там стала бібліотека.

3) Контакт в праці цих двох бібліотек провадиться шляхом словесного порозуміння бібліотекарів поміж себе.

4) Волосна база пересувних бібліотек складається приблизно в 1.500 книжок і має складуючі штати: бібліотекар в центрі (волості); він видає видачею та статистикою праці, він же пораджує всі книжки своєї бази, — і кілька бібліотекарів роз'їзних, що розносять книжки по селах. Кількість цих бібліотекарів залежить від кількості сел у волості. За основу треба брати слідуючий принцип: 1 бібліотекар на 3 села; в кожному селі він мусить бути 2 рази на тиждень, витрачаючи на село повний день.

5) Приїждючи на село, бібліотекар зі своєю бібліотечною мусить улаштовувати лекції на теми, які торкаються книжок, що він поширює. Лекції мусять не тільки давати певні знання, а і зацікавляти слухачів остільки, аби вони розібрали привезені книжки.

6) Всі волості пов'язані поміж себе через повіт, який має бібліотечний апарат, збудований слідуючим чином:

1) Завідуючий Секцією, 1 пересувна бібліотека, 1 центральний каталог, 1 дільниця.

7) Шкільні бібліотеки похи по адміністративній

тивісно впливають в Вібсекцію, але повинні кваліфікувати директиви принципового характеру і відчувуватися перед Повітбісекцією статистичними даними.

8) Персонал Повітбісекції затверджується Губбісекцією і всі його праці мусять проходити по точним вказкам Губернського центру.

9) Націоналізація бібліотек громадських, кооперативних та інших, не перелідуєчих комерційних вигод, мусить переводитись надзвичайно обережно в тім, аби не зруйнувати їх. На націоналізацію потрібна санкція Губбісекції.

10) Кожен місяць до Губбісекції Повітбісекція мусить надіслати статистичний відчит праці за минулий місяць.

11) Найбільшим завданням Повіт і Волбісекцій є переведення повної і точної анкети по прикладному зразку. Заповнена анкета лігатається в Повітсекції, а копія в одному примірнику (з копією заповненої анкети) надсилається до Губернії.

Губполітосвіта Київщини.

ПРОГРАММА

музикального виховання і освіти
П/Секції Художественного виховання.

А. Групи музикального виховання і початкового музикального освіти.

(Доступні для всіх дітей).

Програма Б. Л. Зворістого).

1) Хорове спів (спів хором одностолбцею та многостолбцею. Народні пісні. Романси, пісні та хоры композиторів.

На основі хорового співу проходить:

а) Елементарна музикальна грамотність. Почне писмо і читанье (починає грамота). Нотний стан і ключі, додаточні лінійки. Розчленення часу і його вимірюванье. Матр. дуга, секунда, Метр. Метривка. Метромом. Мелодія. Темп. Значєнь метрических соотношений. Четвертная нота, как исходное обозначение (секунда—60).

Термины. Сила звука и ее измерение. Динамика. Динамика постоянная и изменяющаяся. Обозначение. Термины. Тембр звука. Звук как колебание воздуха. Бывшие—словесное восприятие звука.

Высота звука. Восприятие снизу вверх. Система октав. 12 звуков приятного в Европе физиологического инструментального строя. Их размещение. Размещение их на нотном стане. Полутон—единица звукового расчленения. Полутон физически и физиологически.

Физиологический темп. строй. Постоянное возрастание полутона (закон Вебера и Фехнера).

Октава и ее разделение на 12 полутонов. Интервалы. Расположение их по признаку бытия (0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12) и расчлененно на группы по бытию. Определение интервалов по полутонам и по трюпости-санию. Нижний звук—основание интервала; верхний звук.

Трехзвучия. Их расположение по принципу бытия (1—4; 4—3; 3—4; 3—3). Нижний звук—основание трехзвучия.

Звучия трехзвучия, их взаимное расположение. Обратное трехзвучие; басовое и мелодическое положения.

Сентакорды и многозвучные беззвучия.

б) Элементы музыкального мышления и музыкальной речи.

Схемы расположения во времени и пространстве (симметрия, переводность; математические ряды; золотое сечение; сопоставление с результатом).

Момент мышления и речи.

Однозначность и двучастность. Акт, предикт. Мужское и женское окончание акта.

Цезура. Цезуры ограничительная, разделительная, соединительная.

Цезура—молчанье и цезура звучащая; цезура при паложении.

Замысь элик элементов. Лица, тактовая черта. Понятие о такте и доле; и соответствие такта и доли расчлененные музыкальной речи. Пауза, как способ пополнения.

Ритм, как разрозненное восприятие.

Звуковое титонение. Интервалы безритмические и неустойчивые.

Система. Единичная, двойная. Всеустойчивость, устойчивость; сопряжение происходящее и спускающееся, несопряженное.

Від системи простої і обрешеної.

Система, как ритмическая возможность восприятия титонения звуком.

Лады, как объединение нескольких таких ритмических возможностей восприятия.

Шість двойных по виду итгов звукового титонения в 12-ти звуковой физиологической темпорации.

Пять простых ладов.

Пять двайды ладов.

Группы созвучий в простых ладах.

Момент.

Интонация.

Интонации однозначные и двучастные.

Интонация в системе.

Интонация в ладу.

Многостолбные интонации—обороты.

Схемы расположения и объединения моментов, интонаций и оборотов (схемы титоничные, симметричные и т. д.). Сопоставление с результатом.

Цезуры. Соответствие динамики и статики.

Сопоставление тоальности и ладов.

Построение музыкального произведения.

Музыкальные ряды.

Временное и цезурное.

Динамическое.

Ритмические (соотношения и цезуры).

Слуховые (различные интервалы и созвучия, различные устойчивости и устойчивости).

Полосовые (пение интервалов и последовательно ли созвучия, система интонаций и т. п.), восприятия (различных музык, крайние и средние голоса, мелодия и бас, аккомпанимент, удвоения, подголоски, контрапункт, мотив, дирижерское.

д) Знатьность с человеческим голосом.

Разделение человеческих голосов. Регистры.

освоеної звукохід людського голосу (ліб).
Обертони.

Принципи дихання.

„ прозвучання.

„ образования категорій гласних и согласных.

„ проізношення.

е) Плавність и согласність. Слоги. Слова.

Словесная мисль и ее расчленение (части мисль).

Схеми расположения частей мисль.

Соединение словесной и звуковой речи.

як якась ідейна робота, і бажання показати це

2. Интуитивное слушание музыки.

Раскрытие спиводов музыкальной выразительности.

Передача музыкальных впечатлений: словесно (беседы); письменно, рисунками, пластически.

Сознательное слушание музыка:

Расчленение музыкального произведения на его составные элементы—последовательные и одновременные (материал и последование, фигура беседа).

а) исключительно на слух.

б) на слух и разбором записи.

4. Знакомство с образцами музыкальной литературы с пояснениями (сведения о композиторах, о самом произведении, объяснение названий, тип и содержание произведения и т. п.; сложное движение в пространстве, движение в ощущении).

5. Знакомство с построением музыкального произведения.

6. Музыкальное творчество, начиная с первоначальных спиводов вплоть до сочинения оперы.

7. Музыкальные инсценировки песен, хоропроводов сказок и т. п. руководителем учащимися.

8. Элементарное знакомство с фортепьянной клавиатурой и игрой на ней.

Элементы пальцевой техники и аппликатуры; педаль.

9) Очерки по истории музыки (бытовые).

10) **Беседы по музыкальной эстетике:**

Общехудожественные вопросы.

Общесловесные и чтения по вопросам музыки и искусства.

Беседы по вопросам этики.

Значение музыки. Роль музыканта.

11) Категории исполнительской энергии и ответственности.

12) Посещение концертов, оперы, музеев, картинных галерей.

13) **Движение во времени.**

Место в пространстве. Фигура и поля.

Передвижение во времени и в пространстве.

Деление времени и пространства.

Расчленение метрических и динамических стем при помощи движения.

Элементы пластики и эмоционального выражения, в мимике, жесте и движении.

Ритмическая гимнастика.

14) **Ударные инструменты.**

Виды употребления.

Оставление ударной партитуры.

5) Выслушивания.

Примечание: Программа общая для детских групп и для взрослых не отличается при выполнении объемом, потребностями, педагогической литературой и приемами занятий.

Губполитосвіта Кіівщини.

ІНСТРУКЦІЯ ПО ФОРМУВАННЮ ПЕРЕСУВНИХ БІБЛІОТЕК.

ВВОДНЕ СЛОВО.

Мета пересувної бібліотеки — наближити книгу до читача.

Пересувна бібліотека не їде читача, а сама відшукує його. Іде на обличчя, заводи й майстерні, заходить в околиці містечка та села, скрізь мобілізуючи читачів.

Пересувний характер бібліотеки дає можливість розвуркати самого темного й байдужного читача і викликати жагу на книжку. Найближше завдання бібліотеки — збільшити потребу в книжках, а далі цілком задовольнити цю потребу читача. Для пересувних бібліотек в місті та в містечках утворюється сітка бібліотек, котра планується так, щоби рівномірно обслуговувати все місто, або весь повіт. Бібліотекарям-організаторам напередити ознайомитись з такими підручниками:

1) **Рубакін.** — Среди книг. М. (Наука) т.т. I 1911 г. и II 1913 г.

2) **Лебедев.** — Что читать крестьянам и рабочим. Как вести библиотеку в деревне и на фабрике. Н. Новгород, 1917 г.

3) **Хавкина.** — Руководство для небольших библиотек. М. 1917 г. 4) Народные библиотеки в Вериге для нар. Уч. 1909 г. 5) и читальни в Париже. Р. Шк. 1902 г. X, XI, XII. 6) Библиотечн. сети в Америке.

7) **Чарнолуцкая.** — Обществ. библ-ки в Америке. СПб. Изд. «Школа и Жизнь». 1911.

8) **Медынский.** — Составление уездных библиотечных сетей.

9) **Іванов-Меженко.** — Составление уездных библиотечных сетей.

9) **Іванов-Меженко.** — Міжнародна десятична бібліографічна класифікація.

10) **Катгер.** — Авторские таблицы в переработке для русских библиотек Хавкиной.

Необходимим підручником рахувати: 1) «Міжнародна десятична бібліографічна класифікація» Іванова-Меженка, 2) «Авторские таблицы» Катгера, а також «Руководство для небольших библиотек» Хавкиной.

ІНСТРУКЦІЯ.

1) В осередку міста або містечка формується база, більш менш велика; від неї йдуть віти до станцій, невеликих бібліотек, тимчасово розміщених по заводах або по селах. Станції — це ті самі базисні бібліотеки, але в малім маштабі, в них нема книг, рідко запитуємих.

2) Чим більший почувується брак книжок, то тим більшу моральну відповідальність несе бібліотека за кожну книжку. Оскільки бібліотека багата різнитися від фабричної, як бібліо-

тека для учнів — від бібліотеки для служачих продовольчих, кооперативних органів. Центральна бібліотека повинна мати необхідні підручники до всіх відділам, але комплект бібліотеки зміняти відповідно місцевим умовам. Невеличка бібліотека повинна мати лише кращі художні книги, книги з кращими ідеями людськості. По науковим відділам невеличка бібліотека повинна мати переважно популярні книжки.

Зразок розподілення книг по відділах в невеличкій народній бібліотеці такий:

Соціальні науки

Соціальні науки 10%.

Літературна література 6%.

Релігія (історія та філософія) 1%.

Кружне листування 4%

Педагогіка 4%.

Природознавство 10 %.

Прикладні знання 10%.

Історія і географія 7%.

Філософія, історія релігій, мовознавство, мистецтво, криміналіка, історія літератури 8%.

Бібліотека повинна весь час поповнюватися відповідно потребам читачів: коли бібліотека не пристосована до потреб читачів, то її належить переформувати.

3) В базі книжки шифруються згідно десятичної системи Дюї. По цій системі круг знань поділений на 10 відділів: 1) твори загальною характеру — 000. 2) Філософія — 100, 3) релігія — 200, 4) соціологія — 300, 5) мовознавство — 400, 6) природознавство — 600, 7) історія і географія — 900. Белетристика номера не має. Кожній відділ поділяється на 10 підвідділів од 0-9, підвідділ в свою чергу, розбивається теж на 10 груп. Все фігурує на трьохзначному числі. Так, число 636 визначає: 6 з лівої — відділ — прикладні знання, 3 — підвідділ сільськогосподарства, 6 з правої — група скотарства. Для невеличких бібліотек досить 10 поділів по відділах: ставиться навіть величезна бібліотек користується своєю схемою. Значно до якого відділу віднести книгу, відшукують по Кейтеру авторське число. Звайшовши становить в правій куті книги шифр, в лівій — число інвентаря, с. б. порядкове число вступу до бібліотеки; краще поєднують шифр і число інвентарне на 17-й сторінці книги. Після цього книга записується до інвентарю; матеріальна книга для запису поступаючих в бібліотеку книг утворюється по відповідному зразку: (див. табл. Ч. 1.).

На книгу заповнюється каталогна картка. Каталог швидко знайомить читача зі змістом бібліотеки. Каталогні картки містяться в дерев'яній, або картонній скриньці. Зразок каталогної картки такий: (див. табл. Ч. 2.)

Каталогна картка повинна бути докладною що до подробиць і продовжується на другій, коли на одній не можливо всього написати.

На кожну книжку складається 2 картки — формулярні книжки; одна картка записується при базі, вона поділена градами на 4 поля, друга поступає до пересувної бібліотеки. На картці в районі дрібним письмом зазначається число абонементів читача та число повернення

книжки. При поверненні число закреслюється, і відзначається наступне число читача та число повернення.

Зразки карток такі: (див. табл. Ч. 3 и 3.)

Читач в базі заноситься на тектурову картку — абонемент або формуляр читача. На формулярі зазначається шифр книги та число повернення. Зразок такий: (див. таб. Ч. 5.)

Всі формуляри книг, відправлених до пересувної бібліотеки, складаються в ящик, поділений на перепородки, котрий вставляється в другій більшого розміру, з записками до якого району на ящик завод чи в село відправленої книги.

Карткова система багато полегшує статистику читачів, рух книжок, дає картину культурного життя району. Навіть ми приводим записи книг і читачів у записку, котрий є менш бажаний ніж карткова система, але дозволяє вести статистику читачів і книг.

4) Перед відправкою пересувної бібліотеки потрібно обслуговувати район, оскільки записів в русі скільки на них робітників, або скільки грамотних на селі, відшукати помешкання для видачі та охорони книг, оголосити дні та години видачі. Бажано розпочати працю лекціями про пересувні бібліотеки, аби збільшити круг читачів.

5) Відкривати пересувну бібліотеку рекомендовано в першу чергу на заводах з великою кількістю робітників, на заводах в русі та по селах з численним населенням.

6) Посилати книжки по всім відділам згідно десятичної системи, в кількості 75% числа робітників. Викалати терміном до 3 місяці; окремі вимоги виконуються при роздачі, або направляється читача до районної центральної бібліотеки (з практики працю на Київських заводах).

7) Записи читача на книжку виконувати по наступному зразку: (див. табл. Ч. 6.)

8) Записи книги виконувати з половини шпінта, відкриваючи для запису 1) 1/2 аркуша.

Ця запис виконується, як каталог бібліотеки. Пропонуємо наступний зразок запису книг, видачі та повернення записуваних читачами (див. Ч. 1 і 2) Анісієнко Ч. 2) (див. табл. Ч. 7 і 8.).

Закреслено число означає, що книга повернена, незакреслено — термін повернення.

9) На уважливий місце в помішканні видати книгу вивішуються плякати що до обережного поводження з книгою, що до своєчасного повернення книжок, а також плякати бібліографічного характеру, вирізані з журналі і розвішані по стінах. В плякатах повинна звертатися до читача по такому прикладу: «Обережіть книгу», «Не їдьте друку», «Не заломлюйте сторінок», «Не беріть від дощу та сльозот», «Підходьте до книги з чистими руками».

10) Книга видається терміном не більше тижня. За своєчасним поверненням книг слідкує Рада, обрана колективом читачів.

11) Пропонуємо бібліотекарям вести статистику книжок і читачів, надсилати відчити

в праці, вести щоденник: як зустрінуто була бібліотека, які потреби мають читачі, чи мається змога задовольняти їх, то що.

Багато влаштувати бесіди, читання на го-

лос, оповідання.

Статистика книжок і читачів ведеться по відповідному графу:

(Див. табл. № 9).

ТАБЛИЦЯ № 7.

Автор і назва.	№ інвентаря.	Шифр.	Хто узав.	До якого часу.	Хто узав.	Термін.	Хто.	Термін.	Хто.	Термін.	Скільки разів читалась.

ТАБЛИЦЯ № 8.

Читачів:

Дата.	Знову записано:				Виступило:				В підсутку вважається.			Всього:
	Чолов	Жін.	Юнак	Всього:	Чолов	Жін.	Юнак	Всього:	Чолов	Жін.	Юнак	
5/VIII	36	5	8	49					36	5	8	49
12/VIII	9	6	4	19	4	1	2	7	41	10	10	61

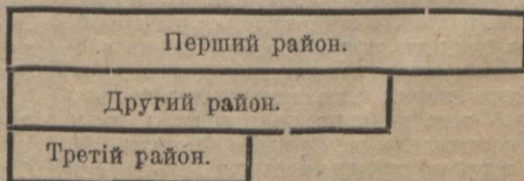
ТАБЛИЦЯ № 9.

Книжок:

Дата	Видано книжок по галузям.									Всього:	
	0	1	2	3	4	5	6	7	8		9
17/VIII	1	1		2		3			22	2	31

При кінці року, приблизно 1-го липня, буває менше читачів, а тому пропонуємо робити місячну перерву видачі книжок, під час якої зібрати книжки, підвести резюме праці, написати відчит, виготовити діаграми, по яким районам, які відділи більш мали читачів. Діаграми складаються різними шляхами. Візьмемо рух „Кобзаря”, „Шевченка” в 3-х районах—1, 2 і 3. Беручи на увагу одне зростання книги за сантиметр і знаючи, що

звона читалась в 1-му районі 7, в 2-му 5 і в 3-му 3 рази,—складаємо діаграму:

ОРГАНІЗАЦІЯ ЦЕНТРУ.

Всі бібліотекарі Підсекції Пересувних Бібліотек складають колектив бібліотекарів. Колектив несе відповідальність за всю бібліотечну працю і являється найпершим контролюючим органом праці і окремих робітників. Обов'язки колективу:

- 1) Загальна постанова праці Пересувних бібліотек.
- 2) Запрошення нових співробітників.
- 3) Проведення загального розпорядку.
- 4) Складення описів для комплектування бібліотек.
- 5) Складання і затвердження всіх образців та звітів по бібліотеці.

Колектив, у свою чергу, підлягає Бібліотечній Секції, в яку кожен бібліотекар вступає, як рівний член. Ідейне та організаційне керування справою застерігається в руках Завідуючого Підсекцією, котрий повинен мати бібліотечний досвід, знати літературу й бібліотекознавство. На нього накладаються обов'язки:

- 1) Представництва від імені Підсекції.
- 2) Інструктування нових робітників.
- 3) Ознайомлення з потребами району і задоволення їх, що до нього залежить.
- 4) Звіт загального підрахунку по бібліотечній праці.
- 5) Допилад за правильним комплектуванням бібліотек.
- 6) Організація загальних зборів бібліотекарів. Завідуючий повинен користуватись проповим авансом для покупки книжок, матеріалів і підручників для Пересувних Бібліотек і ні в якому разі не мусить бути обмежений в справі покупки книжок лише на книжках складах.

ПОЯСНЯЮЧА ЗАПИСКА ДО ІНСТРУКЦІЇ.

Політична освіта повинна починатись з дитинства, з якого часу дитину треба підготовлювати до громадського життя, шляхом заснування дитячих колективів гуртків самовиховання, котрі необхідні найширше провадити в життя. Бібліотека-читальня є найкращий помічник самовихованню, а тому треба звернути особливу увагу на удосконалення на повітах, в містах і селах бібліотек-читальень, які одночасно з тим будуть і дитячими клубами. Ці бібліотеки стануть бібліотечними школами, котрі навчать дитину, як саме читати книжку, привчать любити і цінувати її, берегти її, вироблять в дитині поступово звичку творчої праці в зв'язку з читанням, — підбором книжок, відповідних запитанням і віку дитини, розмовляти, годинами оповідань, науковими екскурсіями, книжними виставками, малюванням; навчать користуватись енциклопедіями та інформаційниками і всіма цими засобами доведуть дитину, шляхом самовиховання, до цілком творчого самостійного чинання юнака в бібліотеках для дорослих. Дитяча бібліотека — це підвална всього бібліотечного діла, а тому потрібно її зложити міцно, правильно, аби

не нашкодили ділу будівництва бібліотечної справи. В Інструкції зазначені такі пункти: 1) Організація волонтерської дитячої центральної бібліотеки-читальні і праця в ній технічна і культурно-освітня бібліотекарів. 2) Організація бібліотеки філіяльної по селам. 3) Організація пересувних дитячих бібліотек. Всі зазначені типи бібліотек складають бібліотечну волонтерську сітку. Інструкція по праці в бібліотеках складена подрідно, маючи на увазі мало підготовленого до бібліотечної справи бібліотекаря, але всеж треба підкреслити, що робота культурно-освітня в дитячій бібліотеці настільки рідкоманітна, що покладатись тільки на інструкцію не можна, а необхідно ознайомитись з літературою по бібліотечним і по бібліографічним питанням, так взагалі й з книжками по трудовому навчанню і вихованню дітей. На українській мові поки ще мається мало такої літератури, на російській — перекладів і перекладів багато і дуже цінних показників, підручників та инш. творів. Зазначаємо таку літературу, яку можливо знайти в сучасній мент, більш популярну, без знання якої неможливо без помилок провадити бібліотечну працю.

Українська література:

- 1) Меженко Ю. О. — «Міжнародна десятичлассна бібліотечна класифікація».
- 2) Родників В. П. — «Огляд дитячої літератури».
- 3) «Дитяча книжка в системі трудового виховання».
- 4) «Година сповідань».
- 5) Сірополі С. О. — «Вірцевий каталог шкільних та дитячих бібліотек», статті в «Книгарі», Вісній Українській Школі та інших українських журналах по огляду дитячої книжки.

Російська література:

- 1) Зеленко В. А. — «Детские библиотеки». Изд. 2. Петропр. 1918 г.
- 2) Хавкина Л. Б. — «Руководство для небольших библиотек». Изд. 3. Уп. Шанявск. 1918 г.
- 3) «Книга и библиотека».
- 4) «Детское табишцы Кеттера в премне-нии к русским библиотекам».
- 5) Родников В. П. — «Детская литература» Изд. 2-е. Клев, 1915 г.
- 6) Чехов Н. В. — «Введение в изучение детской литературы».
- 7) Покровская А. — «Рассказы-ванге и»
- 8) «Работы в детской библиотеке».
- 9) Свентицкая М. X. «Рассказы-ванге».
- 10) Брайент. — «Как и что рассказывать детям».

Інструкція ця може бути використувана не лише волонтерською бібліотечною сіткою, а також може служити і для сітки повітового міста, або цілого повіта тільки в поширеному масштабі. Організація буде однакова: центральна бібліотека і центральна комора, філіяльний відділ, пересувні бібліотеки.

ІНСТРУКЦІЯ ПО ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНІХ ГУРТКІВ ПРИ КЛУБАХ.

1) При клубах — серед робочих центрів та при «Просвітах» (серед селянства) організуються художні гуртки по всіх галузях мистецтва.

2) Художні гуртки мають завдання дати всім бажаючим членам гуртка початкове знайомство з основами художньої освіти та виховання, а також викликають пролетарські маси до виявлення своїх здібностей по практичній роботі та до творчості новогореволційного мистецтва.

3) Праця гуртків відбувається в установлені години під керівництвом інструктора-фахівця.

Примітки: За нормальну кількість робочих годин гуртка приймається 6-8 на тиждень, в залежності від умов життя та вільного часу.

4) Праця членів гуртка не оплачується, а праця інструкторів оплачується згідно ставкам.

5) Навчання повинно бути колективним.

6) Гуртки різняться по фахам, мистецтв, причому бувають гуртки: а) літературно-драматичні, б) музичні та хоріві, в) малювання

та скульптури і е) прикладних мистецтв (художніх ремесел).

7) Організуються гуртки інструкторами Політосвіти спільно з Художньою Секцією Клубу, чи «Просвіти».

8) Члени гуртку, яких повинно бути не менш 20-ти, обирають Тройку — Раду Гуртка.

9) Рада гуртка повинна: а) допомогать Художній Секції Клубу в справі організації успішного ходу роботи гуртка, б) слідкувати за дисципліною серед членів в справі відвідування навчання та виконання завдань, поставлених інструкторами, в) піднімати та роз'язувати, спільно з Художньою Секцією Клубу, всі питання внутрішнього життя та потреб гуртка.

10) Інструктор-фахівець надсилається для керування гуртком відділом Наросвіти, або запрошується Клубом, причом в останній випадковій він повинен бути затверджений місцевим відділом Наросвіти.

11) Праця гуртків провадиться по певним програмам, які до цього додаються.

Губнаросвіта Київщини.

V. Бібліографія.

ВІСНИК НАРКОМОСА У. С. Р. Р. ч. 2-5 1920 р.

Це вже друга програмова книга Наркомоса У. С. Р. Р. На ній лінається цей ідеальний напрям, яким йде Наркомос від часу 2. Всеукраїнської Народи. Це шлях, на якому професійна освіта має головне значіння на тлі загальної боротьби з економічною розрухою. Склад відділів журналу стверджує цей напрям бо III його відділ «Професійна Освіта» дає 8 статей з незвичайно інтересним і різномордним матеріалом, на загальне число 15 статей з всіх відділів.

Відділи журналу слідуєчі:

- 1) Загальний відділ.
- 2) Соціальне Виховання.
- 3) Професійна Освіта.
- 4) Хроніка.
- 5) Додапок.

Загальний Відділ дає дві статі: 1) Пр. Гришка: Підсумки й перспективи Друга Всеукраїнська Народа по освіті і 2) Луначарського: Дві трудові школи. Одна дає в широким чертах характеристику і успіхи праці наради, друга очеркує суб'єктивні думки тов. Луначарського про цей шлях освітньої роботи, який собі означив Наркомос України. Тов. Луначарський дуже осторожно підходить до цього питання. Але зяк спірками його статі криється велико шерозумлива причина, чому Наркомос України пішов на професіоналізацію і політосвіту. Тов. Луначарський називає цей шлях анархо-комунізмом, він каже що це «зраді-

сне, примусове опрощення барчків і напирання їм мозолів на «білих руках».

Я залгаю тут матеріал цього же відділка зі статі В. Фідоровського «Підготовка Робітників Освіти в Рад.-Росії»; де він точно каже, що всі інститути по підготовці робітників освіти в Росії з малими винятками, (як Вятський Інститут) працюють без ніякої системи, без загального плану. «Дійсно нема погодження» і звязку між шодниками типами педагогічних шлях. (Ст. 43. уст. VIII).

Я маю найбільше вражіння на основі матеріалів про школи і успіхи Наркомоса Р. С. Ф. С. Р. що так школи педагогічні т. зв. освіті Інститути як і другі школи залишилися з додатком: шкільного вивання в голову соціального науки.

Чи це має бути комуністична педагогія, про яку говорить в своїй статі т. Луначарський і яку хоче розвивати професіоналізацію і політосвіту Наркомоса України.

Я свідомо наводжу план науки і Пед. Інституту в Петрограді на курсах математичного факультету.

1. Курс: 1) Історія культури (буризувалю) дод. авт.
- 2) Анатомія, фізіологія, гістологія (що ці предмети роблять на мат. физик. факультеті) дод. авт.
- 3) Психологія.
- 4) Нова мова (12 год.)

Остєля ідуть спеціальні години математики

- II. Курс. Загальні предмети: 1) Логіка. 2. Політична економія. 3) Теорія трудового процесу і др. (13 год.)
- III. Курс. 1) Педагогіка. 2. Історія соціалізму. 3) Експериментальна й дитяча психологія, художня мова (10 год.)

IV. Курс. Фізичне і естетичне виховання, дидактика і школознавство. (6 г.)

Практичних занять не має, лиш в чотириох школах студенти правлять.

Дяк після цього плану комуністична педагогія, котра як каже тов. Федоровський лекції відбуваються по старому, як за давніх часів в бумажному жіночому педагогічному Інституті при Посадній улиці.

Де трудовий принцип де не зрівноваження вартости фізичної праці (ремесла) з інтелектуальним знанням.

Я питаю просто: Чи буде міг робітник освіти по скінченню цих курсів научити дитину трудової школи зробити черевик, чи лиш научить її грамоти.

В цих інститутах буде така сама підгорода до ремесла як була данише. Годі в рецензії зводили ідейні підсумки. На це нема місця. Ми лиш хотіли звернути увагу робітників освіти на цю справу, щоб діяти до певних зашлючень.

Цінний матеріал подав В. Соц. Виховання Наркесмоса і світ своєї праці. Незвичайно інтересні матеріали професійної освіти можуть дати читачі весь широкий програм і перспективи, які відкрилися для профосвіти по 11 Сесії Проф. Освіти в Москві. Цеж початки цієї Проф. Освіти яка має бути основою комуністичної економіки Фед. Республік і їх будучого господарського розвитком.

Це широкий план освітньої роботи що починається від фабрично-заводського учеництва іде аж до найвисшої спеціалізації Політехникумів і Соц. Економічних Шкіл.

Багатий матеріал Вісника доповнює додаток з двох інтересних статей т. Гринька:

- 1) Економіка переходового періоду.
- 2) Всеросійська партійна Рада по Освіті. Технічна сторона видання гарна хоч друк з причини поганого паперу дуже не чіткий.

ВОЛОД. ГАДЗІНСЬКИЙ.

ГРОНО — Мистецький збірник. Листопад. Рік революції четвертий. Християнської ери 1920.

Приходиться писати про «Гроно». Діло невдячне тому, що приходиться писати про молодих людей, яким не одно треба простити, а до много заохотити.

Я не хочу входити в ідейні шляхи «Гроно». Мені здається, що вони ще сильно незасовані, за слабо висказалися, щоб їх осуджувати, або хвалити. Мені лиш одно насувається на думку — вони не дуть зі стілею життя. Може це суб'єктивний погляд, але там аміж рядками творів авторів «Грона» виступає схрито але не-

двозначно невдоволення життям, невдоволення цими «соціалістичними пореволюціями» в яких опинилася буржуазно-міщанська психіка передового інтелігентна.

Вони забувають, що це хід історичних подій, що класовий переворот, руїна і розвал буржуазної псевдокультури і міщанського вигідного життя мусіла наступити і це не сміє бути причиною невдоволення життям, яке проявляється хочби тільки заміткою:

«Без дров, без хліба, без огню...

На скручену з газети й махри цигарку

І за пів фунта цукру...

Кридеву душу постоюю...

(Поліщук: В революцію).

Так, що фраза:

І всеж таки захід поточним...

Виглядає: «пустою фразою».

Перше без дров, без хліба, т. д. це зміст, це не сюжети пролетарської поезії, це лиш голодний інтелігент.

Я не маю місця, щоб розібрати точно всі плюси і мінуси письменських спроб авторів «Грона». Там є гарні, мистецькі картини, що зродились в жахливих умовах воєнних злиднів. До таких зачисляю «В час великих страждань» Георгія Шкуруція і Косинки «Під брамою Собору» і «За земельку». Це чорні, жахливі картини з життя, а цього кошмарного воєнного життя і терпіння народних мас, що так страшно кров'язно відбилися на шкірі робітничої класи. Я не знаю чи людина, яка не прозала кошмару фронтової полони зрозуміє картину «В час великих страждань». Для цих людей буде він якось кошмарною казкою, хоч дає він слід, лиш дрібну частину того, що проживали люди на війні. Малюнки т. Косинки людяні реалізму цього простого реалізму, що бачив життя робітничої класи, сам з її вайшов і подає його зміст без ніяких рефлексій. От так є у нас — каже т. Косинка — дивіться. Не хочу згадувати про твір «Повалений бог», це неврастоєння інтелігента написана «очень вусно», але за яку не слід тралити чорнилка. Критичні матеріали Ю. Меженка, Поліщука, Кости Котка і біографії дають деякий інтересний зміст і при ескуности виміни думок на літературні теми зацікавляються цінним оповідом теперішньої хвили. Треба признати редакції «Грона», що видала свій збірничок дбайливо, на теперішні умови дуже гарно, але що з того: книжка не доказує революції в душі авторів праць «Грона». В ній слідно, що переживають, але не так, як цього жадає хвиля і класовий переворот.

«Гроно» є доказом, що сьогодні без класового, прямо політичного підходу, літературна творчість стає мала і безплідна. Вона живе мимолетним, замість горіти теперішнім.

І тому «Гроно» не дає нічого нового, а ходить старими стежками, що засуджані на «ніваляцію».

ВОЛОД. ГАДЗІНСЬКИЙ.

ТРУДОВОЕ ВОСПИТАНИЕ. Двухнедельний журнал общественно-политической мысли. Издание Черниговского Губернского Оудела Народного Образования.

Журнал уже самим своїм існуванням вказує на те, що в Чернигівській Наросвіті ведеться якесь дійсна робота, і бажання показати цю роботу широким масам населення. Правда зразку ж приходиться звернути увагу на деякі дефекти журналу. Як перший дефект треба констатувати видання, особливо перших його номерів, на російській мові, що зразу надає йому змоги бути популярним на місцях. Лиш в останніх номерах журнал починає переходити потроху на українську мову.

Другою перешоною що до популярності є помістку непристосованість до місцевого населення. Так в статті Флєрова «Технічні літературного суда» автор приводить приклади об'єктів суда з творів Тургєнева, Толстого, Достоевського, безперечно, незнайомих широким масам населення губернії.

Треба також звернути увагу на те, що в журналі немає абсолютно ніякої системи, по якій можна булоб установити певний погляд на схему освіти на роботу окремих органів освіти. Їх програм не має інструкцій, керуючого характеру.

Тут ми бачимо мішанину самих ріжних статей і треба зазначити, що на првві мусить їти самий точний, збалансований матеріал, щоб ту шутанину, яка там є, ще не збільшити.

До великих дефектів треба віднести майже повну відсутність матеріалу по тій частині, про яку найменше знають на повітрях, яку найбільше треба популяризувати, — це дошкільне виховання. Взагалі, треба сказати, що журнал робить враження провінціального журналу, видаваного Повітшарською.

С. ШМИГОВСЬКИЙ.

КАЛЕНДАР «ПРОСВІТА» на рік 1921. Льв в. Доволі сторожно і з інтересним змістом видана книжка. Получений до календаря літературний збірник «На риках вавиловських»... з ріжнородним матеріалом про бурливе життя і важкі хвили які переживав український нарід в 1920 році. Для Східньої Галичини, цього давнішою мємонту України, а сьогодні цього ариблжица української контр-революції генєрала «батяка Петлюри» під крилами польської біловардійцаря, і країни, де панує нещадно жорстока одіархія польського націоналізму, — це рік закінчення кровавого епілюгу боротьби за буржуазну «Неньку Україну» — У. Н. Р., яка хотіла так само як сьогодні польська буржуазія в Польщі, впоити свій рідний, український робочий клас! Жорстока школа світової війни і революції, не опролетаризувала галицьких українців. Вони ще до сьогодні, коли радянська влада на Україні закріпилася, коли робочий, селянин України багачуть, що лиш по стороні Ш Інтернаціоналу мають змогу свого самоозначення і свободною розвою, вони, ці так горді і свідомі національно, так культурні і мудрі галичани, ще мріють про У. Н. Р. від Кавказу

в Карпати, і ціла політична ідеологія зводять ся до створення буржуазних форм української державности.

Це є типична ідеологія інтелігенції, яка вихована в напоєна стремліннями до влади і волі, не бажає собі ніякого другого щастя, лиш щоб мали власний смілиничок деби можна свободно «самостійно» одбуржувати народні маси рідної національности, де би можна було безконтрольно, приміром сучасної Польщі, експлуатувати робочого і селянина скажім просто: «лупити шкіру з робочого класу під фірмою У. Н. Р.»!

На цю хитру роботу української буржуазії, дрібно міщанської інтелігенції, урядництва і попів, робочий клас України не підє! Він добре пізнав (була нагода від 1914 року) чим є ця буржуазна Україна, яка безхарактерність і гниль, безпринципальність і політична проституція крилася під жовтоблакітним прапором Петлюр, Маякаренків, Вишнченків, Петрушевичів, Голобовачів, Павленків і всяких других «шевців»!

Політика української буржуазії і шановної «інтелігенції» з під всіх партійних напрямків, неж від 1914 року одєн рід політичної безрамотности, продажности, безхарактерности і слабости.

Оні одного героїчного, могутнього жесту!

Там де робочий і селянин України в революційному підюмі і зєриві до самоозначення робочого класуотримив царат, громив Берєнщину і гетьманщину, громив германський и австрійський імперіалізм, скидав насильство Дєнікіна і Вралцєля, боровся проти кровавого наступу всєсвітнього капіталу, реакції і контр-революції, там де він шавів безглуздими повстаннями, бандитизмом і в політичній неєвідомости вбивав комуністів, і не розумів бойових кличів класової революції і Ш Інтернаціоналу: там ця свєжа буржуазія і інтелігенція України, в кулі з Попівством жєрбала у світових бандитів Германії і Антанти: «Признання самостійности України». І нічою не вижебрали, ці корифєї західньої буржуазної культури в циліндрах і фраках на розкішних салсонах всєвітнього капіталу, в золочєних каблєтах міжнародної бірки. Чєж так простє!

Чомуж мав давати всєвітній капітал «самостійність новонародження жебраком», коли сам мав нагоду грабити плодючі ниви і всі богацтва України?!

Щоно не рєзуміла новонароджена У. Н. Р. під шпроводом своїх політичних ватажків—єкєкулантів, які так численно наїшлися при розвалі царату, Австро-Вєндрії і Германії.

Українська буржуазія і інтелігенція і сьогодні, ще не хоче цього розуміти, або скажім просто: вони в своєму українському патріотизмі хочуть буржуазної України, де у них ідеалізм—чортшєка роборил: от що: жиє паразитом на тілі робочого люду під фірмою У. Н. Р.—цього хочуть новонароджені «самостійники українського народу». Вони хочуть українського парламенту а не ради робочих, селянських і червоноармійських депутатів.

У в цій ідеології нападництва і реакції за-
лепився «український Пемонт да найбільше»
«зірла політична» частина України.
Доказ—«Календар Прогресу на рік 1921»
виданий львівською «Прогресією».

Чого там нема?!

Зачинається книга Поемою Івана Франка на
«ріках вавилонських». Я цитую останні стрі-
чки поеми, бо вони являються для галичан мо-
гутньою осторогою:

«Вавилонські дівчата не минайте мене,
Хай мій вид опівчуттям серце важ не торкне.
Щоби вам не судилась найтяжша судьба,
Найстрашніша клятва полюбити раба!

Раб родиться лиш під ярмом і чоботом ка-
піталу—любі брати мої—галичани!

На жаль воно, так ви в нього так завзято
вирте!

Я минаю сам зміст літературної частини, там
переливання з пустого в порожнє: там «Согнар
Вугля» оповідання пана Костельника, ка-
жуться навіть догори тоюлої, там і поезія
С. Кабаровської в стилі: «Боже! Ти Покинув
нас», там і «пошестні і заразні хвороби» і «як
має виглядати наше село під теперешню хви-
лю». Там є також такі мудрі сентенції як То-
білевича «незалежність і панування безобов'яз-
ків немислиме», або Вітвиченка: «Обов'язок
не повинен знати серця», або Пачовського
«Обов'язок маю для України—життя віддати»
(у Паши, при Ватикані, щоби напевно до неба
піти, дод. автора), і т. д.

Много більше інтересною є частина збір-
ка, яка подає матеріали про історію політич-
них подій, так на Придніпрянщині, як Надні-
стрянщині.

Є там стаття «Державний лад на сумної па-
мяті» західній області У. Н. Р., є список де-
путатів славновісної Національної Ради в Ста-
ніславові, яка в квітні 1919 р. не хотіла при-
няти в свій склад 61 делегатів робітничо-селян-
ського з'їзду з 30 і 31 березня 1919 року. Є
також матеріали до Мірної Конференції від-
носно Східної Галичини, і стаття, яка подає
історичну картину боротьби так галицької, як
і надніпрянської української армії. Інтересні-
ми, але дуже неповними є місця про звійний
перехід галичан до Денікіна, є дуже «настроє-
на» оборона звійного генерала Тарнавського і
односторонньо і тенденційно поданий нарис пе-
реходу галицької армії до більшовиків, як та-
кож спроби оправдання її безхарактерного пе-
реходу до Петлюри і поляків.

Ця безхарактерна і сліпа політика галицької
армії мусіла скінчитися розоруженням решток
галичан, і інтервонавям їх в польських табо-
рах...

Чи Галичина могла чогось лишшого надіятися
від польського наймита Петлюри, або соціал-
демократа і білговардійця Пялуського?

Не обійшлося також без кількох уваг на
більшовицьку політику проти «Невьи Укра-
їни», як рівнож вільних заміток на заслу-
женого робітника української революції Т. В.
Затонського, і його помічників при роботі з
галицької червоної армії Михайлика, Порайка
і др.

Книга являється інтересним збірником ма-
теріалів за 1920 рік, і є ще одним доказом як
глибоко Галичина не розуміє української ре-
волюції, і всі досвіди не оживили її політичної
сліпоти і упертої ідеології буржуазної
У. Н. Р.

Редакція случайно одержала цю книгу. Я
гадає, що цих кілька уваг будуть для читачів
«Пролетарської Освіти» мати деяку вартість, як
також з інформаційного боку будуть рішучо
корисні.

Волод. Гадзінський.

Д. РЕВУЦЬКИЙ, Живое Слово. Теорія ви-
разного читання для школи. Київ, 1920. Стор.
I—VI+1—146+1—14.

Живое слово чтеца, живое слово рассказы-
ка—вот та сила, которая должна играть огром-
ную роль и в школьной работе и в просвети-
тельной внешкольной работе. Использовать эту
силу есть искусство, но искусство это доступно
для всякого. И стоит потрудиться над разви-
тием в себе этого искусства и книга Д. Н. Ре-
вущего дает в этом случае солидное пособие.
Указав на значение живого слова, книга трак-
тует вопросы о технике произношения, поста-
новка голоса, правильное дыхание, устранение
щелчавости, заикания и других недостатков
произношения. Далее идет логика вырази-
тельного чтения, художественное чтение, выра-
зительное чтение в школе. Запрашиваемые в
книге вопросы трактуются широко и основа-
тельно и иллюстрируются массой примеров.
В приложении к книге трактуются вопросы о
творческом рассказывании.

Книгу нужно признать ценным вкладом в
школьную литературу и рекомендовать внима-
тельно школьных работников.

В. Родников.

ЧТО ТАКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ. Речь Народ-
ной Комис. А. В. Луначарского. Гомель, 1919.

Речь А. В. Луначарского была произнесена
на открытии курсов инструкторов для вне-
школьному образованию. Учитывая образова-
ние, как работу и школьную и внешкольную,
автор понимает под образованием гармониче-
ское развитие всех сторон природы человека.
«Эта то гармоничность, то что мы называем
культурой, и есть образование. Школа дол-
жна служить образованию, но оно же есть толь-
ко школьное дело. Школа дает только ключи
к образованию. В полной же своей мере об-
разование есть идеал, которого нельзя достиг-
нуть ни в какие годы, процесс этого образо-
вания идет с человеком до могилы. Сколько
человек живет, столько же он и учится. И нет
такого срока у человека, когда он не должен
был бы учиться».

В. Родников.

О. Ф. МУЗИЧЕНКО. «Сучасні педагогічні те-
чі в Західній Європі і Америці». Видан. Все-
української Коопер. Видавн. Спілки.

Іпраця «Сучасні педагог. течії Зах. Європи і
Америці» єсть, власно, передрук такої ж праці,

яка зміщена автором в виданні «Педагогічна Академія» під ред. проф. Нецаєва, 1913 р.; коли ж пошукали гешеути, то знайдемо у вступній лекції автора 1908 р. в київському історико-філологічному інституті.

Видання цієї книжки українською мовою з доповненням, хоча й невеликим і в зв'язку з виданням В. К. В. С. цілою низкою аналогічних книжок, робить епоху в житті української школи. І справді, града Музиченка має завданням накреслити сучасні педагогічні течії на їх філософичному ґрунті. З методологічного боку тут великі труднощі для автора, який живе посеред боротьби цих ідей і тому позбавлений історичної перспективи, але ж перемігши ці труднощі він одразу вводить читача *in medias res* сучасних проблем. В своїй книжці автор ці труднощі в деякій мірі переміг тому, прочитавши її читачеві ставиться арозумілим і наша шкільна революція, і потреба будувати єдину трудову школу і заміри поховати соціальне виховання на шлях, який нічого спільного не має з до революційним часом. Розглядаючи згадані питання в філософичному світлі і в стислій формі, автор робить надзвичайну по слугу широкому читачеві, особливо у нас, на Україні, де відчувається великий брак звички підходити до педагогічних питань з філософичного боку. Появлення зазначеної праці в великій мірі задовольняє потребу часу. Порівнюючи українське видання з російським, треба зазначити, що в українському є хоча й невеликі, але по суті першорядної ваги зривки автора. Не зупиняючись на вступній статті, яка значно поширена в бік з'ясування сучасного моменту в справі освіти взагалі і школи зокрема. Головне застерігає увагу те, що автор нахоче спробувати обмежити себе в висновках, що до Гербарта і гербартианства взагалі.

В статті «Сучасне гербартианство», стор. 31, він зазначає, що два роки студювання в Бюльському університеті найбільш вільних гербартианців і Рейна зокрема переконали його що гербартианці далі «розвиваючого навчання» не

мішали. Її вплив автором розвивається гербартианство далі, то воно уже розвивається в дусі його учителя сучасного філософа Ойкена і уже через Ойкена зв'язується з таким художником-вчителем, як Шарельман, і спробами соціальної трудової школи. Вага примітки на ваш погляд полягає в тому, що автор уже дивиться на гербартианство, як на пропедевтичну школу для починаючого педагога; де вже щось більше ніж бачити в гербартианстві першу і останню мету педагога. Цим безперечно автор змінив свій погляд на гербартианство. Що торкається змісту книжки, то вона хоча й в коротенькому обсягу, але ж дає картину найбільш виразних педагогічних течій, яких автор враховує п'ять, а саме: експериментальна, моністична (біологічна), індивідуалістична, гербартианська та соціальна. Із всіх цих течій гербартианство з надлатком шарельмановської практики користується у нього ніби найбільшою пошаною. Решта-ж течій, не дивлячись на їх принципові вартости, в деталях ще не розроблені і тому сподіваючись на них покладати великих, на думку автора, зараз передчасно. Хоча, в цих примітках і зазначається автором межа своїм симпатіям до «найбільш розробленої теорії» цебто до гербартианства, про те ж до того, щоб зовсім порвати з ним далеко. Що торкається трудової школи, то вона на його думку ще увліяє собою якоїсь окремої педагогічної течії, а є тільки методичний принцип, власної максимум активності інших педагогічних течій. Не дивлячись на те, що багато надій покладається на модернізоване гербартианство і в зв'язку з цим зменшується увага автора до інших течій, ми все-ж таки гарше вітаємо цю працю, бо вона і справді являється солідним пропедевтичним курсом до детального розгляду тих педагогічних проблем, які явилися на ґрунті буржуазно-демократичних ідеологій XIX віку і тих, що явилися на ґрунті соціалістичного світогляду і пролетарського перевороту.

Я. Шекера.

Від редакції.

Число 3—4 „Пролетарської Освіти“ являється останнім в дотеперішньому вигляді. „Пролетарська Освіта“ перестав бути органом Профсоюзу і після рішення Київського Губревкому має стати частиною загального журналу всіх радянських установ Київщини під наголовком „Советское Строительство“.

Видас:
Губнаросвіта Київщини.

Відповідальний редактор
Володимир Гадзінський.

З М І С Т.

стор.

Від редакції: 1

I. Освіта.

<i>С. Шмиговський.</i> Перемога комунізму	7
<i>Мак-Лейн.</i> Самостійна освіта робітників Англії	8
<i>Н. Соколянський.</i> Нещастя чи суспільне злочинство	11
<i>В. Родников.</i> Почему на западе так много спорят о трудовой школе	14
<i>В. Гадзінський.</i> Розвал світового капіталу	17

II. Мистецтво.

<i>Юр. Меженко.</i> Питання літературної критики в часі клясового перевороту	21
<i>Йосиф Гріх.</i> З дороги	23
<i>М. Власівська.</i> Вірши	26

III. Професійний рух.

<i>В. Процький.</i> Червоний Інтернаціонал Профсоюзів	27
Відозва міжнародної ради професійних спілок	31
<i>К. Калининко.</i> Друга сесія всеросійської ради профосвіти	33
Резолюції другої сесії ради профосвіти	37

IV. Офіційний відділ.

Відозва до комітетів незаможного селянства Київщини	41
Діяльність Київського підвідділу профосвіти за липень—грудень 1920 р.	45
Праця бібліотечної секції Губнаросвіти Київщини з 1 січня по 1 листопада 1920 р.	47
Матеріали Політосвіти.	50

V. Бібліографія.

Вістник Наркомоса У. С. Р. Р. ч. 2—5.	68
„Гроно“ літературний збірник Київ 1920.	69
Календар „Просвіти“ Львів 1921.	70
Трудовое воспитание: Издание Черниговского Губнаробраза	70

VI. Ілюстрації.

Похід Київських дітей з дня освіти 26 грудня 1920.

- 1) На Хрещатику.
  - 2) На Володимирській вул.
  - 3) На Софійській площі.
  - 4) „ „ „
-

„Пролетарська Освіта“

являється бойовим офіційним органом Пролетарської Диктатури в справі Освіти і Профруху Київщини. Її завдання на шляху комуністичної революції: боротьба з дотеперішньою темрявою робітничого класу, витворення з громадсько-міщанських робітників Освіти свідомих борців за комуністичну ідею, розвал цього міщансько-демократичного гіпнозу і буржуазної гнилі, які ще володіють душами населення Київщини на тлі спадщини царських порядків капіталістичного ладу.

Творення основ пролетарської культури, нещадне змагання з всіма формами міщанської ідеології, контр революційної демократії і релігійного обману, це плоскість, в якій мають боротися побіди ідеї комунізму.

„Пролетарська Освіта“

це культурне оружжя Пролетарської диктатури. Це куля червоноармійця освіти, спрямована в серце народньої темряви, пролетарської несвідомості і презирства буржуазної культури. Це меч, що шляхом червоного прапору комуністичної революції нещадно різатиме всю брехливу ідеологію капіталістичного ладу.

„Пролетарська Освіта“

видається при співучасті всіх визначних робітників освіти і цих, ще несвідомих політично, культурників, які хоч ще не в силі скинути з себе шкуру громадського міщанства і дуть широким на зустріч освітнім змаганням радянської влади.

„Пролетарська Освіта“

має п'ять відділів:

- 1) Освіта.
- 2) Мистецтво.
- 3) Професійний рух.
- 4) Офіційний відділ.
- 5) Бібліографія.

Республіканський
педагогічний музей
основний фонд

п.м.ч. № 2720 / 2956 ж

Відповідальний редактор:

Володимир Гадзінський.